

M LADIKKA

DRUŽINSKI LIST

++

XIII

3
STV

1937

ZASTIN

V S E B I N A M A R Č N E Š T E V I L K E

LEPA POLJANA Živa plamenica (Mara Husova) // Legenda o božji martri (France Bevk) // Strel (Viktor Smolej) // Po svetih potih v Jeruzalem (dr. Andrej Snoj) // Legenda o Judežu Išariotu (Gelč Jontes) Iz nižav in težav (Ivan Zorec) ★ PESMI Preko Balkana (Ciril Fabjan) // Moram! (Draga Krajnc) // Sinu (Janko Samec) // Ti in jaz (Eržen Franc) // Pesem drevesa (Lado Bore) ★ PISANA TRATA Zanimivosti iz zgodovine tobaka (Albin Zalaznik) // Kako se vrtil nebo (Pavel Kunaver) // Slovensko narodno blago (Vinko Möderndorfer) // Naše slike // Nove knjige ★ DOM IN DRUŽINA Otrok pri igranju (Jelica Kuret) // V nedeljo zjutraj ali na praznik (dr. B. Dragaš) // Oblekica za svečane prilike // Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA Čarodejeva delavnica // Uganke in mreže ★ SLIKE Božidar Jakac: Portret slikarja Frana Tratnika; Portret mons. Viktorja Steske; Portret urednika dr. Ivana Ahčina; Janezek // Jusepe de Ribera: Pohabljeni berač // G. A. Kos: Šmarna gora; Rože // K članku Po svetih potih v Jeruzalem: Dvorana zadnje večerje; Getzemani; Stara oljka; Cedronska dolina; Ecce homo // Fotografije: Cigana — ded in vnuk; Pri križevem potu (Franc Krašovec); Mesečina (Stane Glavič) // Dve sliki k članku Živa plamenica // Skica k članku o vrtenju neba // Vzorec obleke za svečane prilike // Sedejeva zaključna vinjeta

KROJNA PRILOGA Navodila o ročnih delih za razne predmete in obleke ter o letošnji spomladanski modi // Članki: Velika noč; Velikonočne košarice; Prva dolžnost; Ženi je treba več življenjskega znanja; Kako se odpočijemo; Nasveti // Nekaj modnih kreacij v sliki

DOBILI SMO V OCENO

Unione editoriale Goriziana, Gorizia: Koledar za leto 1957. Robinzon. Spisal Daniel De fo e. Priredil Nande Vrbnjakov. Pastir Jeli in druge novele. Spisal Giovanni Ve r g a. Prevel Ivo Dren. Vesele zgodbe. Zbral in prevedel Tone Čemažar. Higiena matere. Spisal dr. Josip Potrata. Vse natisnila Tipografia Consortiale, Trieste. ★ Kraj umira. Spisal Jožko Ju r a č. Izdala Krekova knjižnica, Ljubljana, 1957. ★ Zakaj nismo krščanski socialisti? Spisal France P e r n i š e k. Izdala in založila Zveza združenih delavcev v Ljubljani. Tiskala Misijonska tiskarna, Demžale-Groblje. ★ Salezijanske knjiznice: Boljševiška protiverska načela. Dela pričajo. Da bodo vsi eno.

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrtletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakikrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 51-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna, registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

LETO 1937

MAREC

ŽIVA PLAMENICA

Mara Husova

4.

Ko je Zala drugo jutro vstala, je zagledala blizu vrat na tleh pismo. »Kaj pa je to? — Pismo? Da sem ga sinoči prezrla. Čudna, vtihotapljena pošta!«

»Oho, Kovač!« Tedaj se je šele spomnila, da se je inženir zgubil s plesa še pred polnočjo. »Prav za prav me je pustil na cedilu; ali se je ujezil za stran naših ljudi?« je mislila Zala brez jeze in sumnje ter brala:

»Zalka! Nič ne maraj in se ne jezi! Profesorici sem že povedal, kar ji gre. Tebi pojasnim jutri zvečer! Prosim Te, dovoli, da pridem k Tebi! Ob osmih pride moj sluga po Tvoj odgovor.

Ljubi Te Mihajlo.«

Zdaj ji je šele šinilo skozi možgane. V hipu je razumela razburjeni Slavkin nastop, Kovačev beg in namigavanje tovarišev v uradu. Vse se je v hipu povezalo in Zala je vedela, kaj in kako. V začetku je osupnila, potem se je zamislila, naposled mahnila z roko in vrgla Kovačevo pismo na mizo. »Dobro, pa naj pride! Videla bom, kako se bo izmotaval in kaj prav za prav hoče. — Miro pa ni napačen fant. Svojo mater ima jako rad, dobro srce ima. Tone pa je kar imeniten. Trček in Pavla sta dobra človeka. Zabava je bila izvrstna! Bog z vami!«

Zala se je naglo oblekla in hitela v urad. Na občinski hiši je odbilo osem. »Presneto, zamudila bom,« je pomislila ter se spustila v tek. Na vratih urada je trčila ob Mikoliča.

»Dobro jutro, visoka gospodična!« jo je zajel pripravnik.

»Pojdi se solit!« je hotela odsekati, pa se je v zadnjem hipu vzdržala. Ošinila ga je s pogledom, ki je zadel ko bič. Vsi so že bili pri delu. Zala je sedla vsa zasopla za svojo mizo. Kri ji je valovala v obraz, da je žarela kakor roža.

Vodja računskega oddelka ji je prinesel delo in po ljubeznivem uvodu dejal, da je ravnokar privihral starešina strašno nataknen. »Vi pa kar mirni bodite! Vsi preživljamo in smo že dosti takih neviht preživeli, seveda razen tistih ‚najboljših‘,« ji je prijazno namignil in zginil v svoj oddelek.

Zala je listala po svojem delu ter ugibala, kaj naj vse to pomeni. Motila jo je tišina velike pisarne, v kateri je besno šklepetal le pisalni stroj stare gospodične. Gospa za blagajno je računala s tako ihto, ko da jo res le računstvo zanima. Pripravnik Mikolič je že petič prižgal svoj davno dogoreli čik. V zraku je viselo nekaj neprijetnega in težkega. Zala je čutila, kako se to neprijetno in težko spušča z viška nanjo ter ji pritiska na živce.

»Naj se zgodi! Hitro, takoj! Karkoli hoče. Ne morem vzdržati te more!« je vrgla Zala pero po čisti poli pred seboj.

»Gospodična Trdina! Gospod ravnatelj vas kliče,« je primencal k Zalini mizi ponižni sluga.

»Takoj pridem!«

»Vsi smo že preživljali take nevihte. Samo mirno...« ji je zazvenela v ušesih dobra beseda.

»Ali veste, zakaj sem vas klical?« je vprašal strogo ravnatelj. Zala je prvič zaslišala tak glas in ugledala tako uradno lice. V tistem trenutku je občutila visok jez med višjim in nižjim v uradniškem življenju in se začutila spričo tega silno ponižana.

»Ne vem,« je bil njen odgovor.

»Aha, boste morda tajili?!«

»Ne prihaja mi na misel, gospod ravnatelj!«

»Vi ste danes zamudili celih deset minut.«

»Oh, to je!« se je oddahnila Zala. »Lepo vas prosim oprostjenja; kriva sem, res sem zamudila.«

»To ni glavno. Za tako malenkost bi vas ne klical. So druge, hude reči. Da se kaj takega govori o mojem osebju!...« Zali je izginila vsa kri iz lic. Zdaj je prihajalo tisto mučno, nepoznano.

»Gospod ravnatelj, prosim vas, povejte naravnost,« je prosila Zala s tujim, zamolklim glasom.

»Kaj je, kaj je?! Še jezite me s tem, ko se delate nevedne! Moj Bog, današnja mladina je taka, da bi človek znorel. Ali res ne veste, zakaj sem vas klical?« je vpil osiveli višji uradnik.

»Ne vem!« je ponovila Zala.

»Ali niste bili včeraj na veselici?«

»Bila sem. Ali ne bi smela iti?«

»Počakajte! Ali ni zastran vas prišlo včeraj skoraj do javnega škandala?« je kipel ščetinasti obraz razjarjenega starešine.

»Jaz ne vem nič o tem!« se je branila prepadena uradnica.

»Še to!« se je grabil ravnatelj za redke lase, ves iz sebe. »Ali ni res, da je zastran vas inženir Kovač sunil ali celo udaril profesorico? Ali ni res, da se je ona postavila pred vaju in oba ozmerjala? Ali ni res, da ste po vsem tem še pijančevali v družbi neke gospode? A, kaj deste na to? Vse do jutra v sumljivi družbi na javnem mestu! Kaj?« je rohnal starešina.

Zala je sedaj vedela vse. »To je bilo tisto mučno, neznano.« Umirila se je in hitro zbrala.

»Zakaj se ne branite?« ji je z izzivalnim zmago-slavjem zabrusil ravnatelj.

»Če smem?« je mirno vprašala Zala.

»To zahtevam!«

»Hvala. Stvar je takale...«

»Ali samo resnico, golo resnico mi morate povedati!« je kipel starešina.

»Z inženirjem sem šla na ples.«

»S tem babjakom?« se ni mogel premagati ravnatelj.

»Torej z njim pa tudi z učiteljico Zajčevo.«

»Z Zajčevo?« je ravnatelj sumljivo zavrtel glavo.

»Da, tudi z njo!« je poudarila Zala.

»Dalje, je že prav!«

»Ko so dame izbirale, je stopila pred naju...«

»Ehe, je stopila pred vaju — pa?« je strupeno momljala starešina, »gospodična profesorica. Tako, zdaj smo pa skupaj!«

»Še ne, počakajte!« se je razvnela Zala. »Profesorica je poprosila mojega spremljevalca za ples.«

»Mojega spremljevalca, da,« se je pačil starešina.

»Jaz sem ga takoj pustila. Spominjam se pa, da je bila gospodična res zelo razburjena.«

Starešina je nemirno bobnal po pisalni mizi.

»Dalje, dalje!«

»Obrnila sem se in šla k Zajčevi.«

»Pa?«

»Sedela sem s svojo družbo. Prijetno smo se zabavali. To so domači in pošteni ljudje, gospod ravnatelj,« je zdaj zvišala svoj glas Zala. »Kasneje sem opazila, da je inženir izginil. Pa me to ni motilo. To je vse.«

»Ne vprašam! Dalje, kaj je dalje bilo?«

»Dalje ne vem nič več.«

»Je li to vse?« je nejeverno vprašal starešina.

»Prav vse, gospod ravnatelj.«

Upravnik je nekaj jezno mrmral med zobmi. Uvideval je, da so ga najbrž potegnili. Za trenutek se je zamislil.

»Ali vam smem verjeti?« je vprašal in uprl vanjo svoj leden pogled, da obvaruje svoje dostojanstvo. Mirno je vzdržala njegov pogled.

»Sedite!« jo je mirneje povabil starešina. »Naj bo, verjamem vam. Ali kaj vam je treba takih homatij? Lahko bi vas kaznoval, zakonito moč imam. Za sedaj vam odpuščam!« je velikodušno mahnil z roko proti njej.

»Ne čutim se krive, gospod!«

»Kaj?«

»Pravim, da nisem kriva; kar se tiče moje sinočnje družbe, vam povem, da sem svoboden človek in mislim...«

»Kaj mislite? Kaj naj misli uradniški pripravnik in še ženskega spola! Nič nima misliti in v vaših letih sploh nič, zapomnite si to!« se je ponovno razjezil starešina, videč, da mu je vse dostojanstvo splaval po vodi. Zala je vstala. Trpka črta se je zarezala okoli njenih ust.

»Dobro, pa naj misli, kar mu ukažejo misliti.«

»Tako tudi je in tako mora biti! Čeprav bi vi mladi najrajši vse na glavo postavili. Vem, reforme, tovarštvo, medsebojna pomoč in zaščita, vse take otrobe meljete med seboj in celo pred menoj. Ko sem bil jaz pripravnik, so se mi hlače tresle od strahu in spoštovanja pred starešino.«

»O, blagor ti, uradniška para!« se je v Zali dvignil nenaden posmeh, katerega pa je spretno skrila za vdano masko.

»Vidite, jaz vas hočem očetovsko posvariti. V vaših letih je pamet fr-fr! Zdaj pa na delo! Opolodne pridem pogledat, kako se kaj dela po neprepani noči.«

»Da se kaj takega govori o mojem osebj!« (Ilustr. Sl. Pengov.)

Zala se je poklonila in šla. »Eh, da vem, kdo mi je spekel ta kolač! Gorje mu!« se je razjezila Zala na neznanegega podrepnika, a kmalu je jezo zamenjala globoka žalost. »Le kaj sem jim hudega storila?«

V pisarni je še vedno vladal napet molk. Pripravnik Mikolič se je potuhnil za svoje knjige. Nanj so padali jezni pogledi gospe Julije Korenove.

»Zdaj si sit, duša lopovska? Prav ima, ko te še pogledati noče. In tisti strupeni škorpion za pisalnim strojem; le kaj sta vse staremu natrobila? Sramota!« Nič več ni mogla vzdržati. Zaprla je blagajniško knjigo in šla k Zali.

»Gospodična, ali vam lahko kaj pomagam? Svoj posel sem že končala,« je pogladila gospa Julija roko svoje mlade tovarišice. Zala je široko odprla oči. Gospa Korenova je torej prijatelj? Skoraj bi jo obsodila. Nenadno spoznanje jo je presunilo. Izza njenih gostih trepalnic se je nenadoma zasvetilo.

»Ne, hvala, hvala,« je pridušeno rekla Zala. Če bi rekla na glas, bi se morala zjokati. Tega pa ni hotela za ves svet ne. Julija jo je razumela.

»Nič ne marajte, stari se gotovo že kesa in kmalu bo vse pozabil,« ji je šepnila, vzela nekaj pol izpred nje in se odpravljala na svoje mesto.

»Zapomni! pa si bo tiste in mi si jih bomo tudi zapisali, ki so tako netovariško in krivično vohunili in natolcevali.« To je rekla tako na glas, da sta jo gospodična in pripravnik prav gotovo slišala. Pripravnikova glava se je sklonila še nižje, gospodična Bregar pa je strašno udarila po tipkah pisalnega stroja.

Potem je bilo zopet vse mirno. Zala se je poglobila v delo. Umirila se je.

5.

»Šele eno leto sem v službi in že mi vse preseda. Veselila sem se samostojnega dela in življenja. Kako veliki so bili moji upi, a kako skopo je življenje! Vse je ničevno in ubogo. Služba, brezkrayne suhe številke, za katerimi se skrivata trud in imetje državljanov. Vsak dan enako, od prvega v mesecu do drugega prvega. Tupatam rohnenje in zajedanje starešine, da je vsakdanji kruh zasoljen z bolečino, ker bi bil sicer v predober kup. Kje je smisel takega življenja? V ljubezni?«

Zaline misli so se ustavile pri Mihajlu. Zaželela si je prijateljstva in nežnosti. »Tudi jaz imam pravico do življenja, do malo sreče,« si je rekla, ko je pospravljala med knjigami. Motila jo je le Mihajlova nasilnost. »Morebiti le tli za njegovo strastjo iskra ljubezni,« je upala in dvomila hkrati. »Čemu tišči tako trdoglavo za menoj, če je njegovo koprnenje le bežna strast? Zakaj mi je dal prednost pred profesorico, drobno črnko, ki so je sami drhteči živci?« Nocoj se bo odločilo.

Ni še končala svojega razmišljanja, ko je prišel Mihajlo.

»O, ti sončen deklič! Nocoj se bova pogovorila nemoteno,« je dejal s sijočimi očmi, ko jo je spustil iz trdega objema.

»Sedi!« mu je ponudila stol na nasprotni strani s knjigami obložene mize.

»Zakaj tako? Lepše se pogovarjava, če sediš prav blizu mene,« je lovil njeno roko čez mizo.

»Dolžan si mi pojasnil. Čakam nanje!« je hladno zahtevala.

»Pa bodi!« se je vdal; rahla nejevolja mu je spreletela obraz.

»Hotel sem ti povedati, da nimam s Slavko nobenih obveznosti. Jaz nisem kriv, če je taka. Nikdar ji nisem ničesar obljubil. Ne spravljam v nevarnost svoje prostosti zastran — no, kako bi povedal — radi malo razvedrila v tem zapuščenem gnezdu.«

»Malo razvedrila —« je zategnila začudeno Zala.

»Seveda; ti si pametna, pa me boš razumela!« je z nedolžnim obrazom potrdil Mihajlo.

Božidar Jakac: Portret slikarja Frana Tratnika (risba).

»Nič ne bom razumela! To je podlo in surovo. Kaj si jo obletaval, če je nisi imel rad?«

»Ali, počakaj; kako si nagla! Kdo ti pravi, da je nisem maral. Kolikor sem obletaval jaz njo, toliko je tudi ona mene. Sicer smo pa vendar izobraženi in spodobni ljudje. Anti ne boš rekla, da je takale lepa in vesela ljubezen greh?«

»To ni ljubezen, Mihajlo!«

»Torej me siliš, da kljub svojim letom in izkušnjam postanem smešen vitez. Na, vidiš, pokleknil sem; ali ti je tako všeč?«

»Prosim te, ne zbijaj šal! Jaz mislim, da ima ljubezen globlji smoter.«

»Seveda ga ima. Obnavljanje vrste,« se je Mihajlo zasmejal.

»Ne morem se sprijazniti s tem. Jaz hočem dosti več! Vse hočem, prijateljstva, nežnosti, popolne privrženosti in zaupnosti. Celega človeka hočem,« je strastno naštevala Zala.

»Prelepa je v svoji ognjevitosti,« jo je tiho občudoval Kovač.

»Jaz vse to dajem, toliko tudi zahtevam!«

»Vse to daješ? Reši me muk, neskončno te hočem! Vzemi me!«

»Samo, hočeš? Je vse premalo, prijatelj,« ga je hladno zavrnila, ko je stegnil roke po njej.

»Ti me ne maraš, igraš se z menoj!« je zahropel v divji strasti Mihajlo.

»Jaz nisem Slavka. Ljubezen cenim tako visoko, da se ne igram z njo. Zame ne pomeni ljubezen le telesne naslade.«

»Povej torej, kaj hočeš od mene?«

»Nič več, prijatelj. Spoznala sva se.«

»Aha, tebi se hoče dvorjenja, osladnega ljubimkanja, za polivko še farškega blagoslova. Razumem!« se je prelomila njegova strast v jedko zlobo.

»Kakor hočeš, me razumi!« je hladno odbila njegovo zlobo.

»Na najinih sprehodih pa si mi trobila o filozofiji: o Darvinu, o Heklu in kaj vem o kakšnih nepotrebnih svetnikih. Nič ti ni ostalo, razen pisane perja njih predrznih misli. Obsedela pa si lepo na črnem kruhu skolastične modrosti, zabeležene z Aristotelovimi ocvirki. Na zdravje, gospodična! Kdaj je bila ženska dosledna ter se ravnala po svojih mislih?« se je zaničljivo namrdnil Mihajlo.

»Nisi ti nič boljši, prijatelj. Zdaj loviš razne Slavke, da strežeš svoji pohoti. Ni daleč čas, ko se boš oziral po nedolžni devici s kar se dá veliko doto in dobrimi zvezami. Lepo jo boš vzela s cerkvenim blagoslovom in lepo doto. Ugleden meščan, akademski človek,« mu je vrnila Zala porogljivo. »Z mirno vestjo se boš oženil. Slavke in gosi pa naj jokajo za svojo zgubljeno mladostjo. Prava reč, porечеš ti, svobodoumen gospod. No, jaz ti pri najboljši volji ne morem biti ne Slavka ne kaj drugega. Razumela sva se! Z Bogom! Hodi!«

»Ti, ti, Zala...«

»Rekla sem!«

»Le besedo še!«

»Ne utegnem!« je mrzlo odjeknil njen glas s hodnika. Jezen je zgrabil klobuk ter zaloputnil vrata za seboj. Na hodniku ga je čakala, da zapre za njim. Ves ponižan je šel mimo.

»Vse mi bodo plačevale ta dolg. Ti si bila prva, ki si pogledala vame in me ponižala. Ti pa ne boš nikoli našla tistega, za katerim hrepeniš in o katerem sanjaš,« je sikalo njegovo ponižanje z velikim zadoščenjem. »Zdravstvuj, ohola devica!« je hotel biti objesten, pa se mu je glas prelomil.

»Z Bogom, gospod inženir!« Tudi njen glas je drhtel. Obema je bilo na dnu srca hudo. Poti nazaj pa ni bilo več.

*

Drugi dan je Zala po dolgem času prejela Jožičino pismo.

»Pridi na dopust! Že dolgo te čakam. Pomlad se nagiblje v poletje; pravljичno lepa je slovenska zemlja ta čas. Te nič ne mika nazaj? Brala sem nekaj tvojih člankov. Kdaj pa si jo udarila med pismarje? Prijetno branje so! Glej, da se ne prevzameš.

Moj fant se je nekoliko unesel. Zdaj pridno študira v Ljubljani. Zmerom molim in prosim Boga, da ga obvaruje njegovega lastnega ognja. Ti poznaš najino ljubezen. Dozdaj je bila sama bolečina in strah. Hvala Bogu, zdaj naju je obsijalo sonce. Pozimi je bil z menoj doma, pa smo se zmenili, da se vzameva na jesen, ko bo končal svoje nauke. Srečna, sem!

Služba pa je, da Bog pomagaj. Popolnoma me je razočarala. Slabše je pri nas kot tam doli. Služim, da si pripravim balo. Potem pa zbogom pismarna! Tako sem se odločila. Ko bi ti vedela, koliko ozkosrčnosti, hinavstva in zaplankanosti srečujem vsak dan v službi in izven nje; človek bi znorel ali se ubil, če bi bil obsojen, zmeraj gledati in goltati vse to. Do nebes se hvalimo s svojo kulturo. Pridi in si oglej te naše zastrupljene razmere! Če vzdržiš, ne da bi se ti vse skupaj zagnusilo, si več kot navaden človek.

Pridi! Pozdravljena!

Jožica.«

»Že jutri vložim prošnjo za dopust. Joj, kako bo to lepo!« se je odločila Zala, ko je odložila Jožičino pismo. Misel na potovanje in dom jo je tako prevzela, da se je v hipu razblinila v nič Kovačeva podoba in vse, kar je bilo z njo v zvezi.

»Dobro vem, da vrag ni tako črn, kot se Jožici zdi. Je preobčutljiva deklica. Seveda je v uradu ne nosijo na rokah. Vsi tisti, ki imajo srečo, da služijo doma, so se preobjedli domačije kakor cigan belega kruha. Nič jim ni prav. Nikoli niso zadovoljni. Sam Bog vé, kaj bi vse radi imeli. Zmerjajo se, opravljajo in noge si podtikajo. Nobenemu pa ne pade v glavo, da bi poprijel in kaj dal, da se razdrapane razmere prečistijo. Vpijejo ter se tolčejo po prsih, da grmi: 'Oh, glejte, ljudje božji, žrtev sem!' Zlodji nemarni!« se je hudovala Zala, ki ni mogla dopustiti, da pade senca na njeno vso sončno in bolečo ljubezen do doma. »Jutri ji odpišem ter jo ostro primem zastran njenega zabavljanja.«

Tako si je mislila, ko je nekdo plaho potrkal na vrata. — »Noter!«

V sobo je stopila zelo bleda in plaha profesorica Slavka. Zala je osupnila. Vse bi prej pričakovala kot tak obisk. Trenutek sta se molče in sprahujoče gledali. Potem se je Zala premagala in ponudila Slavki stol. Slavka se je zahvalila z nemo

kretnjo glave ter se sesedla na ponudeni prostor. Zala ji je sedla nasproti in čakala, da Slavka objasni svoj nepričakovani obisk. Nastal je trenutek mučne tišine. Profesorica se je nemirno igrala z ročno torbico.

»Vam se gotovo čudno zdi, da sem vas obiskala,« je končno zamrmrala Slavka.

»Res je,« je potrdila Zala.

»Hudo mi je, gospodična. Sam Bog vé, kako težka mi je bila pot do vas,« je vzdihnila Slavka in blede obraz se ji je zdajci orosil z drobnimi kapljicami potu.

»Če je v moji moči, vam prav rada pomagam,« se je zasmilila Zali, ki je imela poleg drugih slabosti tudi to, da ni mogla gledati trpečega obraza.

»Je, samo v vaši moči je, da mi pomagata, če hočeta,« je zamolklo rekla profesorica.

»Kar povejte, kaj vas muči in kako naj vam pomagam,« je toplo povabila Zala svojo gostjo. Zalin svetli in prodirni pogled je iskal v motnih Slavkinih očeh oslombe in zveze.

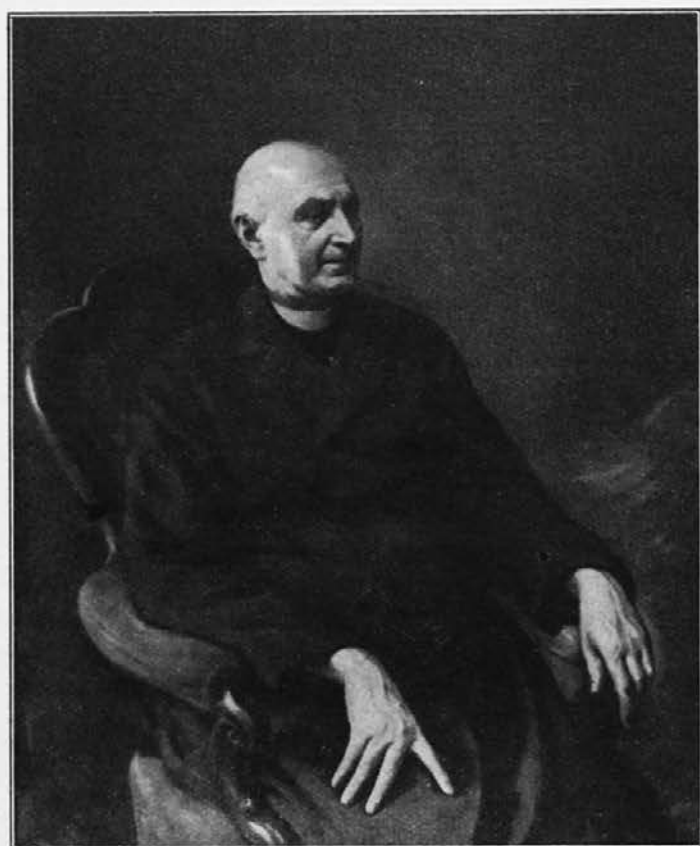
»Jaz, jaz — oh, Mihajlo! Ljubim ga,« je izdavila profesorica.

»Zdravstvaj, ohola devica!«

(Ilustr. Sl. Pengov.)

Božidar Jakac: Portret mons. Viktorja Steske (olje).

»Dalje, gospodična!«

»Vi, vi — pa ste mi ga vzeli!« je zdaj kriknilo svoj obup izmučeno dekle.

»Torej ji nič ni povedal, grdun!« je pomislila Zala.

»Imate še kaj na srcu?« jo je mehko vprašala.

»Nič več, to je najhujše. Prišla sem — prišla le radi tega, da vas prosim, da vas...« je trgala iz srca vsa iz sebe profesorica.

»Ne prosite, ne govorite! Vaša trnjeva pot je bila odveč. Umirite se!«

»Ne! Za Boga!« je vstala Slavka. »Vi me ne boste odbili, vi ste predobri! Do kraja me poslušajte! Nimam časti ne ponosa, vidite, ali poslušajte me, prosim vas! Joj, vi ne veste, kaj trpim!«

»Poslušajte vi mene, Slavka! Jaz vašega Mihajla ne maram!« je zavpila Zala v Slavkin vihar, da je odjeknilo skozi nevihto. Slavka, ki je stala pred Zalo z izgubljenim pogledom, je Zalino priznanje tako zadelo, da je za hip izgubila misli.

»Kaj ste rekli?« je komaj spregovorila.

»Da ga ne maram! Ne maram!« je vedro ponovila Zala.

»Tako veliko je vaše usmiljenje?« je tanko vprašal Slavkin dvom.

»Ni nobeno usmiljenje. Mihajlu sem povedala, da nisva za skupaj. Sicer pa on ni imel takih na-

mer. On išče in je tudi v meni iskal le žensko, igračo; sodim, da veste, kaj mislim.«

»Da, da, da!«

»Kakor vidite, jaz nisem vaša tekmovalka.«

»In ste mu prepovedali hoditi za vami in vas spremljati?«

»To je samo po sebi nehalo.«

»Potemtakem ga res niste imeli radi in ga tudi sedaj nimate. Hvala Bogu!« se je oddahnila profesorica že dosti mirnejša.

»Kar brez skrbi bodite.«

»Hvala vam, hvala!«

»Čemu neki?«

»Da ste me poslušali. Zdaj mi je laže pri srcu. Mihajlo se bo morebiti spet vrnil k meni. Če ga pa ne bo, mi bo v zadoščenje, da se je vsaj ena maščevala zame,« je divje siknila Slavka.

»Pa pravite, da ga ljubite!« se je začudila Zala.

»Da, prav zato, ker ga ljubim, ker ga strašno hočem in želim! Zato, ker me ta vez ponižuje, a se je ne morem otresti, ker je strast močnejša od moje volje in razuma. Prav zato ga tudi strašno mrzim!« se je v strastnem zaletu izpovedala Slavka.

»Sam Bog naj te razume,« je pomislila Zala.

»Kaj se ga res ne morete odreči, če vas vse to tako muči in trga?«

»Odpovedati se mu? Žrtvovati se, pohlevno molčati in skrivaj trpeti? Ne, ne! Nočem in ne morem! Pa če me stane življenje. Brez njega sploh zame nima vrednosti.«

»Bog z vami, gospodična! Tako lep poklic imate.«

»Je vse prav in lepo, ali nočem! Pravijo, da je prosil za premeščenje. Beži od mene; prav, jaz pa bom šla za njim, čeprav naravnost v pekel!«

»Pomirite se! Je še kaj drugega na svetu, razen te vrste ljubezni.«

»Nič drugega ni!«

»Da, kadar je želodec poln in ste drugače brez vseh skrbi.«

»Mislite?« je Slavka za hip zastrmela v Zalo.

»Trdim, da je vredno včasih malo razmišljati tudi o tem.«

»Vi menda radi modrujete?«

»Slišite, nehajva. Poglejte, kako ste skuštrani. Kakor da imate sračje gnezdo na glavi,« je pomolila Zala Slavki ogledalo in tako zajezila pogovor.

»Saj res; se bom uredila, če dovolite?« se je pomirila Slavka.

»Kar uredite se, gospodična. Ta čas bom pa kavo skuhala,« se je zadovoljno namuznila Zala.

Zala je spremila profesorico do vrat ter se vsa zadovoljna vrnila.

(V drugo naprej.)

LEGENDA O BOŽJI MARTRI

France Bevk

Nikodem je bil Jožefu iz Arimateje pomagal sneti Jezusovo telo, ga z dišavami poviti in položiti v grob. To mu ni šlo več iz spomina; Jezusovo trpljenje in smrt sta mu bila grenko legla v srce. Prizor Križanega, ki ga je videl viseti na svetem lesu in ga potem držal v svojih trepetajočih rokah, se mu je z neštevilnimi ranami in krvavimi sragami neizbrisno vtisnil v dušo.

In še v dneh, ko je hodil po tujih deželah in oznanjeval Jezusove nauke, je črpal svojo moč iz bridkega spomina na razbičano, prebodeno Zveličarjevo telo. Trpljenje Boga človeka je napolnjevalo vse njegove misli, mučilo ga je še v sanjah. Trudil se je, da bi množicam opisal, kar je dan na dan gledal s svojimi duševnimi očmi. Ni bilo mogoče. Rad bi bil potomcem ohranil podobo božje martre, ki je ni bilo mogoče orisati z besedo. Odločil se je, da jo upodobi v lesu.

Šel je in posekal drevo, ki je bilo zraslo na grobu prvega mučenca. Tesal je in rezljal, da mu je pot v debelih kapljah lil z obraza. Med delom ni čutil sonca, ki je toplo prigrevalo, ni videl ne modrega neba ne zelene pokrajine okoli sebe. Pogled mu je bil uprt nekam v notranjost, v dušo, v spomin na trenutke, ko je pomagal snemati Jezusovo telo in ga polagati v grob, v privid bridkih ran in nepopisnega trpljenja.

In z vsakim udarcem, z vsako treščico, ki je odletela, je nastajalo izmučeno Jezusovo telo. Najprej noge, nato trup in roke, vse telo do božjega vratu, na katerem je visela mrtva glava in se nagnjena sklanjala na prsi. In po vsem telesu, po rokah in po nogah, je vrezal globoke rane in praske, sledove težkih muk in velikega trpljenja, smrtnih srag in presvete krvi. In vsaka ranica in sragica ga je bolela, kakor da jo on seka Odrešeniku s svojim dletom in tega niso storili že njegovi krvniki. Hkratu pa je čutil neizmerno olajšanje, kakor da presaja bolečino iz svoje duše v les.

Pred njim je zrasel križ, Jezusovo telo, podoba, kakršno je nosil v svojem spominu, tako veličastna v svoji popolnosti, da je pred njo sililo na kolena.

Manjkala je le še glava.

Nikodem je delal kakor v omotici; ni se vpraševal, zakaj in kako se je lotil dela pri nogah, tam kjer bi ga moral končati. Telo je izražalo zgolj človeške muke, na obrazu pa naj bi se zrcalilo božanstvo. Nastavil je dleto in ko je odletela prva treska, so mu omahnile roke, vzdih se mu je izvil iz prsi. Kako naj upodobi zemsko trpljenje,

Božidar Jakac: Portret urednika dr. Ivana Ahčina.

pomešano z božansko radostjo, vseodpuščajočim usmiljenjem in ljubeznijo? In še in še... Da, saj je vse nosil v duši, toda njegove človeške roke so bile preokorne, da bi to — stokrat neizrazno — prenesle v les... Predrzo je zaupal sam vase.

Obšla ga je potrtnost; sedel je in se zamislil predse. Toda ni izgubil upanja, obvladalo ga je še večje hrepenenje kot prej, da bi dovršil svoje delo, upodobil božjo martro. Sklenil je roke in vroče molil k Bogu, šepetaje ponavljal besede: »Gospod, pomagaj mi, ozri se na svojega hlapca!« In ko ga je slednjič izmučenega premagal spanec, se je nemiren premetaval v sanjah: »Jezus, pomagaj!«

Nenadoma je zaslišal glas: »Nikodem, vstani!«

Zdrzil se je v spanju in odprl oči. Toda ni se docela prebudil; bilo je, kakor da se vse vrši le v sanjah. Pred njim je stal Bog, sam Jezus Kristus. Prav tak kot tedaj, ko je visel na križu, le da so mu bile zdaj oči odprte, obraz pa mu je ožarjal nasmeh milosti.

Nikodem ni mogel verjeti. Toda prikazen je bila tako živa, da ni smel dvomiti. Obšel ga je božji strah, padel je na kolena in se ni upal ozreti v sveti, izmučeni obraz.

»Jezus, moj Odrešenik!« se je vdano trkal na prsi.

»Nikodem, pravim ti, vstani!« je bilo znova slišati.

Nikodem je poslušal kot mesečnik, ki je brez zavesti in volje. Dvignil se je in stal pred Gospodom.

»Vzemi dleto! Dovrši svoje delo!«

Na ukaz, ki se mu ni mogel ustavljati, je Nikodem vzel dleto. Čutil je novih moči. Drhteče roke so vrtale, dolble v les, rezljale, treske so odletavale. Oči so ga pekle, kri mu je gorela kakor v vročici, pot mu je oblival telo. In zopet ni bilo zanj zemlje ne neba, ni se zavedal niti lastnega telesa.

Jezus pa je ves ta čas stal pred njim z nagnjeno glavo; zdelo se je, da so mu sinje ustnice pravkar izrekle besede: »Oče, odpusti...« Izpod trnjeve krone so se mu čez bleda, upala lica vlekli curki strjene krvi. Neizrazno njegovega obličja se je kot svetel žarek navdiha pretakalo v Nikodemovo dušo, prehajalo v tresoče se roke, ki so upodabljale potezo za potezo...

Jezus je izginil kot meglica v soncu. Na mestu, kjer je bil stal, je bil v pesku vtisnjen sled njegovih nog. Za njim je ostal vonj po vrtnicah, ki so vžžarele v južnem soncu.

Nikodemove roke so izpustile orodje in omahnile ob telesu. Narejen je bil poslednji vrez, delo je bilo končano. Občutil je težko izmučenost telesa in duše. Pred njim je stala božja martra, podoba človeškega trpljenja in božje ljubezni, popolnejša, kakor jo je nosil v spominu.

Navrhan hvaležnosti, z drhtečim srcem je padel na zemljo in umrl. Delu je dal svojo dušo.

★

Božja martra je stala v skrivnostnem mraku cerkve in delila milosti.

Glas o njej se je bil raznesel po vsej daljni okolici. Ljudje so romali od vseh strani in poklekali pred Križanega. Nihče, ki ga je videl, se ni mogel ubraniti solz. Zakrknjenim so se mečila srca, obupan se je porajalo novo upanje. Tisoči so se preobračali, tisoči so našli pomoči. Ozdravljeni so bili na telesih in na dušah gnusnih boleznih in vnebovpajočih grehov. Vladala je božja ljubezen, ki je bila ko vonj pomladnih vrtov.

Leta so tekla ko voda v brzici, nastopili so hudi časi...

Odnekod se je bilo zaneslo črno seme, palo na tla in vzklilo. Zrasla je zavist in pognala visoko steblo, njena senca je pala čez vse duše. Ljudje so besno zavračali tuje procesije, ki so prihajale h Križanemu, jih podili s psovkami in kamenjem.

Lastili so si sveti les, v katerega je bil Nikodem upodobil Jezusovo človeško trpljenje in njegovo božjo ljubezen. Sivolasi starci so se prepirali za mrtvo črko, tuj jim je bil živi duh božje besede.

V deželo se je naselilo sovraštvo. Molitev je bila pozabljena, rodila se je kletev, govorili so meči in sulice. Tekla je kri, tekle so solze, domovi so bili požgani. Plameni niso prizanašali niti cerkvam niti svetim podobam.

Božja martra je stala zapuščena. Nikogar več ni bilo, ki bi bil na kolenih med solzami objokoval Jezusovo trpljenje, se k Njemu zatekal v svoji nesreči in stiski. Bog je bil pozabljen, ljubezen je bila umrla.

Ogenj se je približeval čedalje bolj, obliznil je leseni strop, vse zavil v dim in rdečkast sij. Križani je visel sredi plamenov; rdeče rane so se mu svetile, kakor da sveže pretakajo sveto kri... Tedaj so vdrlji v cerkev z okrvavljenimi meči, uropali božjo martra, jo odnesli na breg, v barko, ki se je zibala na valovih. Vrnili so se na suho, da jo branijo z golim orožjem, dokler ne zapiha ugodni veter in bodo odpluli.

Tedaj se je v svetem lesu prebudila Nikodemova duša, se v bridki solzi utrnila izpod Jezusovih trepalnic in obvisela na prsih.

In so se v svetem siju odprla nebesa. Prikazali so se angelci, ki so v belih trumah splavali do obrežja in se zgrnili okoli barke. Razpeli so belo jadro in odleteli.

Zapihala je sapa, jadro se je napelo, barka je odrinila od brega in zaplavala na odprto morje.

Kam?

Božji ljubezni naproti.

★

Poslej so ladje, ki so potovale v tuje kraje, na vseh morjih srečavale skrivnostno barko, ki je plula z razpetim belim jadrom.

Jadrjala je v viharjih kakor sivi galeb nad valovi, nikoli ni zajela vode, jadrjala je v mirnih dneh, ko ni vela niti najmanjša sapa, nikoli ni obstala, nikoli ni krenila v kako pristanišče.

Čigava je? Odkod? Kam gre?

Nihče ni vedel odgovora.

Nikoli niso opazili človeka na njej, nikdar se jim ni skušala približati. Njeno belo jadro je bilo vedno razpeto, napeto v sapi. Kazno je bilo, da jo vodi neka skrivnostna, nevidna roka.

Poizkusili so se ji približati. Tedaj so ob jamboru uzrli božjo martra. Preden so splezali na krov, se je barčica nenadoma okrenila in s polnim vetrom izginila na obzorju. (Konec prihodnjič.)

Cigana — ded in vnuk. (Fot. Fr. Krašovec.)

Križarila je po vseh vodah; zdaj je vozila na sever, drugič na jug, danes na vzhod, jutri na zapad, mimo vseh obal, kakor da zaman išče primernege mesta, kjer bi pristala.

Glas o njej se je raznesel po vseh deželah. Pomorščaki so jo opletli s pobožnimi pripovedkami. Čudežna božja martra, ki plava po morju in ne najde pristana, je bila ko zarja vseh drznih pričakovanj. Blagor kraju, kjer bo pristala! Stokrat blagor ljudem, ki bodo tedaj živeli! Stali so povsod na obrežju in čakali, kdaj se prikaže na obzorju. Ako so bili srečni, da so jo uzrli, so jim drhtela srca, rokó so iztezali po njej. Toda v zadnjem trenutku, ko so že s prostim očesom razločili sveti les križa, se je nenadoma zasukala in zopet izgnila v mrču...

Nekoč se je prikazala ob istrski obali. Možje so pustili delo na polju, žené so privile dojenčke na prsi, odrasli in otroci, vse je teklo k obrežju. Ribiči so poskakali v čolne in ji veslali naproti, toda niso je dosegli. Kakor da je nenadoma zapihalo od juga, se je obrnila navzgor, zaplavala proti severu.

Glas o njej se je naglo raznesel od mesteca do mesteca po vsej obali. Dolge procesije vernikov so

jo spremljale ob bregu: škofje in duhovniki v cerkvenih oblačilih, s križi in banderi, molitvami in petjem, vzkliki in solzami... Barka z belim jadrom in božjo martro je plavala mimo, bolj in bolj proti severu; za seboj je puščala oljčne gaje, vinograde in pusta pobočja z ovčjimi čredami.

Pri Piranu je zaplavala čez široki zaliv proti drugemu bregu, proti bridki, skalnati kraški zemlji z borovimi gozdiči, brinjem in pelinom.

*

Takrat je bila kuga v deželi. Prišla je bila Bog ve odkod, sedla na skalnata kraška tla in morila.

Ljudje so padali ko snopi. Bežali so drug od drugega; brat ni poznal več brata, sin ne očeta. Ni ga bilo, ki bi bil bolniku ponudil požirek vode, mu zrahljal blazino, prinesel poslednjo tolažbo, mu zatisnil oči, ga zagrebel v rjavo zemljo in zmolil očenaš za njegovo dušo. Zapuščeni so šepetali k Bogu za odpuščanje grehov, umirali, se razkrajali v vročini, širili smrad in grozo; slednjič so ostale le gole, bele kosti.

Takrat je v borni koči, ki je stala na obrežju doberdobskega jezera, živela mati. Umrl ji je bil oče, umrl mož in umrla hči, ostal ji je le leto dni star otrok. Vse je izgubila, ostala ji je ta edina ljubezen. Njeno srce je bilo toplo ko kraško sonce, privijala je dete na prsi, kakor da ga hoče s tem obvarovati pred kugo in smrtjo, ustnice so ji venomer ponavljale:

»Bog, ne daj tega! Jezus, saj ne boš dopustil.«

Otrok je bil zdrav, pil je mleko, klical mater, iztezal roke, kakor da bi hotel zgrabiti božje sonce, in se smejal.

Zbolela je mati.

»Saj ni res,« je ječala v svojem srcu. »Saj ne more biti res. Le slabotna sem tako, ker že dolgo nisem jedla.«

Postlala je otroku in tudi sama legla, da si v spanju nabere novih moči.

Vso noč se je prebujala, se premetavala na ležišču, mučile so jo strašne sanje. Ko se je zaznala zarja, je čutila vročino po vsem telesu. Hotela se je dvigniti, da bi nasitila otroka, ki se je plazil po tleh in jokal, a se je brez moči kot posekano drevo zgrudila nazaj na posteljo.

»Saj to ni mogoče, saj to ni resnica,« si je ponavljala. »Moj Bog, moj Bog!«

Bila je resnica.

Vročične oči so ji krvavo strmele, po telesu se ji je sprehajal ogenj, ustnice je imela razpokane, občutila je strašno žejo. Minute omotice in blodenj, ko so ji mimo obraza vršale strahotne predstave

in je govorila nesmiselne besede, ko se ni več zavedela, da je na svetu, da ima otroka, da zunaj sije sonce in se upira v požgana pobočja, da leži bolna za kugo.

In znova trenutki jasne zavesti, ko je sredi rdečih kolobarjev zagledala jokajočega otroka in vso grozo jutrišnjega dne. Umrla bo, a kaj bo z otrokom? Izdihnil bo za lakoto, se udušil v smradu, zbolel za kugo, a ne bo nikogar, ki bi mu dal kapljice vode... Groza tega spoznanja je bila hujša od smrtne groze. Ni bila telesna moč, bilo je materino srce, ki jo je dvignilo z ležišča.

S poslednjimi silami je pobrala otroka in stopila na stezo, ki je vodila čez skalnate griče proti morju. Opotekala se je in lovila, da bi ne padla, zakaj vedela je, da bi potem več ne vstala.

Jusepe de Ribera: Pohabljeni berač.

Ustavila se je pred sleherno hišo ob poti, pokazala na otroka in zaklicala s slabotnim glasom:

»Usmilite se ga, preden umrem! Usmilite se ga, zaradi bridke martre našega Gospoda!«

Hiše so bile neme. Nekatero so stale prazne, drugod so se prebivalci zapirali pred kugo. Ko so zagledali tujo žensko, ki je bila že počrnela v obraz, bolj podobna smrti kot živemu človeku, so se pre-križevali iz strahu pred božjo deklo.

Mati se je opotekala dalje.

In tako je dospela do štivanskega samostana.

Tih in mrtev je stal ob treh rokavih Timava, kakor da so pomrli vsi bratje ali se izselili, zidovje je štrlelo zapuščeno v pripeki južnega sonca. Le iz cerkve, ki je bila tudi zaklenjena, je odmevalo zateglo petje psalmov.

Mati se je zgrudila. Ni imela več moči, da bi dvignila roko in potrkala. Otrok je zavekal.

Brat Ahacij, vratar, ni smel nikogar spustiti v samostan, da se ne vtihotapi tudi dekla Gospodova. Zaslísal je otroški jok in se začudil, za špranjo odprl vrata. Zagledal je ženo z otrokom, počrneli obraz, vročične oči, razpokane, žejne ustnice, ki so se z muko premikale:

»Usmilite se ga... zaradi bridke martre...«

Brat Ahacij ni zaprl vrat. Stal je kot okamenel. Roka Gospodova se mu je svareče dotaknila duše. Obšlo ga je neizmerno usmiljenje.

»Vzemite otroka!« je šepetala. »Ne dotikajte se me, okužena sem! Zame ni več pomoči, umrla bom... Vzemite otroka...«

»Kaj bi storil Jezus Kristus na mojem mestu, draga žena?« se je nasmehnil brat Ahacij.

Vzel je otroka, a njo je položil v travo. Prinesel je mleka in ga ji je po kapljicah vlival v žejna usta. Bila je božja ljubezen.

Tedaj je prijadrjala skrivnostna barka, zavila v ustje Timava, priplula do samostanskega obzidja in tam obstala. Na belem ozadju jadra se je odražala božja martra.

Čudežno božjo martro so v procesiji prenesli v cerkev. Barka z belim jadrom je bila ponoči izginila, nihče več je ni videl. Po vseh vaseh so govorili le o Križanem. Prihajali so kužni bolniki na vozovih in peš, se dotikali svetega lesa, kakor se ga je bila dotaknila mati od doberdobskega jezera in je ozdravela. Ozdravljali so, kuga je izginila. In je znova posijal žarek radosti na bridko deželo borovih gozdičev, sivih skal, brinja in pelina.

Božja martra, podoba človeškega trpljenja in božje ljubezni, je delila milosti...

Danes je ni več. Tudi samostan leži v razvalinah.

STREL

Viktor Smolej

V so noč sem vozil naš avto,« se je hvalil stražnik, mladi Kremžar, ki je zdaj stal v vrsti med drugimi. Rdečelasemu Primorecu pred njim pa se ni nič kaj ljubilo. »Od enega konca mesta do drugega sem podil. Ob osmih sem pognal motor in ob treh zjutraj smo ustavili. Nič ljudi nismo videli — na, in zdaj je demonstracija, ko bi človek najmanj pričakoval. Sicer pa bomo hitro opravili.«

»Hm,« je na pol odgovoril rdečelasec in si pritezal pas. »Vodja pravi, da se je zbralo ljudi več kot na vseh dosedanjih demonstracijah. Ne bo šlo tako mimogrede.«

»Kaj to!« je zamahnil z roko mladi. »Ponoči se nam je motor pokvaril: ob dveh po polnoči je moral vstati mojster v mehanični delavnici! Zakaj smo pa tu, da ne bi mogli ukazovati!«

»Pojdi, pojdi,« je natakajeno planilo iz Pavška, ki je stal v vrsti pred Kremžarjem. Molči in nikar ne čenčaj toliko. Saj gremo nad ljudi, ne nad živali.«

»Ljudi!« je zrasel Kremžar. »Za red smo postavljeni in red bomo napravili! Kaj hodijo razgrajat na Glavno ulico!«

Pavšek se je obrnil in ni nič rekel. Kaj bi se trgal s takim človekom! Nekateri so res poklicni biriči in valpti. Ali jih boš z besedo spremenil?

Pred pol ure je že srečeval gruče ljudi, ki so šli vsi v eno smer — proti Glavni ulici. Takrat je šel z doma na stražnico in od tam na tole dvorišče. Pohitel je, ker je že vedel, da pojdejo nad množico, ki se je sešla od vseh strani. Brat mu je že včeraj povedal, da pojdejo na Glavno ulico in pred uradne palače. Tam se bodo srečali znanci, tudi bratje.

Kremžar ni mislil na ljudi. »Nad štipom v Macedoniji sem nekoč prepodil dvanajst kačakov. Stojim na straži, tema kot v rogu, pa slišim po bregu navzgor: škrep, škrep, škrep. Čakam, poslušam, sam sem bil. In čez pet minut se ti res priplazijo na vrh postave, dvanajst kačakov. Jaz zavpijem, sprožim velik kamen po hribu, ustrelim v zrak — kot bi mignil, ni bilo nikogar. Nikdo več se ni prikazal.«

Stražniki so se razgovarjali v pol urejenih vrstah na dvorišču in čakali odhoda. Zunaj je demonstracija, ljudje silijo na Glavno ulico in pred uradne palače; treba jih bo razgnati, preden seže njih krik do uradov.

Zadonel je ukaz, uniforme so se postavile druga ob drugo, vrste so se zgostile in strnile.

»Mirno!« je usekal trd glas. Postave so se zravnale, pete udarile ob pete. Negibnost in molk sta uklenila vse vrste. Glas je odsekano ukazoval dalje: »Odred konjice je pred nami, da prelomi sprevod. Demonstrante je treba razgnati za vsako ceno!«

»Glej, glej!« so pomislili nekateri. »Danes gre zares.«

Vrste se so okrenile in v mirnem koraku odšle z dvorišča na ulico.

»Konjica je pred nami. Precéj mora biti ljudi,« je godel Primorec. »In jaz bi moral imeti danes prost dan.«

»Četrta demonstracija v treh tednih,« je mislil Pavšek.

Stopali so v treh oddelkih po dvajset. En oddelek se je takoj izločil in odšel na začetek Glavne ulice, da udari množici v hrbet, ko se zlije vanjo, druga dva oddelka pa sta usmerila korak na njen izhod, da prestrežeta sprevod od čelne strani.

V zraku je viselo napeto pričakovanje. Pavšek je to trdo občutil. Nemirno je poslušal korake in ob njih nehote stalno ponavljal: »Ljudje, ljudje, ljudje.« Med stražniki s tesno pritegnjenimi pasovi, trdimi kapami in črnimi pendreki je vladal brezizrazen molk. Gredo pač za službo. Ljudje! To so besede! Nered je nekje in nepotreben krik.

Zjutraj je videl, kako so se zbirale gruče. Čudni obrazi so prihajali na ulice iz ozkih stanovanj, iz lesenih bajt in senikov, tovarn in obrtniških delavnic. Kakor se zgosti megla v deževne kaplje, so se gruče čudnih obrazov strnile v množico.

»Greš z nami?« mu je rekel brat, ki ga je bil zagledal pred pol ure med gručami.

Odkimal je. On bo moral iti proti tem gručam in proti bratu.

Vsi so ga gledali in tedaj se mu je brat nasmehnil: »No, pa na svidenje na Glavni ulici.«

Zdaj, ko koraka z drugimi res na Glavno ulico, občuti grozo, ki pada iz ozračja vanj. Nekaj je okamenelo in obviselo v zraku nad ulico, nad mestom, nad vsemi, ki niso v onem sprevodu. Molk, topot nog, hiteči ljudje, drameča se govornica obulčnih hiš — vse se je strnilo v grozo, ki pada na ulico.

Pavšek se je stresel.

Prišli so na Glavno ulico. Bila je prazna, kot da jo je pometel veter pred nevihto, a tam na začetku se je gibala pisana gmota in od tam je prihajal nek šum, kakor od prodirajoče reke.

Prazne in ravne ulice se je množica za trenutek preplašila. »Nič,« si je rekel stražnikov brat v

množici, »le pogledjmo, kakšna je ta velika ulica!«
Ležala je prazna in gladka pred njimi, le tam na koncu nekje so jo zapirale pisane obleke in svetlo se lesketajoči bliski konjiških sabelj. »Sprejeli nas bodo,« si je pokimal eden izmed množice in pomislil na brata stražnika.

Naslednje vrste so potisnile prve, obotavljajoče se, naprej v ulico, ki jo je zalila množica kot voda. Za njimi so ostali žalostni hišni vogali, vegaste klopce pred hišami, stoječa voda v jarkih, s kockami tlakovane ulice, nizki domovi, smetišča — njih korak je zdaj šel po gladki, ravni ulici z visokimi, svetlimi hišami.

Molk je padel med te visoke, svetle hiše — slišal ga je stražnik in njegov brat. Meščani so obstali za trenutek na pločnikih, a ko se je množica približala, so se umaknili v veže. Nekje je počila šipa izložbenega okna. Kdo jo je strl? Steklo je zažvenketalo ter zapelo po trdem tlaku in pod stopinjami, v trgovini je kriknil ženski glas. Kmečki fant v množici je zapel narodno popevko, ki je bila koračnica, in nekaj desetih glasov mu je pritegnilo. A samo za trenutek. Takoj nato je pesem kakor izgubljena utonila v topotu korakov. V zraku je obvisel samo odmev odrezane pesmi in se mešal s pridušenimi krikli gneče.

Groza je segala v srce stražnikovega brata: množica in pisane obleke so se bolj in bolj zblíževale. Hotel se je ustaviti, toda valovi so ga nesli s seboj. »Mora tako biti,« je pomislil. »Določeno je bilo tako od začetka, da bomo stopali po teh cestah, ki smo jih gradili, podirali te palače, ki smo jih sezidali. Brat proti bratu. In se lahko zgodi, da bo eden padel pod strelom stražnikov, drugi umrl pod rokami množice.«

V dalji se je jasno začrtala pred njimi vrsta pisanih jezdecev. V zraku med velikimi, svetlimi hišami je zaplahotal strah.

Prve vrste so zadržale korak, toda reka je drla dalje: z lahkotno brezbriznostjo jih je gnala bliže in bliže pisani vrsti.

Tedaj so konji zdirjali množici nasproti. Pet jezdecev v prvi, pet v drugi vrsti. Za njimi peš strnjene vrste stražnikov.

V ozračju nad ulico je okamenel korak prvih vrst množice. S hrbti so se uprli nazaj, da bi ustavili naslednje. Krik groze jim je obtičal v grlu in jim spačil obraze. Nad gmoto so se pokazale roke, množica je kriknila, zadnje vrste so svoje prve vrgle naprej.

Za množico se je nenadoma zarezal v ozračje žvižg. Oddelek stražnikov, ki je prišel ljudem v hrbet, je planil po njih.

A spredaj, na čelu množice, so se zaman ustavljale prve vrste. Še pet, še tri, še en korak — nato so plosko udarile sablje jezdecev po ljudeh, množica je zarenčala in jih vrgla pod konje...

Kakor da ni bilo več brata stražnika in brata med množico, bile so le še pisane obleke in konji ter množica na ulici. Nič več.

Nato je počil strel...

Nad ulico je okamenel vsak zvok in koraka odmev, krik je kot obstreljena perot zakrilil nad ljudmi...

Nov val je vrgel nove ljudi pod pobesnele konje. Nič več.

PREKO BALKANA

Ciril Fabjan

*D*anes so se meglice razpele
in gorske vrhove zajele
v svoje srebrne roke.

*Sonce ždi v vročem zenitu;
molk se lepi po velikem koritu.*

*Na stolpu je ura odbila,
v vročo tišino avto brni.*

*V mestu pod nami
hodža vernike dramí:
»Nja in nja, meti i surula...«*

Molk se pred nami plaši.

M O R A M !

† *Draga Krajnc*

*V*elika, srebrna, mrzla planjava.
Ker gledajo v prazno, so trudne oči.
Zabrisane steze; stopinja začarana blodi.
Rdeča zarja vse je prepregla obzorje, ki krvavi.
Počasi kapajo kaplje v sneg; vsak hip ozcvetó
rdeči cvetovi, njih zvonasti kelih rdeče pojo.
Rdeči cvetovi gorijo,
rdeči zvoki bolijo.

*Rdeče misli bolijo,
želje rdeče gorijo.
Predrami se volja; njen glas
je kot grom, v katerem sam Bog mi je pisal
postavo:*

*»Moram!«
V obraz me viharji bijo.
Naj! Iz večnosti vame žarki lijo...*

PO SVETIH POTIH V JERUZALEM

Dr. Andrej Snoj

Če je Palestina Sveta dežela, je Jeruzalem Sveto mesto. Lega mesta je izredno srečna. Sezidano je na blizu 800 m visoki, nalahno proti jugovzhodu nagnjeni visoki planoti, ki se končuje v skalnat polotok in na vzhodu spušča v strmo Cedronsko dolino, na zapadu in jugu pa v dolino Hinom. Od severozapada proti jugovzhodu jo deli v dve nenaki polovici Tiropoeonska (Sirarska) dolina, ki je danes do 50 m na globoko zasuta z ruševinami davnih stoletij; vzhodno, manjšo polovico obvladuje Tempeljski grič, nekdanj Morija imenovan, zapadno »gora« Kalvarija na severu in Sion na jugu. Staro mesto je še danes okoli in okoli obdano z visokim zidom, da naredi vtis nepremagljive trdnjave.

Jeruzalem je za kristjana, žida in mohamedanca mesto najsvetejših spominov; za kristjana je predvsem mesto Kristusovega trpljenja in njegove smrti. Kako zvesto so kristjani prvih stoletij hranili izročila o svetih krajih, posvečenih po Kristusovem trpljenju in orošenih z njegovo dragoceno krvjo! Stari potopisi pripovedujejo, da so hodili tja molit in obhajati liturgijo. Za poznejše rodove so spomin na svetopisemske dogodke oveko večili z lepimi cerkvami, ki so danes sicer porušene, a še v svojih razvalinah pričajo o živi veri prvih krščanskih stoletij. Odkar je cesarica Helena, mati velikega Konstantina, obiskala Jeruzalem in s tem začela romanja v Sveto deželo, se dan za dnem, leto za letom vsipljejo vedno nove trume romarjev v mesto Kristusove smrti. Šestnajst stoletij že traja ta procesija in se do danes še nikdar ni ustavila: tudi vojske, tudi važni svetovnozgodovinski dogodki je niso mogli zavreti.

Potovanje v Palestino je še danes združeno z mnogimi težavami in žrtvami. Toda ko doseže romar Jeruzalem, je za prestane napore in žrtve obilo poplačan z zavestjo, da sme stopati prav po tistih potih, po katerih je stopal naš Gospod od zadnje večerje na Oljsko goro, od tam k velikemu duhovniku Kaifu in nato s križem obložen s Pilatovega sodnega dvora na Kalvarijo. Z mnogimi romarji, pripadajočimi raznovrstnim narodnostim, sem se srečal v Jeruzalemu; vsak je prinesel s seboj željo, vsaj enkrat napraviti to pot.

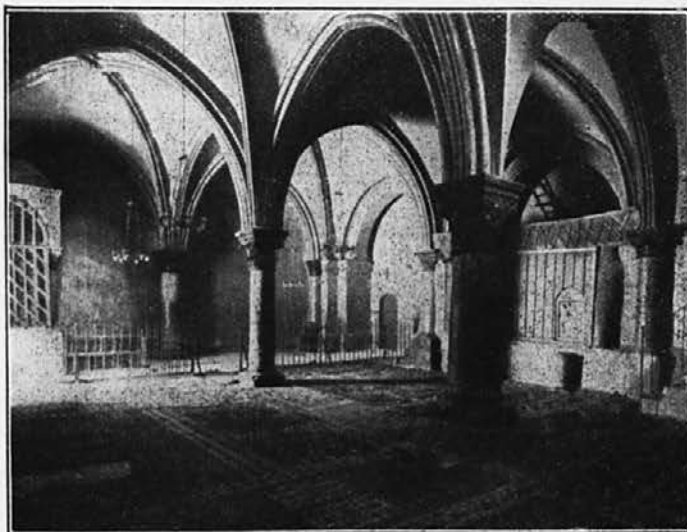
Kritičnemu bralcu se morda vsiljuje vprašanje, je li bilo mogoče z gotovostjo dognati, na katerih točkah sedanjega mesta so se vršili najvažnejši dogodki zadnjih dni Gospodovega življenja, ko je iz zgodovine znano, da je bil Jeruzalem mnogokrat do tal porušen in zopet znova pozidan. Na to vpra-

šanje je odgovorila arheologija, ki je v zadnjih desetletjih pod razvalinami srednjeveških in poznejših stavb odkrila še zgradbe judovsko-rimske dobe in sledove starih svetišč, katerih začetki segajo daleč nazaj v Konstantinove čase. Tako je znatveno ugotovljeno, na kateri prostor so stavili najvažnejše svetopisemske dogodke kristjani prvih stoletij, ko še ni bilo pretrgano ustno izročilo najstarejših krščanskih rodov. Ugotovljeno je tudi, kje je hodil Zveličar, ko je po opravljeni zadnji večerji nastopil ono pot, ki jo je na Kalvariji zaključil s svojo smrtjo.

Dvorana zadnje večerje.

Začetek te poti je na Sionu, najjužnejšem griču Jeruzalema. Skozi visoka Sionska vrata pridemo do ozke, visoko obzidane ulice in že po nekaj korakih stojimo pred skupino hiš, iznad katerih se dviga mal minaret. Še kratek, prostoren obok in že stojimo pri stopnicah, ki nas povedejo na nizko teraso poleg večje, enonadstropne zgradbe. Proti mali vstopnini odpre mohamedanski čuvaj bližnja vrata; vstopimo v prostorno, 14 m široko in 9 m dolgo dvorano, ki jo dva stebra delita v dve ladji. Vitki gotski svodi pričajo, da je bila to nekdanj srednjeveška cerkev.

Kaj je to? »Nebi David« (prerok David), odgovarja čuvaj in pazi, da ne bi kdo stopil v zagrajeni prostor, ki je pokrit z rdečepisanimi preprogami. Tukaj časte mohamedani grob »preroka« Davida. V resnici je bil grob kralja Davida na ozemlju starega Siona, južno od tempeljskega trga; našel ga je arheolog Weill, ko je leta 1913 in 1914 prekopaval ozemlje starega Davidovega mesta na griču Ofelu.

Dvorana zadnje večerje.

Kaj je to? Krščanski odgovor se glasi drugače: »To je kraj zadnje večerje« (Coenaculum). Poleg božjega groba je to v Jeruzalemu gotovo najčastitljivejši kraj. Tukaj je bila Kristusu in apostolom odkazana izba v gornjem delu hiše, da so mogli sami zase obhajati zadnjo večerjo. Tu je bil postavljen zakrament svetega Rešnjega Telesa, tu se je obhajala prva nekrvava daritev nove zaveze. Tu se je Gospod s prelepo velikoduhovniško molitvijo poslovil od apostolov. Na tem mestu so se apostoli z Marijo zbrali po Gospodovem vnebohodu, tu je prišel nanje o binkošnih Sv. Duh. Tu je imel sveti Peter svojo prvo pridigo in krstil prve kristjane. V tej hiši so se zbirali prvi verniki, tu je mala čreda kristjanov molila za svojega poglavarja, ko ga je Herod Agripa vrgel v ječo.

Seveda hiša in dvorana že davno nima več prvotne oblike, današnja so ji dali frančiškani v srednjem veku; a tudi pred tistim časom je bila večkrat prezidana.

Zanesljivo izročilo (škof Epifanij) poroča, da je že v začetku 2. stoletja na tem mestu stala mala cerkvica. Ko še ni bilo na Kalvariji svetišča, so se tu že zbirali verniki in obhajali službo božjo. Cerkev na Sionu, ki so jo imenovali cerkev apostolov ali Sveti Sion, je bila večkrat prezidana in povečana, a po prihodu Perzijcev (leta 614) in Arabcev (leta 637) tudi večkrat porušena. V srednjem veku so križarji na razvalinah stare cerkve zgradili mogočno cerkev, v kateri se je nekdanja dvorana zadnje večerje ohranjala kot posebna kapela. Druga kapela je bila posvečena spominu Marijine smrti; od 7. stoletja dalje se dá namreč zasledovati izročilo, da je Marija umrla na Sionu, v hiši apostola Janeza, blizu hiše zadnje večerje.

Ne dolgo potem, ko je sultan Saladin vzel križarjem mesto Jeruzalem, je bila ta veličastna cerkev porušena. Frančiškani, ki so leta 1342 prevzeli v varstvo svete kraje, so nekdanjo dvorano zadnje večerje zopet preuredili v cerkev in ostali na Sionu do leta 1551, ko so jih mohamedani pregnali in njih cerkev spremenili v mošejo. Ker tu časte grob »pre-roka« Davida, se kristjanom še do danes ni posrečilo, da bi odkupili ta sveti kraj in mu zopet dali prvotni namen. Bridko se zdi človeku, da se na kraju, kjer je Kristus »svojim izkazal ljubezen do konca«, ne more obhajati skrivnost njegove ljubezni v presveti daritvi.

Krščanskega značaja pa Sion vendar ni izgubil za vedno. Od leta 1910 se dviga v bližini »Obednice« veličastna, visoka cerkev Marijine smrti (»Dormitio«), zidana in okrašena v slogu beuronske umetniške šole. Cerkev je vidna daleč naokoli: njen na samem stoječi stolp visoko presega vse kupole in

stolpe v mestu. V samostanu poleg cerkve prebivajo beuronski benediktinci, ki z velikim umetniškim čutom skrbe za lepoto hiše božje in dan za dnem v blagoglasnem koralu prepevajo hvalnice evharističnemu Zveličarju, Svetemu Duhu in presveti Bogorodici.

Lansko leto so tudi frančiškani poleg »Davidovega groba« dogradili novo kapelo in samostan. Kapela ima namen, nadomestiti izgubo stare cerkve, ki so jim jo mohamedani ugrabili pred štiri sto leti.

Getzemani.

Sion je kraj, kjer je bil postavljen zakrament sv. Rešnjega Telesa in se je opravila prva daritev sv. maše; Sion je tudi izhodna točka Kristusovega trpljenja. »Po teh besedah je odšel Jezus s svojimi učenci čez potok Cedron; tam je bil vrt, na katerem je stopil on in njegovi učenci« (Jan 18, 1).

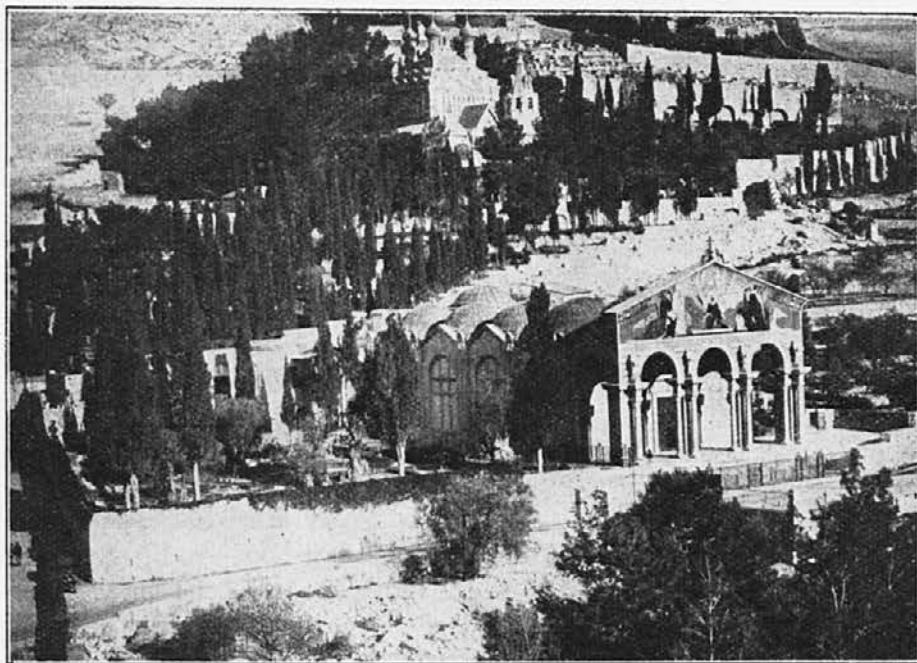
Pridružimo se v duhu mali družbi, ki je v pozni uri zapustila hišo zadnje večerje in se napotila po vzhodnem pobočju tempeljskega griča v dolino. Po malo prijazni, kamnati poti, ki vodi tik pod južnovzhodnim vogalom tempeljskega obzidja, dosežemo že v četrto ure strugo potoka Cedron, imenovano tudi dolino Jozafat. Struga je večji del leta suha, le v zimskih mesecih odteka po njej proti Mrtvem morju voda, ki ob času dolgotrajnega deževja pridrvi s skalnatega brega bližnje Oljske gore. Dolina sama in visoko pobočje pod tempeljskim zidom krije pod zemljo in kamenjem še mnogo ostankov starega Salomonovega in Herodovega templja. Marsikateri prazni list izraelske zgodovine se bo po bogatih arheoloških najdbah, ki se tu obe-tajo, še popisal, marsikatero temno mesto svetega pisma še pojasnilo.

Vznožje tempeljskega griča pokrivajo lepo urejeni oljčni nasadi, last frančiškanskega reda.

Kjer gladka, asfaltirana cesta, ki pelje iz Jeruzalema v Betanijo in Jeriho, v krasnem loku križa strugo, se ustavimo. Tu je bila v Kristusovem času pristava in zraven nje velik, z oljkami zasajen vrt. Po stiskalnici za olje, ki se je nekdanj najbrž nahajala v bližnji skalni votlini, je kraj dobil ime Gatšemânîm (Getzemani). Na dogodke velikega četrtka spominja ograjen oljčni vrt, obsežna skalna votlina in lepa nova cerkev.

Vrt Getzemani je bil v Kristusovem času znatno večji kot je danes. Leta 1666 je prišel v roke frančiškanov, ki so ga pred sto leti ogradili z visokim zidom. Danes je v njem še osem debelih, prastarih oljk. Po sodbi strokovnjakov so stare nad tisoč let. Radi visoke starosti so njih debela napol strohnela, razklana in povezana z železnimi okovi.

Getzemani.

Vedno pa še poganjajo nove liste in iz njih korenin klijejo mladike, ki bodo čez leta stale na mestu starih debel. Te častitljive oljke so potomke dreves, ki so bila priče Odrešenikovega smrtnega boja.

Na kraju, kjer je Kristus v neizmerni dušni bolesti bojeval smrtni boj in so padale na zemljo kapljice njegovega krvavega potu, je bila pod cesarjem Teodozijem (okrog leta 380) zgrajena veličastna »Bazilika smrtnega boja«. Pri svojem vpadu v Palestino so jo Perzijci leta 614 porušili, a kristjani so jo pozneje na novo pozidali v obliki malega oratorija, na katerega so križarji v 12. stoletju postavili veliko cerkev Sv. Odrešenika. Dve sto let pozneje je bila tudi ta cerkev porušena in spomin na mesto Kristusovega smrtnega boja je sčasoma popolnoma zamrl. Leta 1909 so frančiškani na južni strani getzemanskega vrta pod visokim kupom ruševin naleteli na temelje srednjeveške cerkve Sv. Odrešenika, deset let pozneje pa na mozaik in nato še na zidovje prvotne bazilike smrtnega boja. Na mestu stare Teodozijeve bazilike so postavili krasno, nekoliko večjo moderno cerkev, ki je bila posvečena leta 1924 in je danes ena najlepših cerkva v Palestini. Tlak je iz mozaika, ki je posnetek starega mozaika iz četrtega stoletja. Strop pokriva dvanajst kupol. Zvezde na stropu in mrka svetloba, ki lije skozi okna, spominja na tisto noč, ko je Kristus na tem mestu potil krvavi pot. Veliki oltar stoji na skali, na kateri je Zveličar bojeval svoj smrtni boj in molil: »Oče, ako hočeš, vzemi ta kelih od mene, vendar ne moja, ampak tvoja volja se zgódi« (Lk 22, 42).

Na severni strani vrta je podzemeljska votlina (17 m × 9 m), ki je že od najstarejših časov spremenjena v kapelo. Po zelo starem, verodostojnem izročilu je tu sem hodil Kristus večkrat molit. Tu je pustil veliki četrtek osem apostolov, sam pa s Petrom, Jakobom in Janezom odšel v vrt in se nato sam še »za lučaj kamna« (Lk 22, 41) oddaljil od njih na mesto, kjer je danes cerkev smrtnega boja. Vrnivši se k apostolom, je padel v roke izdajalcu Judu in množici, ki je bila poslana od velikega zbora, da ga primejo in privedejo pred Kaifa. Spominu na Judovo izdajstvo je že od nekdanj posvečena kapela v skalni votlini.

Hiša velikega duhovnika Kaifa.

Sledimo oboroženi množici, ki sredi noči pelje Jezusa vklenjenega pred velikega duhovnika, po hitimo še enkrat na Sion. Tam čakata že Ana in Kaifa na jetnika, da ga zaslišita.

Kje je stala Kaifova palača? Stari potopisci poročajo, da so jo videli ne daleč od »Obednice«, na vzhodni strani Siona. Navadno kažejo Kaifovo hišo blizu Sionskih vrat na vrtu, kjer je pokopališče armenskih patriarhov. Za ta kraj govori izročilo od 11. stoletja dalje.

Verjetneje je, da so sledove Kaifove hiše odkrili francoski asumpcionisti na vzhodnem pobočju Siona. Iz ruševin so pred nekaj leti odkopali razvaline stare cerkve »Sv. Petra pri petelinjem petju«. Pod cerkvijo so našli staro ječo. Če je to res Kaifova hiša, potem je v tej ječi prebil Kristus noč med velikim četrtkom in petkom, preden so ga odvedli

pred Pilata. Poročila starih potopiscev se s tem krajem natanko ujemajo. Asumpcionisti so obnovili staro cerkev sv. Petra, ki naj po vzoru prvotne cerkve spominja na Petrov padec, zato so jo nazvali »Gallicantus« (petelinje petje).

Tik cerkve se vidijo stare judovske stopnice, ki so s Siona vodile proti studencu in kopeli Siloe. Po teh stopnicah je stopal tisto noč vklenjeni Jezus iz Cedronske doline mimo studenca Siloe proti hiši velikega duhovnika.

Križev pot v Jeruzalemu.

Dvignimo se in nadaljujmo svoje romanje po Jeruzalemu. Kam gre Kristusova pot iz Kaifove palače? V sodno hišo Pilatovo, v grad Antonijo, ki je bil zgrajen kakor mala utrdba na severozapadni strani tempeljskega trga. Tu je bil Kristus obsojen na smrt, tu je zadel križ na svoje rame, tu nastopil težko pot proti Kalvariji.

Dosti je ulic v Jeruzalemu, a nas najbolj zanimajo tiste, po katerih je stopal Zveličar in nosil težki križ. Od najstarejših časov dalje so verniki radi hodili po teh ulicah in premišljevali skrivnosti Gospodovega trpljenja.

Od štirinajstih postaj križevega pota jih je devet na raznih krajih mesta, zadnjih pet pa skoraj skupaj v baziliki božjega groba. Prva, dvanajsta in štirinajsta postaja so na zgodovinskih tleh, od ostalih so nekatere v teku časa menjale svoje mesto.

Pobožnost križevega pota, ki se vrši ob petkih javno po jeruzalemskih ulicah, vodijo že skozi več stoletij očetje frančiškani.

Stara oljka na vrtu Getzemani.

Vsak petek ob treh popoldne zapusti vsa frančiškanska družina samostan Sv. Odrešenika blizu božjega groba in dospe v desetih minutah na mesto prve postaje. Tam jih že pričakuje pisana množica vernikov: jeruzalemska svetna in redovna duhovščina, redovnice v najraznovrstnejših redovnih oblekah, mladina raznih zavetišč in vsi ta dan v Jeruzalemu nahajajoči se romarji. Zbrani so tu ljudje najrazličnejših narodnosti, noš in stanov, najraznovrstnejše polti in starosti; vsi pa nosijo v srcu isto željo, po Zveličarjevih, s krvjo oškropljenih stopinjah iti na Kalvarijo.

Romarji, ki so prvič pri tej pobožnosti, so po večini globoko ganjeni. Videl sem, da so si včasih sezuli čevlje in bosi stopali po ulicah, po katerih je nosil nekdanj Zveličar sranotno znamenje križa.

Točno ob četrtna štiri se pobožnost prične. Pri vsaki postaji eden od frančiškanov na cesti na glas odmoli kratko molitev, množica mu v prahu ali blatu kleče odgovarja. Dasi so ulice, po katerih se sprevod pomika, zelo prometne, se vendar domačini, muslimani, vedejo dostojno in molče opazujejo pisano množico pri pobožnosti.

Pot, ki jo je treba prehoditi od prve do štirinajste postaje, je približno 1300 m dolga.

Prva postaja je na vzvišenem dvorišču bivše turške vojašnice, ki je danes spremenjena v arabsko srednjo šolo. Tu je nekdanj stal grad Antonija, v katerem je bival Pilat o velikonočnih praznikih in izvrševal sodno oblast, tukaj je bila podpisana Kristusova smrtna obsodba. Grad je že leta 70 porušil rimski vojskovodja Tit, ostala je le skala, na kateri je bil zgrajen. Novejši čas so našli v bližini te skale več metrov pod ruševinami prostran trg pred gradom Antonijo, na katerem je stal Pilatov sodni stol. Trg je potlakan z velikimi kamni, kar odgovarja staremu imenu *Litostrotos* (prim. Jan 19, 13). S tega trga je tik današnje ceste, a nekaj metrov pod zemeljsko površino, vodila cesta, po kateri je stopal Kristus. Cesta je še dobro ohranjena. Na tem znamenitem kraju je spreobrnjeni Žid Alfonz M. Ratisbone postavil lepo baziliko »Ecce homo« in samostan Sionskih sester, ki se žrtvujejo pokristjanjevanju Judov.

Ko je opravljena kratka pobožnost prve postaje, se vsa množica po složni poti pomakne nizdol na bližnjo ulico, ki se danes imenuje »Via dolorosa«, to je Žalostni (križev) pot. Ob njej so zgrajene tri cerkve, ena v spomin na Kristusovo bičanje (Flagellatio), druga v spomin na njegovo smrtno obsodbo (Condemnatio) in tretja je gori imenovana bazilika »Ecce homo«. Ker je tu vzel Kristus križ na svoje rame, je na ulici za drugo cerkvijo druga postaja.

Od tod gre pot mimo cerkve »Ecce homo« in pod enako imenovanim obokom v zapadni smeri nalahno navzdol. Na najnižji točki, nasproti hospicu Sv. Družine, leži na tleh v dva kosa razbit marmornat steber in kaže mesto tretje postaje; kakih 50 m proti jugovzhodu, ob cesti kralja Salomona, je četrta postaja.

Samo nekaj metrov gre pot po ravnem in že zopet zavije pri peti postaji na desno v ulico, ki se nekaj časa dviga zložno, od šeste postaje dalje pa vedno bolj strmo proti gori Kalvariji. Kjer se ta cesta križa z bazarjem, označuje mala kapelica mesto sedme postaje in kakih 50 m više križ na zidu mesto osme postaje. Tu smo že blizu Kalvarije, a ker je svet ves zazidan, moremo do devete postaje dospeti le po daljšem ovinku skoz ozek in zelo prometen arabski bazar.

Ta del križevega pota je pač najtežavnejši. Ulica je tesna, na obeh straneh so tržnice in po sredi vedno valovi množica kupovalcev ter nosačev, ki so obloženi z velikimi tovari. Le s težavo se je mogoče preriti skoz gnečo. Še bolj neprijetno kot gneča je surovo kričanje Arabcev ter zopni duhovi, ki iz odprtih kuhinj v bazarju udarjajo v nosove. Vsakdo si oddahne, ko je zopet na prostem, pri deveti postaji.

Tu je sprevod dosegel skoraj najvišjo točko mesta Jeruzalema in oko že išče Kalvarijo. A ta danes ni več vidna. Dve velikanski kupoli jo pokrivata in z njo zadnjih pet postaj križevega pota.

Samo majhen ovinek še in že smo v častitljivi baziliki Svetega groba. Strme, kamnitne stopnice nas pripeljejo na mesto križanja in Kristusove smrti. Trije oltarji označujejo kraj, kjer so Kristusu slekli obleko, ga pribili na križ, kjer je umrl in kjer je njegova božja Mati Marija sprejela v naročje svojega mrtvega Sina.

Zadnja postaja je pri Kristusovem grobu, ki je le okrog 20 m oddaljen od Kalvarije. S Kalvarije pridemo do njega po visokih stopnicah. Skala, v katero je bil vsekan Kristusov grob, je danes obložena z dragocenim marmorjem; božji grob je podoben na prostem stoječi kapeli, nad katero je razpeta mogočna kupola.

Ura v stolpu Sv. Odrešenika bije štiri, ko je z molitvijo za odpustke zaključena pobožnost križevega pota.

Romarji se drug za drugim razidejo. Ure, ki so jih preživeli na Sionu, v Getzemani ali na Golgoti, štejejo za leta, odtehtajo leta in odmevajo v duši še leta in leta.

SINU

Janko Samec

O, biti človek in iz dneva v dan
v popolnost svojo neprestano rasti
ter zmagovati sebe, nikdar pasti
v nemoč srca (čeprav iz tisoč ran

sam krvaviš, preganjan in izdan
od vseh, ki si najbolj imel jih v časti,
jih ljubil, bil igračka v njih oblasti
in boš do svoje smrti jim vdan) —

pogumno k cilju končnemu hiteti
skoz svojih kratkih dni živoljenje težko
v zavesti trdni, da boš mogel ujeti

za vse v plačilo zarjo si nebeško...
temú, moj sin, viš, pravi se: živeti
ne po herojsko, marveč po — človeško!

TI IN JAZ

Eržen Franc

Ti in jaz
brez besed.
Moj obraz
bolno bled,
tebi v očeh
žar in sijaj,
v licih dveh
skriven smehlaj.

Ti in jaz
preko polja
v večerni čas
sanjala sva.
Držal sem ti
tvojo belo roko,
a bilá si mi
kot zvezda visoko.

Cedronska dolina.

Ecce homo. Med drugo in tretjo postajo križevega pota.

LEGENDA O JUDEŽU IŠKARIOTU

Po ljudski pravljici — Gelč Jontes

V hiši, ki je bila spletena iz bambusovih listov in trsja, so se gnetli gostje. Eden je stopil v sobo, drugi so čakali v veži.

Najstarejši, najmogočnejši in najgrši je pritisnil na kljuko. Čisto počasi je odpiral: najprej je stegnil in pomolil v hišo glavo, ki je bila velika, divja in kuštrava, z debelimi lici in smehljajočimi se ustnami, našobljenimi v poljub. Z opičjim životom se je nagnil naprej in strmel v hišo. Z dolgimi in lopatastimi rokami se je držal za podboje vrat, nato je dvignil nogo, jo skrčil, nesel visoko k bradi ter naredil velik in skrivnosten korak. Občepel je potuhnjen in pripravljen, da dvigne še drugo nogo in jo skrči, nato pa raztegne v dolg korak. Iz kuštravih las se čelo ni videlo, komaj eno stekleno, škilavo oko je sevalo iz njih in usta, ki so bila še vedno našobljena v poljub, ko je šepetal in se sklanjal nad zibko, v kateri je ležal to uro porojen človek.

Rahela, mlada mati, ki je pred nekaj urami nanesla iz vodnjaka na vasi v vrčih vode v hišo, da bo vse pripravljeno, ko pride njen čas, je zdaj čepela v kotu hiše. Sama je bila to veliko uro, ko je v bolečinah rodila sina. In zdaj je imela goste: polna veža jih je bila; slišalo se je v izbo, kako so si, stoječ pred durmi, šepetali. Slišala je, ko so šle besede od ust do ust:

»Judež Iškariot se je rodil.«

In tedaj, ko je stopila v nizko izbo pošastna postava, je utihnilo šelestenje pred vrati, kakor da ni tam nikogar. Mati pa, ki je trepetala v strahu za usodo novorojenega edinega sina, je slišala, ko se je čudni človek sklanjal nad zibko in šepetal: »Ubil boš svojega očeta; poročil se boš s svojo materjo; izdal boš Zveličarja.«

Odšel je.

In vnovič je po hiši zašumelo, kakor da bi nad njo zavel saharški vetrič. Nato pa se je vedno bolj oddaljevalo.

Tiho je bilo v hiši. Rahela je skrila obraz v trde roke in zaihtela.

Sonce je stalo že visoko. Tedaj se je odločila. Še poslednjič je poljubila sina na veliki črni madež, materino znamenje, ki mu je bilo vtisnjeno na sredo prsi, prav takšno in prav tam, kjer ga je imela ona, njegova mati. Zavila je otroka v plenice in ga položila v košaro.

Skozi vas, po skritih potih, s košaro ob boku, je šla k reki.

Dolgo je hodila po obrežni poti. In tam, kjer je bila voda najbolj temna, zasenčena z mogočnimi grbastimi vodnimi drevesi, se je sklonila nad reko in vanjo spustila svoj dar. Črni valovi reke Jordana so butali ob velike korenine, plivkali med trsjem in se, togotno renčeč, valili drug za drugim naprej ter vlekli s seboj človeka.

S prazno košaro je odlezla domov. Ni šla skozi vas, bala se je, da ne bi srečala vaščank, ki so prihajale z glinastimi vrči k vodnjaku po vodo.

Težka kakor oba vrča, kadar jih je nesla skozi dolgo vas, je bila zdaj njena duša. Hitela je domov, da bi brž povedala možu, kaj je storila. Upala je, da bo s tem padel kos velikega greha z njenih ramen.

Še potem, ko je bila že daleč od reke in že doma, je še vedno slišala šelestenje reke in v njej slaboten krič, ki ga je valovje neslo s seboj.

Jakob, Rahelin mož, se je s skrivnosti polnim obrazom vračal od dela in nato iz shodnice, kjer je pomolil za svojega sina, ki naj bi se bil rodil. Že pred hišo se je pokrižal v upanju, da se je v hiši že vse končalo.

Vstopil je in glasno pozdravil, da bi žena brž vedela, da je prišel on, njen mož Jakob. Z nizkim poklonom je blagoslovil hišo, ko je stopil čez prag. »Sreča in božji blagoslov v tej hiši!«

To pot žena Rahela ni odzdravila, kakor je to storila vselej. Molk je bil v hiši. Le prastaro figovo drevo, ki je stalo tik pred pragom in senčilo dom, je zašelestelo in Jakobu se je zazdelo, da pred pragom nekdo joče. Tedaj je zakričal: »Rahela!«

»Jakob!«

Ni bila mrtva, še je šepetala. Ubita je bila le njena duša: velik greh jo je tlačil k tlom, da si ni upala dvigniti glave od tal.

Ko je izhropla svoj greh, je Jakob zatulil in zbežal z doma.

Tri dni in tri noči je bježal in jokal. Ko pa se je ustavil, je bil njegov glas hrapav in spoznal je, da je dovolj daleč od svoje žene morilke. Na zelenici si je iz bambusovih trsov spletel šotor. Hotel je biti sam in delati pokoro za svoje grehe in za grehe svoje žene.

Skrivnostni nočni veter se je plazil nad travniki in šepetal vsem stvarjem, kako nekje mož Jakob kleči dolge ure in moli za odpuščanje grehov. Čebele v uljnaku kmeta Jakoba so si šepetale o pobožnosti in spokornosti svojega gospodarja. Reka Jordan, ki je včasih narasla ter nanesla prod skoraj do kočice očeta Jakoba, je skrivnostno šumela, kot da vé o marsičem.

★

Valovi reke niso marali novorojenčka Judeža Iškarjota in so ga pri prvem mlinu vrgli na breg. Stoletni očak mlinar, ki je bil slep in ki so mu valovi reke in večno topotanje stop odvezli sluh, je z rokami našel dete; mislil je, da je mlada, nebogljen zverinica, in ga prinesel svoji ženi. Kakor da je bilo to samo božje dete, so ga držali v rokah, vsi so se čudili novemu človeku. Žena je dete brž previla in mu dala piti, kajti tudi ona je pred kratkim rodila sina. Lačni, jokajoči otrok se je do sittega napil in zaspal.

Rasel je. Rasla pa je tudi zloba v njem. Šoje, ki so pletle gnezda v vrhovih najvišjih dateljnovih dreves, so vreščale, ako se je pod njimi prikazal deček z ostrimi očmi in ujedam podobnim nosom, ki se je že oziral, kam bi splezal. Poiskal bi jih, razdril gnezda, iztaknil mladim nebogljenecem oči, poruval noge in kljunčke. Ribe v reki, žuželke v travi so vedele za dečka, ki je poteptal vse, ki je potrgal ude vsem, kar mu ni ubežalo izpod rok. Videli in slišali so, kako se je smehljal pri tem početju. Deček Peter, mlinarjev sin, mu je bil pokoren kakor očetu in materi: bal se ga je.

Božidar Jakac: Janezek.

Kositrni zvončki so se zvonko zadevali drug ob drugega, ko so se goveda na paši z rogovi obregovala drugo ob drugo. Vaščanke so se že vračale od vodnjaka v vasi z napolnjenimi vrči. Obroči na njihovih rokah in nogah so se bleščali v večernem soncu in topotali, zadevajoč drug ob drugega, ko so odhajale v dolgi vrsti. Njihovi od sonca in stepnega vetra počrneli obrazi so se v vijoličastem sončnem zatonu kovinasto svetili, njihove glave so bile od zatega praha, ki se je dvigal pod njihovimi bosimi nogami, kakor ovite z nebeškim sijem. Molče so hitele, da bi brž naredile ogenj in, ko pridejo možje in sinovi domov, postavile prednje pripravljeno večerjo.

In že so se iz koč privalili črni dimi in težko legali k tlom.

»Dež bo,« so ugibali ljudje, ko so se skozi vas vračali v svoje domove.

Sence na pašnikih so se zgoščevale, leske so že metale daleč raztegnjene temne lise, živina je zateglo mukala, ker bi se rada vrnila v staje. Tedaj se je zgodilo. Mlinarjev sin Peter, ki je trdil, da bodo po očetovi smrti vse oslice njegove, je ležal na tleh. Judež mu je klečal na vratu in ga škrtajoč in rdeč od besa davil. Ko je iztisnil življenje iz telesa, ga je izpustil in gledal. Prestrašil se je nepremičnega obraza pastirja Petra in ga pustil sam, da so ga potem obvohalo goveda.

V njem se je porodila zločesta zavest, da je ubijalec. Njegov obraz je bil teman od greha in obžalovanja. Njegove temne oči, zakopane v čelu, so begaje iskale, kje bi našle, kar si je tako želel: moč, s katero bi postal drug človek, človek, ki bi znal in mogel obvladati svojo jezo in hudobo. Zbežal je od doma.

Ustavil se je na kmetiji, ki je stala na samem. »Zgrešil sem pot in zdaj hodim in hodim.« je pozdravil kmeta, ki je stal za drevesom, gledal v ognjeno zarjo in s širokim, v soncu zagorelem slamnikom v roki čakal večera.

»Popotnik, ustavi se in sedi, če si žejen in lačen. Prinesem ti jesti in tudi pijače, da se okreпчаš.«

»Prosim, pobožni mož, hvaležen vam bom!« je rekel mladenič in se utrujen sesedel na hišni prag.

Kmet je šel in se kmalu vrnil. Prinesel je dateljnove in v prstenem vrču medice. »Jej in pij, mladenič!« mu je velel. Sam pa je šel, da bi postregel še oslicam in jih pomolzel.

V poletju so bile noči tople, kakor da se kuha v zraku. Veter je bil vroč, da je pekel kakor samo sonce. Zemlja je bila izsušena in ožgana, kakor da bi jo polizal stepni požar. In kakor daleč je seglo oko, je od soparice trepetal modri zrak. Nebo je bilo kakor brušeno steklo; sedem let že ni bilo tako čisto, brez meglic, ki bi obetale dež. Sonce je žarelo na večer tik nad vasjo tako ognjeno rdeče, da so vaščani vztrepetavali in sklepali roke v strahu, kaj bi bilo, če bi se vsa ta ognjena krogla razlila na zemljo. Tedaj so usahnile mogočne reke. Živali so odpirale gobce in s kalnimi očmi, uprtimi v nebo, tulile kakor da prosijo: Vode! Z njimi pa je človek, ki mu nič drugega ni bilo več mar kakor vode, s steklenimi očmi ter z vnetimi in kakor govavimi ustnami in s sklenjenimi rokami prosil nebo: Vode!

Kmet Jakob, ki je blagroval mladeničevo čednost, je trpel sam, ker mu ni mogel utešiti žeje, zakaj imel ga je rad, kakor bi mu bil rodni sin. V nočeh je vstajal in hodil gledat pred hišo, če je rimska cesta vsaj s senčico oblakov zamegljena, toda bila je zamegljena le od množice zvezd. Nebo je bilo jasno kakor ni bilo že sedem let.

Z ihto v prsih se je vračal v koč, kjer je bolan od žeje v vročici stokal njegov varovanec. In ko je legel na pograd, je videl skozi odprtino v zidu, kako so se z neba utrinjale zvezde in puščale za seboj dolge, svetle repe.

»Bog, usmili se!« je molil.

Kmet Jakob, ki je sleherni dan z vrčem hodil k studencu, četudi je vedel, da ni vode v njem, je hodil domov s povešeno glavo, z izsušenimi ust-

nami in praznim vrčem. Brez godrnjanja je prenašal žejo, ki ga je mučila huje kakor lakota. Vsakokrat, kadar se je s praznim vrčem vračal, je z vso dušo želel, da bi imel v vrču vsaj dno pokrito z vodo. Vsaj toliko vode naj bi bilo v njem, da bi potolažil žejo dobrega, čednostnega in Bogu vdanega mladeniča.

»Oče Jakob, ali imate kaj vode zame?« je že na pragu klical mladenič, ki se je bolan od vročice, oprijemajoč se sten, priplazil z ležišča in na pragu čakal dobrotnika, da mu prinese vode.

»Vročice sonce in sape so popile vodo iz studencev. Potrpi, dragi!«

»Lažeš! Ti, stavec, si jo popil!« se je razsrdil mladenič in strgal očetu Jakobu iz rok kositrni vrč in ga z njim udaril po glavi. Kmet Jakob je zahropel. H krvavi luži, v katero je kot rdeč studenček brzela iz lobanje človeška kri, je prihitela hijena, tako urno, kakor bi čakala za vogalom koč.

Judež je bežal, a slišal vse. Kakor da stoji nepremično in prisluškuje pred durmi svojega srca, je slišal, ko je klicalo v njem: »Ubijalec!«

Brez besede, s temnim obrazom je stopil v vežo hiše, ki je stala ob cesti. Sedel je v kot k ognjišču in molčal, le njegove temne oči so kričale.

Kmetica Rahela je sklenila roke, tako ji je srce trepetalo, ko je strmela v gosta.

In ko se je najbolj zbala njegovih plamenov, se ji je približal in ji rekel: »Kako ti je ime? Rahela, ti boš moja žena in jaz tvoj mož, hočeš?«

Rahela, ki je bila tačas že stara žena, se je vzradostila; zakaj bolj kakor je kdaj ljubila svojega moža, je vzljubila ptičji obraz tega mladega moža. Vse na njem jo je spominjalo nečesa, kar se ji je zdelo, da je nekoč že gledala, in kar je ljubila čisto skrito pod zavestjo. In kakor je bila samotna vse od rojstva sina Judeža, tako se je čutila počaščeno z ljubeznijo tega mladeniča, ki je prišel in ji položil pred noge zlat vrč ljubezni, iz katerega naj se stara žena še poslednjič pred smrtjo napije čarobne pijače. Prišel je, da jo reši njene samote.

Vsak večer, ko se je podil okoli samotne hiše vroči stepni veter, se je spominjala preteklosti. Mož Jakob je najbrž že davno mrtev, je mislila; zapustil jo je, zakaj zavrgla je sina, ker se je bala, da se izpolni grozna prerokba nad njim. Preplašena se je zapirala v hišo in živela v spominu na svojega sina Juda in svojega moža Jakoba. Ni si upala svojega greha spovedati nikomur. Kadar je na večer odšla k vodnjaku, da bi v vrčih prinesla vode, si ni upala ogovoriti vaščank. Po stezi, ki je vodila k reki, je hodila, prisluškovala in slišala krik novorojenca. Če bi ji kdo povedal, da je živ, bi ji

bilo vse odpuščeno, umrla bi od sreče. Ob urah, ko je po vasi vse utihnilo in je v stepi zateglo in tožeče zatulila hijena, je sedela na pragu svoje kolibe in čakala. Čakala je moža Jakoba in še bolj je čakala sina Juda, čeprav je imela oba za davno mrtva.

Sleherni dan je odhajala tudi odslej z vrči na glavi k vodnjaku v vas. Na vodni gladini si je ogledala obraz: hotela je vedeti, ali je še toliko mlad in toliko lep, da bi bila vredna mladeničeve ljubezni. Ko si je spletala lase, si je vpletala vanje listke melise. Želela je, da bi ga vsaj vonj njenih las spominjal mladosti. Zavedala se je, da bi mu bila lahko mati in ne žena, zato se je bala za svojo novo ljubezen. Kakor da je ta ljubezen dragocen vrč, ki ji ga je podaril kralj in ki ji lahko vsako minuto zdrkne iz rok in se raztrešči na tisoč koščkov, tako se je bala zanjo.

»Judež Iškarriot, moj sin!« je vzkliknila tisti trenutek, ko je zagledala na njegovih prsih črno materino znamenje.

In kakor takrat, ko je s košaro odhajala od reke, tako ji je bilo tudi zdaj. Ležala je z glavo nepremično na tleh. Iz njenih uvelih prsi pa se je dvigalo hropenje umirajočega.

Mati Rahela je umirala; njeno telo je pokrivala rjuha, ki jo je v spoznanju vrgel nanjo njen sin Judež Iškarriot. V sramu in besu, temen, s kuštravimi lasmi je stal ob umirajoči materi in poslušal njeno hropenje: »Ubil boš svojega očeta; poročil se boš s svojo materjo; izdal boš Zveličarja.«

In nato je mati Rahela izdihnila svojo dušo.

Preplašen se je odločil in rekel mrtvi materi: »Zdaj grem, da poiščem tistega, ki bo odvezel grehe tega sveta, in prej ga ne neham iskati, dokler ga ne najdem. Spokorim se in odpustil mi bo grehe.«

Jutrnje zarje so videle, kako je hitel po cesti grešnik Juda Simonov iz Keriota z velikim, svetim namenom v sebi: šel je, da bi poiskal Njega.

V obljubljeni deželi jeruzalemski ga je našel. Bil je to mož, ki je hodil po vsej deželi in učil resnice božje.

Med njimi, ki so ga poslušali, pa je bil tudi Judež Iškarriot. In ko je gledal in poslušal Zveličarja, je zakričal v njem resničen, močen kes. Tako veliko je bilo kesanje, kakor je bil velik grešnik. Tedaj se je prerinil med množico, padel pred Jezusom na kolena in ga poprosil za odpuščanje grehov.

Jezus mu je ponudil roko in ga postavil med apostole. Rekel jim je: »Ta je, ki nam bo za mošnjo skrbel.«

Juda pa je bil lakomen. Kradel je celó od darov.

Takrat so se zbrali veliki duhovniki, pismarji in starešine ljudstva pri velikem duhovnu Kajfu. Posvetovali so se, kako bi z zvijačo ujeli Jezusa iz Nazareta in ga umorili.

»Kaj mi daste in izdal vam ga bom!« jim reče Juda.

»Trideset srebrnikov!« so odločili.

Od stepe je toplo zavelo. V stepi je rjovel samum. Jeruzalem je spal.

Na Oljski gori pa je molil Kristus in krvavi pot potil.

S prsti v kuštravi bradi, ki jo je pulil, se je bolj in bolj bližal palači velikega duhovna samotnega človeka. Bil je Juda. Ko še ni vedel, ali bi stopil v palačo ali ne, je nekje iz daljave zateglo in tožeče zatulil šakal. Juda je stekel po mogočnem stopnišču. Plašč mu je frfotal in v luninem siju je bil videti kakor zelen duh.

Obstal je ob velikih, okovanih vratih in pri-sluhnil; šakal je tulil v puštinji. Juda je izginil.

Na dvorišču v palači velikega duhovna Kajfa so v vetrovno noč zaplapolale bakle. Oboroženi z meči in koli so odhajali vojščaki, da poiščejo Kristusa in ga zvezanega pripeljejo pred najvišjega sodnika Poncija Pilata.

»Juda, ali s poljubom izdajaš Sinu človekovega?« Samo to je rekel Jezus Judu.

Juda je odskočil in se pomešal med drhal.

Ni šel z njimi. Poiskal je samoto. Nekje v dalji se je ognjeno odpiralo nebo in tulile so hijene. Toda šakali in hijene niso tulili tako, kot je tulil bes v Judeževi duši.

Mimo Judeža je zaprhutala pošastna senca. Njegovo trepetajoče telo so objela krila velikega ptiča. Hotel je zakričati, a ni mogel. Jezik mu je visel iz ust in niti migniti ni mogel z njim. Hotel je vsaj zadihati, a ni mogel. Vrat mu je zadrignila vrv. In le njegove oči so se obrnile v nebo, da je gledal s samo belino. Trebuh se mu je razpočil, vroči drob se je usul iz njega in obvisel.

Mesečina. (Fot. Stane Glavič.)

IZ NIŽAV IN TEŽAV

Ivan Zorec

PO STARIH PAPIRIJH KOTARJEVEGA NANETA.

49. Svitanje.

Po malem je Ivan dobival več in več moči do mene; skoraj bal sem se njegovih resnih oči. Med socialiste in ateiste sem se upal le še prav na skrivaj. Pa njih modrije mi niso bile nič kaj všeč.

»Jezus je bil slabičen,« so debelo govorili. »Naj gre mimo mene ta kelih, je omagoval, ko bi bil lahko udaril z veliko vojsko... Oče, odpusti jim, je pobešal srce... In priznaval je cesarja, ki je vendar zatiral Jude... Da, navdušen narodnjak ni bil...«

In še dosti drugih takih nerodnih so vedeli.

A ko so si tudi o Materi božji začeli praviti čudnih čudnih stvari, so se mi zamerili. Še dijak socialist, ki je bil poln knjig in ki je drugam zaredal pogovor, me ni umiril.

»Kaj je več vredno: znanje ali premoženje?« jih je obračal.

»Znanje, bi dejal,« so vračali.

»Zakaj pa učenjak včasih trka ob vrata bogatina kapitalista, nikoli pa ni kapitalista pred učenjakovimi vrati?«

»Hm? Ti povej!«

»Ker učenjak ve, kaj je premoženje, bogatin pa ne, kaj je znanje.«

»Kaj pa: ali socialist ve, kaj je znanje?« je nekdo poredno vprašal.

»Čemu mu bo?« mu je tovariš pritegoval. »Koliko mu ga je treba, smo slišali na socialističnem shodu.«

Besede so se začele kresati, ateisti in socialisti so vsi vroči branili vsak svoj prav. Čisto trdni v svoji novi veri, tako se mi je zdelo, pa niso bili ne ti ne oni.

Tudi moj ateizem je začel postajati v kolenih slabično mehak, komaj je še stal, pa že samo prav krevljasto. Sram me ga je bilo.

»Kdor ve, da je neumen, ni neumen,« me je Ivan topljal po rami, ko sva se potlej menila tudi o tem.

»Ko bi le že bil res pameten,« sem se pohvale nekoliko branil.

»Če hočeš mirno živeti, ne povej vselej, kar misliš, in nikoli ne verjemi vsega, kar slišiš.«

»To so lepe besede,« sem se čudil; »že doma sem jih včasih slišal.«

»Niso neumne,« me je spet topljal. »Veš, mdrost ima deset zapovedi, sem nekje bral; devet se jih glasi: Molči!«

»In kako deseta?« me je mikalo.

»Deseta pa: Ne govori preveč in ne verjemi vsega!«

Neumna glava se mi je pobesila: vse, kar je rekel, je bilo prikladno za mojo prevzetnost.

Hitro sem se premislil vsega in spoznal, vsaj zdelo se mi je tako, da sem se na nerodni poti vendarle obrnil še čisto lepo in prav.

Moči, ki so v meni brstele iz zdravja in mladosti, so si le še iskale nekega duška.

Dušili so se tudi mnogi mnogi drugi starejši in mlajši dijaki.

Če bi bil tačas prišel tak ali tak mladinski prijatelj in ustanovil primerno prosvetno društvo, bi se bili vsi zgrnili okoli njega.

No, ni ga bilo ne prijatelja ne društva...

Poiskali smo si ga sami — telovadbo.

Sprijaznili smo se s služabnikom »Sokolskega društva«. Možiček, ki so mu bile sicer na skrbi tudi poulične svetilke, nam je odpiral telovadnico, za nagrado smo mu vselej kupili viržinko. Na viržinke je bil kakor koza na sol ali kakor mi na telovadbo.

V telovadnici smo se molče postavili v vrsto, četrtošolec Francè, izvrsten telovadec, nam je kazal vajo za vajo, da smo jo ponavljali, kolikor smo znali in mogli. In vse se je godilo tiho in mirno; med nami je bil red, ob šolski telovadbi ni bilo zmerom takega. Telovadba nam je bila skoraj obred, svečan in resen; da je tudi prav zdrava, ob svojem velikem, prevelikem zdravju nismo mislili.

In vendar bi nam bilo gorje vsem vkup, če bi bila šola zvedela, kje in kako dajemo duška svoji moči in mladosti...

50. Ponižanje.

»Ti, kaj je res?« me je Ivan nekoč prijemal. »Profesor za slovenščino da ti maže same čisto nezadostne rede?«

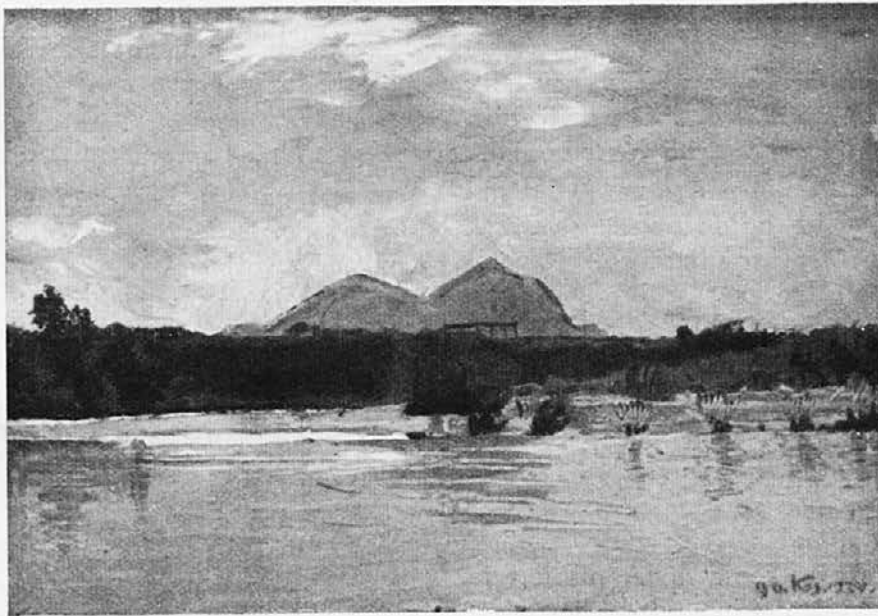
»E, profesor za pesem ‚Lesena riba‘, ne za slovenščino!« sem pravil, kako mi je v nič deval znanje jezika in kako sem se zavoljo tega zarekel, da se ne naučim tiste otročje pesmi, ki mu pomeni več kakor slovnica in pismene naloge. »In res mi je naprtil že čez dvajset takih redov!«

»Kaj pa misliš?« me je svaril. »Profesor je on, učenec si ti, slušati ga moraš!«

»Pridno se učim slovnice in pišem, kakor pravijo drugi, lepe naloge, pesmi pa se ne naučim, zarekel sem se!«

»Zmaga vendarle on!« je bil hud. »Rad ali nerad, tudi pesmi se že še naučiš do pike in vejice, ali pa si spričevalo spridiš z nezadostnim redom!«

Gojmir A. Kos: Šmarna gora.

Prerokovanje mi je zavozlalo jezik. Skrbeti me je začelo.

»In da te le sram ni!« je še dalje vil in me trdo pestil. »Z nižje in višje gimnazije vedó, kako lahko in spretno ti drsi pero, v šoli pa ti taki redi cvetó prav iz slovenščine!«

He, na pravo struno je brenknil. Sram me je postalo. Še tisti dan sem se na skrivaj »do pike in vejice« naučil tiste usodne pesmi.

Veselo in lepo mi je bilo v srcu, ko se je približala ura za slovenščino. Kakor že dolgo vsak teden vsaj enkrat, me je profesor poklical tudi zdaj in odprl žepno zapisnico, vanjo nastavil svinčnik in podsmešno velel:

»Leseno ribo!«

Pograbilo me je. »Saj bo hud, če mu jo zdrú-dram vso!« me je kuhala jeza. Počasi, zamolklo sem povedal nekaj kitic in umolknil.

»Dalje ne znate, kajne?« me je pogledal in v zapisnico zapisal, kakor zmerom, očitno šestico — najslabši red.

»Pač, znam vso pesem,« sem potlej počasi povedal.

»Zakaj je ne poveste?« je zardel.

»Saj bi jo bil, pa sem se bal, da ne bi bilo prav, ko ste že začeli pisati red, preden sem jo začel.«

Predrzni odgovor ga je vrgel kvišku. Grozovito me je pogledal, rekel pa ni nobene, premagal se je.

Drugo uro me je v precep vzel razrednik, češ, kaj mi je, da se tako vedem.

Povedal sem vse po pravici in mu pokazal zvezek s slovenskimi nalogami, v katerem je bil pod vsako rdeče zapisan komaj še dober red »zadostno«.

»Ne trmoglavite več!« mi je potlej resno rekel. »Prositate gospoda profesorja, da vam odpusti in da vas vpraša še enkrat, če ne, boste dobili v spričevalo prav slab red!«

Ha, rajši bi se bil naučil sto »Lesenih rib« in še kaj, tako me je ta povelek tiščal. Pa kaj sem hotel? Ob prihodnji uri sem se, rad ali nerad, ponižal prav do tal in še hvaležen sem mu bil do komolca, da me je sploh hotel poslušati in vprašati.

Tako. Družčina starejših dijakov me je preveč povzdigovala, postajal sem ponosen, zato sem jih nazadnje dobil res — po nosu.

51. O č i š č e v a n j e.

Tudi ateizmu sem uho in srce nastavljal zgolj iz prevzetije. Nisem maral, da bi me kdo imel za neumnega. Verjel sem, da je imenitno, napredno, če nič ne verujem... Takega ateizma mi končno res ni bilo težko zavreči.

Ivan, kakor sem že povedal, je iz najinich pogovorov precej spoznal, da se treznim.

Še socializem in politiko, ki mi je bila že tako zoprna, mi je hotel pregnati iz prazne glave.

»Tudi socializem pusti na miru!« me je držal. »Politika je, pravijo, malopridnica vseh malopridnic.«

Molče sem ga poslušal.

»In tuja nam je, čisto tuja taka, kakršna res je,« mi je pravil iz učenih knjig. »Po starem Rimu je med nas prišla umetnost vojskovanja, iz orientá še večja umetnost zastrupljanja, zvijače, ukane in izdaje, kar je vse vkup bistvo — politike. Fej jo bodi!«

Besedo za besedo sem mu pobiral z jezika in jih globoko požiral.

»Obrni se, ves se obrni,« se me je spet lotil. »Z dobrim zmaguj zlo. Živi čisto, bodi pravičen in pošten, pa boš Bogu blizu in se ti bo dobro godilo!«

In da bi me še bolj dobil podse, me je zalagal s knjigami. Požiral sem jih, da me nobena družčina ni več mikala. Kadar sem v kateri knjigi spazil kaj posebno lepega, bodisi po vsebini bodisi po obliki, sem mu pokazal, češ glej, kako je lepo.

In precej mi je tisto začel razpletati in bližati, da sem ga kar gledal.

»Oh, tega jaz nikoli ne bom znal!« sem od majhnosti in praznosti lezel sam vase.

»O, jezik, ki daje moč govora in ki ustvarja književne umetnine, je čudež, velik čudež...« mi je srce odpiral na stežaj. »Velik, dober pisatelj je poslanec božji!« — S knjigami in s takimi besedami me je čisto zmogel.

Teden, dva sem vrtal vase in se bridko spominjal materine žalosti. Še malo, pa sem se odločil. Ali hudo hudo mi je še bilo.

Neko kasno popoldne — nikomur nisem povedal — sem šel v frančiškansko cerkev. Pognal me je tudi materin nauk, naj se Materi božji priporočim, kadar bi mi bilo posebno hudo.

Kakor sveti Aleš pod stopnice sem se skril v teman kot, molil in se zbiral.

Patri so spovedovali.

Pri križevem potu. (Fot. Fr. Krašovec.)

Srce mi je velelo, naj brž odložim, kar me tišči, češ saj sem se namenil tako. Pa jaz sem kleče mižal v dlani in se nisem upal pokazati oči.

Dolgo dolgo sem ždel in se odločeval.

»Oh, duša še ni pripravljena za veliko kopel,« sem se spominjal Ivana, ki mi je razodeval, da sta pravo spoznanje in resnični kes le velika milost božja. »Pregrda mi je vest — ne morem,« sem naposled neumno obupal in odklamal domov.

»Če se spovem ateizma in materine žalosti, spovednik od strahu poskoči, da se podre spovednica!« sem spotoma tehtal težino svojega velikega greha...

Tisto noč nisem dosti spal. Vse misli so mi bile v spovednici in pri materi.

Čez dva, tri dni se spet ojunačim. Tudi tačas so patri spovedovali.

Z očmi sem plaho šel od spovednice do spovednice, izbral sem si patra Lacka.

Pater Lacko je bil posebnej, že prav star, belolas, hromoten gospod. Bil je še zadnji živeči profesor stare frančiškanske gimnazije v Novem mestu. O njem je svet vedel, da je učen slovničar in klasik. Mož se ni nikoli kaj menil za ljudi in njih marnje. Po stari glavi mu je blodila učenost in ga predelovala za ljubeznivega čudaka, a njegove posebnosti so mestna zijala videla nemara samo zato, ker je bil vsem znan, vsem viden in od vseh spoštovan gospod.

Njemu ni bilo nič, treščiti iz spovednice in zlasati dijaka, če se mu je na vprašanje spovedal, da se nalog sproti ne uči in preparacij ne piše. Spoved pri njem je skoraj veljala kar za očitno spoved. — Nekoč, tako so pravili, se je neka Podgorška spovedala, da si je prilastila sosedino kokoš. Pater Lacko ji glasno godrnjaje dá odvezo, pozabi pa naročiti, naj popravi škodo. Ženica odstopi, pater Lacko buči iz spovednice in zavpije: »Baba, vrniti pa moraš kokoš, ki si jo ukrala!« — Ob nekem pogrebu, ki se ga je udeležil tudi frančiškanski konvent, se je pater Lacko sredi Velikega trga spomnil, da mu je doma zmanjkalo tobaka za pipo. Z gorečo svečo stopi iz vrste in jo počasi mahne v glavno trafiko. Preden opravi, so se pogrebci že stegnili v reber Ljubljanske ceste. Pater Lacko — to sem sam videl — jo počasi maha za njimi z gorečo svečo v eni roki, z zavitkom tobaka v drugi. Ko presodi, da jih ne doide, se obrne domov in si v oglavnico pod tilnikom spusti zavitek s tobakom, svečo pa pozabi ugasniti. — Dijaki so ga imeli radi. Tistih neumnih mladostnih grehov menda še poslušal ni dosti, vpiti in pretiti pa je vselej začel zaradi nalog in preparacij.

Da, tega sem si izbral. »Če me očitno osramoti, naj mi bo za pokoro!« sem se ponižal. »Učen mož je, profesor je bil, razumel, razsvetlil me bo,« sem si mislil in pokleknil v njegovo spovednico.

Sapa mi je šla čisto na kratko, srce mi je bunkalo — prebito mi je bilo tesno.

Pater Lacko je odrinil lino in vprašal: »Kdo?« — »Dijak,« sem dihnil in začel s spovedno molitvijo. In komaj sem ji pritisnil piko, že se me je polastil: »No, zdaj se pa spovej razločno in lepo!«

Požrl sem slino, šel po sapo in povedal, da sem bil ateist in da sem morda še.

»V kateri šoli si že?« me je pogledal.

»V prvi.«

»V prvi?« ga je privzdignilo.

Privzdignil sem se tudi jaz, da bi jo uprasnil iz cerkve, če bi se bil gospod ustrelil venkaj in zaprašil vame.

Pa ni bilo nič, le rame, kakor bi se tiho smejal, so se mu nekoliko tresle.

»Razločneje povej, ne razumem te, učeni prvošolec!« me je spet pogledal. »Ateist — kaj je to?«

»Kdor ne veruje v Boga in v neumrljivost duše, je ateist,« sem povedal, čeprav sem vedel, da se norčuje z menoj.

»Čemu pa si prišel, če si — kako si rekel? — ateist?«

In sem spet ponižno povedal vse o svojih bojih in o materini žalosti.

Nič več me ni zasmehoval, začel se je lepo lepo meniti z menoj. Da prav za prav nisem bil ateist, pač pa nekoliko zmešan po slabi družčini: prav da me je učila le mati, slušam naj jo.

Za pokoro mi je dal: »Zmoli en sam očenaš, prav zbran ga zmoli, besedo za besedo premisli, nobena druga misel naj te med molitvijo ne moti!«

Ko sva opravila, je res stopil venkaj, pa me ni zlasal, le pobožal me je in zagodrnjal: »No, le priden bodi in mater slušaj!« Svetopetkam, ki so tiščale v spovednico, pa je odmahnil in šel.

Ampak tista pokora! Pater Lacko, tja v nebesa vam povem, da je še nisem opravil, kakor ste mi zabičili. Prehuda je bila ... Ali je že kdo na svetu prav zmolil očenaš? (V drugo naprej.)

PESEM DREVESA

Lado Borc.

*T*edaj zažuborela je pomlad
in vejevje se je moje vnelo,
v milijon plamenčkov zaživelo,
dobro mi je bilo sredi sočnih trat.

*Iz daljin neznanih ptički so prišli,
med vejevje moje se poskrili,
z drobčkano ljubeznijo gnezdili
in iz zarje v zarjo mi prepevali.*

*Vse prevzeto od te pesmi svojih vej
in zamaknjeno v te ptičje speve
sem živelo svoje mlade dneve,
hrepenelo sem s pomladjo sredi méj.*

*Pa prišlo je kakor dvoje črnih rok ...
In v jesenskem jutru so se zbrale
drobne ptičke, se v polet pognale,
zginile v daljavi pod nebesni obók.*

*In kot da usahnil je živoljenja sok
v vejah mojih, listi so uveli;
drug za drugim so porumeneli
in popadali po tratih naokrog.*

*O, živoljenje moje še ne gre v propast!
V koreninah so se že sokovi
prerodili in sedaj se novi
vzpenjajo — in novo doživim spet rast.*

Gojmir A. Kos: Rože.

ZANIMIVOSTI IZ ZGODOVINE TOBAKA

Albin Zalaznik

Ko se je v oktobru 1492 izkrcał Kolumb na otoku Guanahani (v Bahamski skupini, nedaleč od Floride), je bil razočaran. Mislił je, da je dosegel pravljíčno deželó Cipangu (Japonsko), ki premore najmanj sto potokov z več zlata nego vode. A glej, kolika smola — naletel je le na revne, gole Indijance. Zato pa ga je čakalo nekaj drugega, kar mu sicer ni moglo odtehtati zlata, a je bilo vendar novo in zanimivo. Kaj kmalu ga je namreč bodla v oči neka čudna navada domačinov. Videl jih je zvijati liste neke neznané rastline v svaljke. Te so potem prižgali, da so se smodili. Dim, ki je ob tem nastajal, se jim je moral zdeti posebno dragocen, kajti dihali so ga vase s pravicó naslado.

Ko je plul Kolumb dalje, je dospel na Kubo. Tam je videl isto. Povsod so domačini kadili kakor za stavo. Ko je v obrežnih vaseh izvedel, da stoluje v notranjosti dežele mogočen vladar z naslovom »kacik«, se je odločil, da pošlje k njemu dva odposlanca. Po kratkem potovanju sta oba prišla v naselbino, ki je štela v približno petdesetih hišah nekako tisoč duš. Ljudje so ju sprejeli sicer s silnim začudenjem, vendar dokaj spoštljivo. Slavnostno so ju pospremili h kaciku. Ta je njima v čast, uverjen, da sta božja sla, priredil pojedino. Smela sta sedeti na častnih sedežih poleg njega, vsi drugi so pohlevno čepeli na tleh. Po jedi je poseben služabnik prinesel posušene rastlinske liste in gostje so jih začeli med prsti svaljkati, da so nastali zvitki. Šlo je prav tako kakor na otoku Guanahani. Zvitke so na enem koncu prižgali, na drugem pa so lovili dim vase.

Na enako navado so naleteli Kolumbovi spremljevalci tudi pri Indijancih otoka Haiti. Kadar so vprašali domačine, kaj delajo, so jim ti, kažoč svoje svaljke, odgovorili z besedami, od katerih so si tujci eno najlaže zapomnili: tabaccos. S to besedo so baje domačini nazivali svoje smotke. Ko so se Španci поблиže seznanili z rastlino, niso dosti ugibali, kako naj jo krstijo. Segli so kar po izrazu Indijancev. Tako se je rastline prijelo ime tobak.

Ali je to prava razlaga, ni povsem gotovo. Nekateri so mnenja, da je beseda posneta po imenu otoka Tobagos severno od Trinidada. Otok pripada tako zvani Zapadni Indiji in je danes last Angležev. Drugi pa so prepričani, da je rastlini posodila ime južno-mehiška pokrajina Tabasco. Vsekakor pa stoji, da so Azteki, starodavni prebivalci Mehike, tobak poznali in ga cenili nič manj kakor Indijanci na otokih. Ko je Fernando Cortez 1520 vdrl v Mehiko, je v vsakem kraju našel ljudi, ki so strastno kadili. Iz poročila

Bernala Diaza, ki se je udeležil odprave, moremo razbrati, da se je celó prvi mož v državi, cesar Montezuma, štel med vnete prijatelje tobaka: »Po slavnostnem kosilu na dvoru smo videli, kako so prinesli vladarju tri lepo okrašene zlate cevi. Bile so nadevane z ambro (blagodišečo snovjo) in z nekim zeliščem, ki se mu pravi tobak. Cevi so z enim koncem približali ognju, da so zažarele, nakar so jih z drugim koncem podajali Montezumi. Ta je ves zadovoljen vlekel iz njih dim in si z njim polnil usta.«

Komu gre zasluga, da je prvi presadil tobak na evropska tla? Zdi se, da smemo to prvenstvo prisoditi učenemu duhovniku Petru Martyru Angleriju, ki je bil po rodu Italijan. Prišel je mlad v Španijo in odlična humanistična izobrazba, ki jo je prinesel s seboj, mu je tu utrla pot do uglednih služb. Kraljica Izabela Kastilska ga je tako cenila, da mu je zaupala kraljevske prince v vzgojo. Po odkritju Amerike so na dvoru uredili nekako kolonialno ministrstvo z nazivom »Visoki svet za Indijo«. Za člana so poleg drugih imenovali Petra Martyra. Tako je imel najlepšo priliko, da se iz neposrednih virov seznanil z vsem, kar se je tikalo novega sveta. Zbral je toliko gradiva, da je kasneje lahko objavil knjigo v latinskem jeziku »De orbe novo« (Novi svet). Knjiga velja za prvi stvarni opis odkritja Amerike.

Temu učenemu dvorjanu in državniku je že štiri leta po odkritju novega sveta poslal Kolumbov tovariš Romano Pane z otoka Haiti nekaj površnih podatkov o tobačni rastlini. Leta 1511 pa je Petru Martyru uspelo, da je prejel iz Amerike prvi zeleni primerek rastline.

Zanimanje za Ameriko je raslo iz dneva v dan in zato je umljivo, da je izšlo vsako leto več knjig, ki so skušale ustreči radovednejšem starega sveta. Bilo bi več kot čudno, da se ne bi za Petrom Martyrom našel še kak pisec, ki bi si bil dajal opravka s tobakom. Nič kaj dolgo ni bilo treba čakati, pa se je oglasil Fernandez de Oviedo y Valdes, namestnik v S. Domingu na vzhodnem Haitiju. Podaril je sodobnikom knjigo, v kateri je do podrobnosti opisal skrivnostno zelišče. Skrivnostno pravimo, kajti že se je po Evropi precej šušljalo o čudotvornih silah, ki da so vklenjene v sokove in liste te nenavadne zeli.

Španski zdravnik in botanik Nikolas Menardes je z vnemo hvalil tobak kot nebeški dar ter mu med širšimi sloji priboril sloves zdravilne rastline. V knjigi, ki jo je leta 1571 dal natisniti v Sevilli, je prav izčrpno razlagal, kaj vse premore tobak. Zelo radodarno mu je pripisoval več kot mu gre. Ostalo je opravila domišljija bralcev: tobačni prašek pomaga pri glavobolu, nahodu in bolečinah v zobeh; zeleni tobačni listi, položeni na kožo, zdravijo izpuščaje, tvore, gnojne rane in zmečkane ude; odcedki preženeje garje; če pa piješ čaj iz tobaka, lahko popraviš bolno črevesje. Skratka, tobak je prišel silno v modo. Povsod so ga začeli saditi in gojiti.

Okoli tistega časa je Jean Nicot (žan Nikó), francoski poslanik na portugalskem dvoru, v zasebnih pismih kakor v uradnih poročilih pel hvalo tobaku ter ga priporočal vsem, ki jim je do zdravja in sreče. Poslal je tobakova semena v Pariz in s tem dal pobudo za sajenje tobaka v Franciji. Veliki švedski botanik Linné, ki je dve sto let pozneje celotno rastlinstvo

razporedil v pregleden sostav, se je pri tem svojem delu spomnil Nicota in njemu na čast nadel vsej skupini tobačnih rastlinskih vrst ime Nicotiana. Po tem istem Nikotu so še kasneje tudi kemiki skovali svoj strokovni izraz nikotin — za strup, ki so ga bili odkrili v tobačnih listih. Dokazali so, da je ravno nikotin tisto dražilo, ki daje tobaku vrednost in učinkovitost.

Prav za prav ni bilo niti treba, da je ljudem kdo razkladal vrline tobaka. Videli in spoznali so lahko že sami, kaj jim more ta nuditi. Z odcedki in čaji ni bilo nič. Tem več prijatelj je pa je našlo žvečanje, njuhanje in kajenje. O prvem smemo menda molčati. Žvečenje tobaka je vedno veljalo za bolj prostaški način uživanja. To se je zdelo primerno za ljudi z grobimi navadami in preprosto miselnostjo. Kdor je bil toliko top, da je žvečil tobak, se je s tem sam izključil iz boljše družbe. Ta je priznavala za dostojno le njuhanje in kajenje, pa tudi to šele po več ali manj trdovratnem odporu. Ponekod je bil ta odpor naravnost strasten, kajti do novejšega časa ni manjkalo ljudi, ki so zrlji v uživanju tobaka zablodo.

Tako je angleški kralj Jakob I. objavil spis zoper razvado kajenja z naslovom »Misokapnos«, to je »svražnik dima«. Rad se je izražal takole: »Če bi bil, česar Bog ne daj, kdaj primoran, da povabim hudiča h kosilu, bi mu postregel s tremi stvarmi: porinil bi predenj pujska, polenovko z gorčico in pipo tobaka.« Kadilce in nosljače je kaznoval z globo, tudi pretepati jih je dal, če so bili iz navadnega ljudstva. Plemičem se je godilo mileje, ostriči jim je dal brado. V Rusiji se je zatekla oblast k orientalsko kruti kazni. Kdor je kadil, so mu odrezali nos. Tako govore vesti iz leta 1634. Toda že četrto stoletja kasneje zatrjuje druga vest, da v Rusiji vse kadi.

Zdi se, da se je njuhanje Evropejcem hitreje priljubilo kakor kajenje. Osvojevalni pohod slednjega se je vršil bolj počasi, zato pa je bila kasnejša zmaga toliko temeljitejša. Baje so se belokožci naučili njuhanja pri Peruancih. To stoji, da so Španci prvi narod v Evropi, ki je užival tobak v tej obliki. Njim je prišlo nosljanje do take mere, da se sliši že sredi stoletja o podjetnem človeku, ki je v Sevilli ustanovil tovarno tobaka za njuhanje. Navada, razširjena v najvišjih slojih, se ni dala dolgo omejevati na en sam narod. Kar kmalu je prišel dan, ko je preskočila Pireneje. Izvohali so jo namreč Francozi in ker je bila že kot sama novost dovolj zanimiva, so jo začeli posnemati. Ko je Nicot razpošiljal svoja priporočila, so ljudje njuhali še rajši, saj so bili lahko prepričani, da s tem služijo svojemu zdravju. Za vlade kralja Franca II. (1559—1560) je veljalo njuhanje že za vsakdanji pojav v višji francoski družbi.

Kar so pa s tolikim navdušenjem delali onstran Rena, kako bi to moglo ostati neopaženo in neuváževano tostran Rena? Nemce je začela dražiti radovednost in kar hudo jim je bilo, ko so videli, da morajo živeti brez čudežnega mamila, ki osrečuje smrtnike s skrivnostnimi čari tujih svetov. No, tujina jim ni zapirala vrat do tega zaklada. Zlasti Južnim Nemcem se je kar kmalu izpolnilo koprnenje, da so smeli seči po nenavadnem zelišču. Imovito mesto Augsburg, kjer so bivali največji bogataši takratne Nemčije, se je nekaj časa po pravici bahalo, da je edini kraj v sredini naše zemljine, kjer znajo saditi tobak.

Če navajamo Italijo šele sedaj, to ne pomeni, da je morda zaostajala za Francijo in Nemčijo. Pač pa se je tobak precej kasno udomačil v Rimu. Če so poročila točna, je šele leta 1636 nekaterim španskim duhovnikom, ki so neumorno njuhali, uspelo premotiti svoje sobrate v večnem mestu, da so se začeli praktično zanimati za novost. In glej, ni minilo mnogo časa, že je njuhal skoraj ves Rim! Skoraj — kajti nekateri podložniki papeške države, med njimi zelo vplivni možje, se niso hoteli pokoravati novi modi. Pobjjali so jo kot očitno razvado in njih pomisleki so bili pri papežu Urbanu VIII. deležni popolnega umevanja. Papežu namreč je bil duh po tobaku zoprni. Kot posvetni vladar je dal razglasiti zakon, s katerim je prepovedal očitno njuhanje na ozemlju cerkvene države. Ta prepoved je ostala v veljavi nekako sto let. Posebno hudih preglavic Rimljanom menda ni delala, kajti okoli leta 1700 je moral Inocenc XII. svojim podložnikom znova zabičiti, da se javna raba tobaka ne spodobi, zlasti ne v cerkvi sv. Petra. V prvi polovici 18. stoletja je Benedikt XIII. predpise zoper tobak ukinil. O tem papežu se je zatrjevalo, da je sam rad njuhal. Sploh pa je bil odpor proti tobaku v Evropi že tako zelo popustil, da se je morala zdeti strogost javnih oblasti nesodobna. Prav tako se je začelo veliko gibanje, znano pod nazivom prosvetljenost. Prosvetljenci so Cerkvi radi očitali, da je polna predsodkov. Ako bi bil papež vztrajal pri prepovedi versko tako nevažne stvari, kakršna je tobak, bi bil nasprotnikom cerkvenega Rima po nepotrebnem potiskal v roke orožje, ki bi ga bili vihteli proti sami veri.

Kajenje ni nič mlajšega postanka kakor nosljanje, pač pa se v prvi dobi ni tako splošno uveljavilo. Če smemo verjeti nekim vestem, so kadili prvi tabok v Evropi na Portugalskem leta 1516. Kadili ga niso Portugalci, marveč so ti samo videli kaditi črne sužnje na svojih ladjah, ki so bile priplule iz Južne Amerike.

Bolj razširjeno je naziranje, da je Anglež Sir Walter Raleigh (izg. Rali) s svojim zgledom prvi udomačil kajenje tobaka med Evropejci. Raleigh spada med velike mornarje, ki so za vlade kraljice Elizabete pluli pod angleško zastavo na vse strani in pripravljali prvenstvo Anglije na vesoljnem morju. Izkreval se je na vzhodni obali Severne Amerike, zasadil v zemljo angleško zastavo in deželi dal ime Virginija, kar pomeni deviška zemlja. S tem je hotel počastiti svojo vladarico, ki se je branila poroke. Pustil je

M. Sedej.

v Virginiji nekaj angleških naseljencev, ki so pri Indijancih opazili isto navado kakor svoj čas Kolumbovi spremljevalci tam na jugu. Domačini so tudi umeli tobak gojiti na njivah. Leta 1586 so se kolonisti naveličali trdega in nevarnega življenja ter se vrnili v domovino. Prinesli so s seboj tobak in rojaki so se od njih kmalu navadili kaditi. Radi živahnih stikov med Anglijo in Nizozemsko je našlo kajenje v kratkem dosti posnemanja pri Holandcih. Ti pa so pridno brodarili in kupčevali po Renu. Kaj je bolj naravnega, kakor da se je po reki navzgor širila novotarija v zapadno Nemčijo! Pohodi za tridesetletne vojske (1618—1648) so potem poskrbeli, da se je kajenje razneslo po vsej srednji Evropi.

Toda Španci gledajo precej z vrha na vsakogar, ki jim prihaja s takimi bajkami. Vedo, da so bolje poučeni: skozi španska vrata da je prišel tobak v Evropo in Španci so tisti, ki so druge belokožce naučili kaditi. V južnošpanski provinci Huelva stoji mestece Ayamonte, ki se ponaša z edinstveno odliko, da je za njegovim zidovjem zagledal luč sveta tisti, ki mu je bilo usojeno postati prvi kadilec Evrope. Ta izredna osebnost se je pisala Rodrigo de Jerez. Mož se je pridružil Krištofu Kolumbu, ko je ta odjadril proti zapadu v neznano prostranstvo oceana. Ko se je srečno vrnil iz Amerike, se je poročil. Kako je ostrmela mlada žena, ko je lepega dne zagledala svojega moža vsega v dimu. Kadilo se je revežu iz ust in nosa, kakor da je kdo kuril v njem. In kolik smrad se je družil s to grdo meglo! Vsa prestrašena, ker je menila, da ji je Belcebub obsedel moža, je bežala iz hiše, kakor bi jo veter nesel. Le kam bi se bila obrnila? Zasvetilo se ji je, da sodi stvar v območje inkvizicije, zato se je napotila tjakaj. Komisija je prišla in se močno zavzela nad Rodrigovim početjem. Odredila je, da ga je treba ločiti od sveta, hišo pa razkužiti. Ubogi Rodrigo je ostal deset let interniran, dasi ni bil niti obseden niti sicer nevaren ljudem, ampak je bil le iz Amerike pripeljal zalogo tobaka, da jo doma v miru pokadi. — Nimamo pravice, da bi temu pripovedovanju odrekli kratkomalo vsakršno zgodovinsko jedro. Nasprotno, dovolj verjetno je, da so si nekateri Kolumbovi tovariši, ki so v domovini uživali zasluženi pokoj, kratili dolg čas s tem, da so posnemali raznotere indijanske navade. Delali so to previdno, prikrito, vsak zase; samo eden, prav naš Rodrigo v Ayamontu, je mislil, da ga morajo vsi zijati in občudovati. Ali dosegel je nekaj drugega, kot je pričakoval. Ljudje so se jeli nad njegovimi skrivnostnimi vajami zgražati, ker so menili, da se Rodrigo vdaja češčenju hudiča. Zato so se obrnili do inkvizicije, ki je potem ravnala po načelu, da je bolje, če živi en čudak na varnem, kakor pa da bi se zaradi njega celo mesto mučilo v dvomih. Tista o desetih letih pa je bosa. Že lepa zaokroženost števila se mora na prvi pogled zdeti sumljiva.

Spomin na Rodriga ni v njegovem rojstnem kraju nikoli popolnoma zaspal. Meščani Ayamonta so svojega pomembnega prednika tako spoštovali, da so eno izmed mestnih ulic nazvali po njem. Leta 1929 je mestni svet celó sklenil, da bo dal vzditati v hišo, kjer je Rodrigo de Jerez kadil prvi tobak v Evropi, marmorno ploščo s primernim napisom.

Omenili smo dogodek v evropski zgodovini, ki je na moč pripomogel k temu, da se je kajenje razširilo

po vsej naši zemlji. Bila je to tridesetletna vojska. V poslednjem desetletju vojske so se združeni Švedci in Francozi borili proti nemškemu cesarju. Švedom je leta 1638 uspelo ujeti proslulega cesarskega generala Jeana de Weerta, silnega hrusta, morda najmočnejšega človeka tedanje Evrope. Ko so ga vodili proti Parizu, je vrelo ljudstvo z vseh strani skupaj zijala prodajat. V kraju Vincennes je de Weert strl železno mrežo, s katero je bilo zavarovano okno njegove sobe. Za las in bil bi ušel. Ker je Francozom njegova moč vzbujala spoštovanje, so se z njim pobotali. Priznali so mu ugodnosti, primerne prej za princa na dvoru kakor pa za ujetnika, on pa je obljubil, da ne bo več poskusil pobegniti. Ko so dospeli v Pariz, je bilo vse na nogah. Take gneče še ni bilo na ulicah. V palači, ki so mu jo odkazali za bivanje, je de Weert obedoval kar javno pred očmi številnih radovednežev. Imenitne gospe se niso strašile stroškov, da so mogle kupiti sedež na galeriji, odkoder so imele razgled po jedilnici. Gospem je bil ujeti junak navdse všeč, delal je nanje vtis prikupnega, naravnost plemenitega kavalirja. Le z eno njegovo muho se nikakor niso mogle sprijazniti: iz njegovih ust je venomer puhtel dim kar v oblakih, saj je kadil iz pipe, ki je bila toliko kakor mušketa. Nad dve leti je ostal de Weert razstavljen Parižanom. Ko jih je dodobra prekadil, so ga izmenjali za visokega talca, ki je bil v cesarjevi oblasti.

V Angliji, Franciji in drugod so vladarji najprej mislili, da jim sveta dolžnost velewa pobijati rabo tobaka. Ko pa so spoznali, da je vsak trud zaman, so se jeli spreobračati k drugemu naziranju. Odkrili so v tobaku zlato jamo. Če je ljudem toliko do užitka, naj zanj nekaj žrtvujejo! Francoski kralj Ludovik XIV. je proglasil 1674 za izključno pravico države, da sme proizvajati in prodajati tobak. Prebivalstvo luke Bordeaux, ki je imelo od proste trgovine s tobakom znatne dohodke, se je čutilo zaradi monopola prizadeto in se je uprlo, toda kralj je nemirnim meščanom kri kmalu ohladil.

Tudi vzhodne dežele si je tobak hitro osvojil. Že nekako sto let po odkritju novega sveta, torej okoli leta 1600, so kadili v Carigradu, po Mali Aziji in Egiptu. Pričo za Rusijo smo že omenili. V Indiji se ni pojavil tobak nič kasneje kakor v Egiptu. Verjetno je, da so ga vpeljali Portugalci, ki so imeli ob indski obali kolonije.

Leta 1635 je strašen požar v Carigradu upepelil ne dosti manj kot 20.000 hiš. Huda nezgoda je razburjala ljudstvo. Sultan Murat IV. se je brž okoristil s priliko ter prepovedal po vsem mestu kajenje tobaka, češ kdor kadi, lahko zaneti ogenj. Pravi vzrok prepovedi pa je bil strah pred ljudmi, ki je navdajal nezaupljivega sultana. Najrajši se shajajo ljudje na pomenke ob kavi in tobaku, a taki sestanki so nevarni, kajti kar na lepem se lahko izprevržejo v zarote in upore. Zato je bojazljivi Murat ukazal porušiti obenem vse kavarne v Carigradu. Sam je v spremstvu oborožene straže hodil ponoči po mestu in kogar je zalotil pri kavi ali tobaku, vsak je zapadel smrti. V tistih za turške tobakarje tako hudih časih so se mnogi odločili za nosljanje.

Toda vrnimo se v zapadno Evropo! Tu je koj po Napoleonovih vojskah napačilo novo nikotinsko sto-

letje. Do tedaj so splošno kadili pipo. Med 1815 in 1820 pa so prebivalci atlantskih pristanišč vse češče in češče opazovali mornarje, kapitane in popotnike z debelimi, temnorjavimi smodečimi se svaljki v ustih. Bil je to isti prvotni način kajenja, kakor so ga bili Kolumb, Cortez in drugi v 16. stoletju odkrili pri Indijancih Srednje Amerike. V Evropi pa se ta način kajenja ni bil obnesel, ker se je vsem bolj priljubila pipa. Bilo je torej treba v Ameriki še enkrat odkriti svaljke. To se je zgodilo v začetku 19. stoletja. To pot je šla stvar bolj po sreči, dasi je trajalo še nekaj desetletij, preden si je smotka ali cigara (španski izraz) utrla pot v meščanske kroge.

Zlasti iz Havane, glavnega mesta Kube, so začeli prihajati žlahtni izdelki te vrste, tako slovite Cosechas, ki so bile zavite v svilo, prepojeno z oljem, da bi ostal cigaram ohranjen žlahten vonj. Tobačne tovarne v Havani so zaslovele kakor nobene druge na svetu in ta sloves jim je ostal do danes. Havana proizvaja do 50.000 cigar na dan. Ročno delo je pri tem bistvene važnosti. Dober delavec jih napravi dnevno 70 do 80. Zato dobiva poleg mezde vsak dan še pet smotk.

S cigarami so začele sredi preteklega stoletja tekmovati cigarete, zlasti egiptovske. Dasi prideluje Egipt malo tobaka, se je dežela vendar povzpela med prve proizvodnike cigaret. Egipčani so začeli uvažati tobak iz Turčije in ga pripravljati po posebnih metodah, ki so jih skrbno skrivali pred drugimi.

Izmed zgodovinskih osebnosti, ki so cenile cigarete, je Napoleon III., cesar Francozov, najznamenitejši (1852—1870). Bili so dnevi, ko jih je pokadil celó petdeset. Vendar so bile tiste, ki jih je on užival, precej navadne kakovosti. Šele nekaj let po njegovi smrti so začele prihajati na trg žlahtne vrste, kakršne bi dandanes smeli ponuditi še tako razvajanemu kadilcu.

Druga zgodovinska osebnost, ki ni mogla prebiti brez cigaret, je bila avstrijska cesarica Elizabeta. Imela je vedno pri sebi zlato škatlo, napolnjeno s cigaretami. Tudi na svečanosti, uradne sprejeme in druge prireditve je hodila opremljena s cigaretami, ne da bi se menila za stroge dvorne predpise. Njena sodobnica Viktorija, kraljica Velike Britanije in cesarica Indije, pa je zato tobak tem bolj sovražila. Na njenem dvoru se ni smelo kar tako kaditi. Nekoč je Viktorija v Buckinghamski palači zasačila princa Waleskega, kasnejšega Edvarda VII. (1901—1910), ko je kadil pristno havano. Razhudila se je in ga kaznovala. To pa princu ni zagrenilo veselja do tobaka. Kasneje, ko je bil kralj, je slovel kot neprekosljiv strokovnjak v vseh vprašanjih, ki se tičejo cigar. Imel je v Havani lastno tovarno, ki je s skrbno natančnostjo izdelovala smotke po njegovem osebnem okusu. Izdelki te tovarne niso bili noproday.

Bismarck je kadil cigare kakor malokdo. Prenesel je veliko. Nemški rodoljubi so seveda šteli za svojo idealno dolžnost, da ga celó v tem posnemajo. Nekoliko časa je bila tako zvana »Bismarckova cigara« velika moda v Nemčiji.

Ni pa se kaj prida menil za kajenje Napoleon I. Njemu je šlo njuhanje bolj v slast in tej navadi je ostal zvest tudi v pregnanstvu na otoku Sv. Helene.

Nesmrtni skladatelj Beethoven je štel smotke med najslajše užitke. Tisti, ki so ga pobljže poznali, pa pripovedujejo, da je z enako slastjo ljubil cigare, kakor se je navduševal za zvoke. Prav tako se je bil glasbenik Bach z dušo in telesom zapisal čarobnemu demonu tobaku. Saj je celó zložil kantato na čast »Tobačni pipi«. Kadar je delal, je kadil pipo, in čim gosteje se je valil dim okoli njega, tem čudovitejše skladbe so nastajale. Podobno bi mogli povedati tudi o drugih velikih možeh.

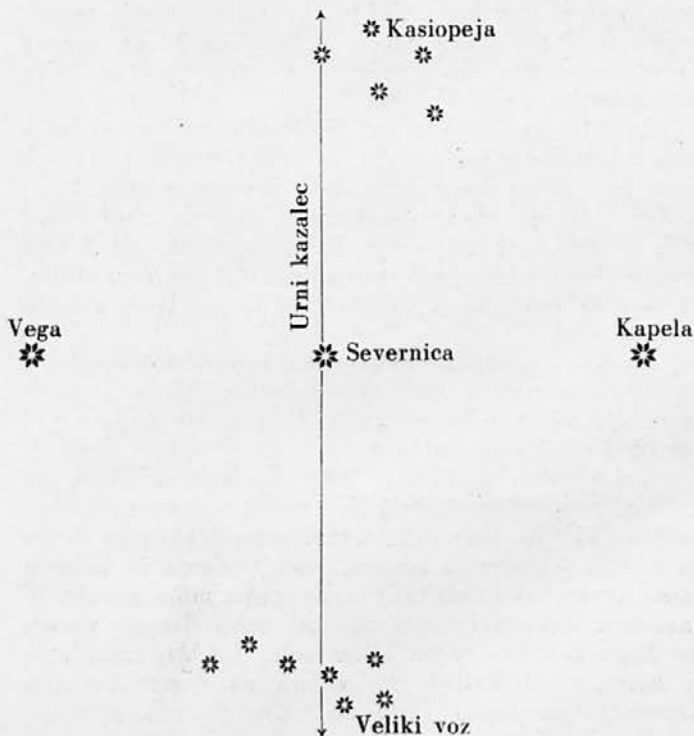
Kaj pa danes tobak v človeški družbi pomeni, je vsem znano. Brez njega skoraj ni mogoča nobena družba.

KAKO SE VRTI NEBO

Pavel Kunaver

Večina ljudi misli, da je zvezdoznanstvo mnogo pretežavna veda za preprostega človeka in da se je mogoče poglobiti v to znanost le tistemu srečnemu človeku, ki ima dragocene daljnogled. To je velika zmeta. Res imajo mnogi znanstveniki na razpolago cele zvezdarne in marsikateri ljubitelj zvezdnega neba si je nabavil kak manjši daljnogled; a niti najmanjšega ni treba, pa se z zvezdami temeljito seznaniš. Da, presenečen boš, če povem, da so ugotovili obliko poti posameznih planetov, njihove razdalje od sonca, hitrost, s katero potujejo okoli tega svojega očeta, že davno prej, preden so iznašli daljnogled, in sicer le na osnovi opazovanj s prostim očesom.

Če imaš majhen, navaden daljnogled, ki ga uporabljaš na potovanju ali na lovu, ali pa če si ga sam sestavil — to danes s pomočjo nekaj leč in lepenkastih cevi lahko storiš — boš imel za opazovanje zvezd

Zvezde, ki nam kažejo štiri strani neba, s Severnico.

deloma boljše priprave, kakor jih je imel slavni danski astronom Tycho Brahe, ki je brez daljnogledov izvršil toliko važnih opazovanj na našem lepem nebu.

Opazovanje neba najbolje pričneš z zvezdo Severnico. Latinsko jo imenujejo »Polaris«, a njeno nekako »uradno« ime je α (alfa) Ursae minoris, ali po naše alfa Malega voza ali Malega medveda; v jasni noči jo vsakdo lahko najde na severni poluti neba. Sicer ni ravno zelo svetla zvezda, spada k zvezdam druge velikosti ali svetlosti. Najlaže jo najdeš, če najprej poiščeš skoraj vsakomur znano ozvezdje Velikega voza, od zadnjih dveh koles ali bolje zvezd prideš naravnost do Severnice.

Veliki voz je ozvezdje iz sedmih svetlih zvezd, ki tvorijo obliko ponve z nalomljenim ročajem. V raznih delih sveta je dobilo razna imena. V Ameriki ga imenujejo tudi Ponev, drugod so mu naredili ime Veliki medved, Angleži mu pravijo Plug, a pri nas je znano po večini pod imenom Veliki voz. K sedmerim glavnim svetlim zvezdam pa pripada še več drugih, ki jih običajno ne opazimo takoj.

Potegni v duhu po nebu od obeh zadnjih zvezd Velikega voza daljico in ko boš premeril razdaljo, ki je petkrat tako velika kakor med obema zvezdama, boš zanesljivo zadel ob Severnico. Ako si storil to v lepi noči, si izvršil opazovanje kakor kak zvezdoznanec na katerikoli znameniti zvezdarni. Dobro si zapomni lego Severnice, kajti pri opazovanju zvezdnega neba ti bo neštetokrat v oporo.

Pa tudi sicer ti bo kakor dober prijatelj odlično pomagala, kajti vedno se nahaja skoraj točno na severu. Zato gledaš, če se obrneš proti njej, proti severu na nebu in na zemlji, za seboj imaš jug, na desni vzhod, na levi pa zahod. Tako ti more Severnica ponoči pomagati, da najdeš pravo pot.

Ko si si dobro ogledal Veliki voz in Severnico, pojdi dalje preko Severnice na nasprotno stran Velikega voza in tam boš našel pet zvezd, ki tvorijo nekak zveržen M ali slabo narejeno številko 5. Te zvezde so del ozvezdja Kasiopeje in so malenkostno bliže Severnici kakor Veliki voz.

Zvezde Velikega voza, Severnica in pet glavnih zvezd Kasiopeje pripadajo zvezdam druge velikosti. Toda če v duhu potegnemo okoli Severnice krog, ki se dotika Velikega voza in Kasiopeje, zadenemo na strani treh zvezd, ki tvorijo oje Velikega voza, torej ako gremo v smeri urnega kazalca od Velikega voza dalje, na zvezdo Vego, ki je po svetlobi in velikosti zvezda prvega reda.

Lahko jo spoznaš tudi po njeni modrikasti svetlobi; a prav na nasprotni strani Severnice najdeš drugo prav tako veliko in svetlo zvezdo, ki se imenuje Kapela, pri nas tudi Kozica imenovana.

Tako tvorijo Veliki voz, Kasiopeja, Vega in Kapela, razporejene okoli Severnice, nekak štiridelen kažipot, ki nam kaže štiri strani neba. Kakor najdemo na zemlji s pomočjo severa, juga, vzhoda in zahoda razne kraje, tako nam tudi tam gori na nebu pomagajo navedene zvezde opisati položaj vseh drugih zvezd.

Marsikak bralec pa bi se sedaj bridko zmotil, če bi hotel najti Veliki voz vedno na severni strani, Kasiopejo na jugu, Vego na vzhodu in Kapelo na zapadu. Le Severnica ostane vedno na istem mestu in v smeri, ki jo na zemlji označujemo sever, a ostalo

nebo se vedno vrti in navedene zvezde nam na nebu le pomagajo najti zvezde. Če je na primer danes ponoči ob desetih Vega na severu, bo gotovo ob štirih zjutraj točno na vzhodu, kajti vse nebo se v štiri in dvajsetih urah zavrti enkrat okoli svoje osi, kakor bi viselo na kakem tečaju.

Toda opazujmo še nekaj zanimivega. Naslednjo noč pojdi zopet na prosto ali k odprtemu oknu. Poišči kako svetlo zvezdo blizu obzorja in dobro si zapomni, kako daleč je od kakega drevesa, droga ali cerkvenega stolpa. Prav kmalu boš zapazil, da se zvezda premika. Če gledaš proti jugu, boš videl, da se premika od vzhoda proti zapadu; če pa zreš proti severu in imaš zvezdo pod Severnico, se bo premikala od zapada proti vzhodu. Ako boš zrl na zapadni obzor, boš videl zvezdo zahajati, kakor vidiš zahajati sonce vsak večer, a na vzhodnem obzorju boš videl zvezde vzhajati.

Starejši zvezdoznanci so se mnogo trudili, ko so zrl skozi daljnoglede na nebo in opazovali gibanje zvezd. Moderni astronom pa si pomaga s fotografskim aparatom, ki ga nastavi na daljnogled. Pa tudi ti to lahko storiš brez daljnoglede. Vsak preprost fotografski aparat je za ta poizkus dober. Le ostro ga nastavi na kak oddaljen predmet, nato ga postavi na kak stol tako, da bo leča obrnjena proti nebu, in odpri zaklopko za kake pol ure. V tem času so se zvezde premikale in na plošči niso zapustile točk, ampak svojo pot so začrtale na njej v obliki črt. Pa še nekaj boš opazil: te črte niso ravne, ampak krive in so le del krogov z istim središčem.

To središče je tisti tečaj, okoli katerega se nebo na videz vrti. Kakor kaže fotografska slika, je približno zaznamovan z eno zvezdo, edino zvezdo na vsej sliki, ki je označena skoraj s točko. Ta točka je Severnica. To je zvezda, ki edina na vsem nebu, v kolikor moremo z golim očesom videti, ne izpremeni svojega položaja. Dejstvo pa, da je naša fotografija pokazala malenkostno premikanje tudi te zvezde, nam dokazuje, da je za to uporaben celó navaden fotografski aparat.

Večina od vas pa ve, da imenujemo vse te zvezde stalnice. Če pa so stalnice, kako pridejo do tega imena, ko pa se vse, razen Severnice, premikajo? Odgovor ni težak. Z izjemo petih, ki jih vidimo z golim očesom, se vsi milijoni zvezd sicer navidezno premikajo, a fako, da se druga drugi prav nič ne približa in se ne oddalji druga od druge. Le omenjenih pet, ki se odlikujejo po svoji svetlobi, se premikajo drugače. In sicer se gibljejo med drugimi zvezdami prosto kakor človek, ki se nemirno preriva sem in tja med mirno čakajočo množico. Zato se imenuje teh pet zvezd, ki jih s prostim očesom vidimo, planeti, kar pomeni popotniki, da jih ločimo od neskončne množice drugih, ki so stalnice.

Toda pomnimo, vse to gibanje, ki ga opazujemo bodisi s prostim očesom bodisi s fotografskim aparatom, sploh ni resnično gibanje zvezd, temveč le navidezno in optična zmeta. Pristaviti pa moramo še, da se tudi stalnice gibljejo, in sicer vsaka po svoje, a le učenjaki morejo ta, za naše oči nevidna gibanja izračunati in izmeriti. Treba je izredno točnega merjenja ter dolgih dob, da ga je mogoče odkriti. Za zdaj pa hočemo te zvezde opazovati kakor popolnoma negibna nebesna telesa z izjemo skupnega navideznega vrtenja okoli Severnice.

Še to moramo pristaviti, da imenujemo gibanje, ki je lastno kaki zvezdi, njeno resnično gibanje; tisto pa, ki ga na videz opazujemo v zvezi z vsemi ostalimi, »dnevno« gibanje.

Kaj pa je torej navidezno gibanje? Ko se peljemo z železnico, leté navidezno mimo okna našega voza drevesa, hiše, brzojavni drogovi i. dr. Dasi dobro vemo, da vsi ti predmeti mirno stojé ob železnici in da se le naš voz premika, se nam — mirno sedečim v vozu — vendarle zdi, da hité mimo nas in da smo mi nepremični.

Prav tako je z navideznim gibanjem zvezd na nebu: Res je, da se mi premikamo, a nebo s svojimi milijoni zvezd je mirno. Mi živimo na površju velike, vrteče se krogle, ki nas nese krog in krog dan za dnevom, a tako lepo gladko in mirno, da vsega tega ne čutimo in opazimo to dejstvo šele, ko gledamo nebo, ki se navidezno suče okoli nas. Da pa se Severnica ne premika, je vzrok njen položaj, kajti ta zvezda je približno v isti črti z osjo naše zemlje.

Opazujmo dalje, kako hitro se zvezde navidezno vrté okoli nas. Zopet moramo pod zvezdnato nebo in zopet z nekega mesta posvetimo vso našo pozornost kaki zvezdi bliže obzorja. Ob določenem času, recimo ob devetih zvečer, si dobro zapomnimo njen položaj glede na kak predmet na zemlji. Najbolje je, da tvori zvezda z dvema predmetoma na zemlji eno črto. Naslednje noči ob istem času opazuj znova in našel boš zvezdo le približno na istem prostoru. Tako se boš lahko prepričal, da se nebo navidezno zavrti okoli svoje osi, ki gre skozi Severnico, enkrat v teku štiri in dvajsetih ur. To si seveda že davno vedel, ker so ti to že tolikokrat povedali, a sedaj si se prepričal.

SLOVENSKO NARODNO BLAGO

Vinko Möderndorfer

UROK.

Urok dobi človek in žival, če ga pogleda nevoščljiva oseba (16)¹, ali pa tudi od osebe, ki se v radosti začudi in te pohvali, ali če pohvali žival, ne da bi poprej pljunila in rekla »fej te bodi«, ali »ne bodi uročen«, »Bog varuj oplatka«, ali »naj ti ne naškodi« (1, 4, 5, 8, 14, 16, 17, 18). Uročiti morejo osebe, katere imajo »zločeste oči« (zle, hude oči, 1), »hud pogled« (16), »slab pogled« (Trst), »hudobno oko« (Goriško), »zarasle oči z obrvmi« (14, 16) in »zelenkaste oči« (5). Kdor dobi urok, ga boli glava, bljuva in omrši; živina nima teka in omrši (5, 16). Hujše vrste urokov je »včinenje« in če ženska otroka »obere«. Obrani otrok se suši in hira, dokler ne umrje (12). Če je otrok obran in je suh in starikav, ga na mlado sredo, petek in nedeljo skopljejo v vodi, ki jo pripravijo takole: Iz potoka zajamejo trikrat vodo in jo izlijejo zopet nazaj proti toku vode, nato jo zopet trikrat zajamejo in prav tako izlijejo v smeri toka. Šele zatem zajamejo vodo, katero nesejo domov. Nosilec ne sme spregovoriti in se tudi ne ozreti nazaj. Doma imajo že pripravljeno »splavišče«, to je travo, veje in drug drobiž, kar je nanosila voda. Zajamejo še vodo iz treh

¹ Številke v oklepajih pomenijo kraj zapisa in nabiratelja. Imena glej v januarski Mladiki na strani 30.

studencev in jo vlijejo k oni iz potoka. V to zmes vode denejo »črenslo«, blagoslovljeno ibojno (vrbo), rumene rože s travnikov, in sicer vsake vrste tri cvete in še splavišče. Ko je vse to skuhan, prelivajo vodo v dvoje korit in jo zraven precejajo devetkrat skozi rešeto (18). Splošno znani talismani za urok so: rdeči trakovi (16, 5) okoli vratu ali v lasih in obroček rdečih bisernic, privezan okoli roke (1).

Če je otroka pogledala nevoščljiva oseba in ni poprej trikrat pljunila predse ali v klobuk in rekla: »Ne bodi mu urok!«, je skoraj gotovo, da bo otrok dobil urok. Mati si skuša dobiti od te nevoščljive osebe nekaj las ali kosček obleke in s tem otroka pokadi; potem vzame rdeč trak od nogavice, napravi nanj in nad otrokom živ vozél in govori: »Urokov je devet, ni jih devet, jih je le osem, ni jih osem, jih je le sedem..., je le eden, ni nobeden!« Če bi vse to še ne pomagalo, dajo otroku česen, ki je bil stolčen na treh oglih mize, in ga pokadijo z lesom treh pragov. Zavijejo tudi metlo v plenice in jo vržejo preko strehe. Če se hoče mati prepričati, da ima otrok glavobol od uroka, tedaj pogasi tri kose žarečih oglov v vodi; če pade eden ali vsi na dno, potem ima urok. Otroka poškopri s to vodo, ostanek pa vlije pod kap ali na dvorišče in to preko rame, ne da bi pri tem pogledala nazaj. Če ima urok odrasel človek, tedaj mora pljuniti trikrat v klobuk, se vleči na travo in povezniti klobuk narobe na glavo. Da uroka sploh ne dobiš, drži, kadar greš mimo človeka z zaraslimi obrvmi, figo v žepu in reci: »Proč, imaš črne oči!« ali pa: »Kar meni želiš, tebe naj se prime, sam s seboj nesi!« (16) — več nadaljnjih zarotitev iz slovenske Koroške glej v knjigi: Košir-Möderndorfer: Ljudska medicina med koroškimi Slovenci.

Na Štajerskem so svoječasno dali v vodo, v kateri so ugasili tri žareče ogle, še tri ključe, tri žlice in troje vilic. Če so se usedli vsi trije ogli na dno, tedaj je vročil »ded«, če se niso potopili in je žerjavica hudo cvrčala, tedaj je bila »baba« kriva. Pri njih je veljalo pravilo, da mora človek pred nevarnim človekom pljuniti devetkrat na členke prstov in si s slino izmisti oči. Otrok pa je opravil že s tremi pljunki. Dutoveljčani pa so bili že kulturnejši in so trdili, da dobi umit otrok uroke, če ga pogleda neumit. (Navratil: Letopis Slovenske Matice 1894.) Uročena otroka opaha mati s klobukom, ga obliže navzkriž preko čela in obriše s podšivom svojega krila (4). Nekatera se pa zadovolji samo s tem, da omoči otroku senca z vodo, v kateri so ugasili tri žareče ogle, in mu dá še nekaj te vode popiti (12). Trikrat v presledkih namočijo s tako vodo, v katero so stolkli še tri semena navadne kumare, otrokove oči, ga pomočijo tudi pod pazduho in pod kolena (14). Pomaga pa tudi, če se pokadiš z lasmi osebe, ki te je uročila (5). Daljši postopek je tale:

Pred soncem utrgajo tri ščepe različne trave pri treh sosedih, prinesejo iz treh studencev vode, iz križpotja tri bele kamne, skuhamo vse to še pred soncem v pokritem loncu in umijejo otroka v tej vodi. Vrniti se ne smejo po isti poti in po istih stopinjah, po katerih so šli po vse te reči, in tudi ne skozi vrata, pri katerih so šli iz hiše. Pri nabiranju, hoji in kuhi ne spregovore besede. Molče tudi odnesejo vodo in jo izlijejo, ko so otroka skopali v njej, morda tudi v drugo. Ko vodo izlijejo, šele spregovore: »Bolezen naj

odide s to vodo in zdravje naj ostane pri meni!« — Tega dne ne smejo nič odnesti od hiše in prinesiti k hiši in tudi nič kupiti, še manj pa komu kaj dati. Skoraj vsakokrat pride na ta dan v hišo tista oseba, ki je naredila uroke, in prosi za uslugo, da bi ji menjali denar ali da bi ji ga posodili, in kar preži na to, da bi mogla kaj odnesti. Nakana se ji ne sme posrečiti in odpraviti jo je kar zgrda. Če vlijemo za njo še vode, bo ob vsako nadaljnjo zločesto moč. Radi tega si ponekod za to že prej pripravijo škafove vode (14).

»Kar napravi urok, to popravi urošica!« ponavljajo, ko pogasijo vsak posamezen ogel v kozarcu. Pogasijo tri in bolnik pogoltne tudi tri požirke te vode, ostanek pa izlijejo preko rame (1).

Pet oglov pogasijo v vodi iz studenca, katero so v strogi molčečnosti prinesli in molče tudi pripravili žerjavico. Ko pa spuščajo vsak ogel posamič v kozarec, govorijo pri vsakem:

Urošnjak je na pragu,
urošnjica pod pragom.
Ako si urošica,
izpal ti kriljačiček (klobuček),
ako si urošnica,
izpal ti venčiček!

Ko je zarotnica pogasila vseh pet oglov, vzame iz kozarca pet žlic vode in jih vlije v manjšo posodo. Iz te pa zajema zopet po žlicah in zlije prvo na desno stran, drugo preko leve rame, tretjo na levo stran, četrto preko desne rame, tako da nastane križ. Peto žlico vrže proti pragu. Vsakokrat, ko izlije žlico vode, ponovi: »Urošnjak je na pragu, urošnjica...« Z vodo iz kozarca z ugašenimi ogli trikrat prekriža bolnika. Preden »razgovoralka« odide iz sobe, pljune še trikrat predse. Proti uromom napravijo nad bolnikom trikrat živi vozeli s črnim trakom, ki je bil na sveti večer na mizi (1).

Vodo za uroke je običajno treba vzeti iz tekoče vode z lončkom; če jo zajamejo iz studenca, jo je treba takoj nesti v hišo in lonček se ne sme postaviti na »osejke«. Da je zapovedana pri vsem tem opravi stroga molčečnost in da ne smeš pogledati nazaj, sledi že samo ob sebi. V vodi pogasijo sedem ali devet oglov, le na pare jih ne sme biti. Pri spuščanju oglov v vodo je treba govoriti: »Če si od stare ženske, odhajaj, če si od kakega moškega, odhajaj, če si od tega, odhajaj!« Bolniku dajo piti nekaj te vode, ko so mu prej namazali z njo čelo, nato levo roko in levo nogo. Med tem mazanjem govorijo: »Vörki, vörki, vi vsi grdi vörki, odkoder ste prišli, tja odidite. Bog ti pomagaj, sveti krstni patron, sveti Benedikt, sveti Valentin, sveti Sebastijan, sveti Rok in vsi božji sveti, vse svetice božje, sveta Trojica, prečista blažena Devica Marija!« Ostanek vode vlijejo pod ognjišče (18).

Na »mlado« nedeljo (prvo v mesecu) zjutraj prinesejo vodo iz potoka in jo vlijejo po kosi in po oknu zjutraj, opoldne in zvečer. Pri tem molijo: »Vörki, vörki, vi osigurni vörki, odkoder ste prišli, tja odidite. Bog ti pomagaj, sveti krstni patron, vsi svetniki...« itd. Molijo tudi: »Vörki, vörki, vi ne zbadajte, ne trgajte te križmane, žegnane koščice, stavice (členki na prstu), kotrigice (ude), žilice, sklepace, ker jih je prekrizala blažena Devica Marija pri cerkvenem pragu, na svetem mestu, pri krstnem kamnu, jaz vas

odganjam s svojo besedo, z Marijino pomočjo, s svete Barbare krstom. Jezus, Marija, Gospod Bog, pomagaj temu žegnanemu telesu.« — Vörke tudi odštejejo od devet na eden, »...če je eden, naj ne bo niti eden. Odganjam vas na puste gore, na bistre vode. Očenaš.« (Učitelj Kokol iz Lendave.)

Uročenega otroka zdravijo tudi z »vörkanom« vodo tako, da otroka sredi sobe s to vodo devetkrat operejo; otrok mora biti pri tem obrnjen proti soncu. To vodo pripravijo tako, da vržejo v vodo en ogel po sončnem zahodu, drugega za vrati in tretjega nad sosedovo mejo (18).

Prav hude uroke odpravijo takole: Na tešče prižgi eno ali tri žveplenke, na pare jih ne sme biti, in potegni dim k sebi in zaženi potem žveplenko preko glave. Biti morajo žveplenke, sedanje vžigalice ne veljajo. Ko si to opravil, napravi z jezikom tri križe na trdem nebu ust, trikrat izpljuni, se obriši z robcem po vsem obrazu od leve proti desni strani in reci: »Bodi ti uročen, ne jaz!« Če nisi več tešč, tedaj moraš ugasiti tri ogle, vdihavati dim, ki nastane pri gašenju, ogle vreči nazaj preko glave, popiti tri požirke vode, se z vodo pomazati po čelu, ostanek vode pa izliti preko glave za sebe (5). Če je otrok uročen, ga mati tudi pokadi s kumino in janežem, kar dene na pokrovko (8), v tem primeru umije tudi tri ogle mize in s to vodo umije kljuke (9). Mati ne sme otroka ponovno dobiti, če ga je že odstavila, ker bi otrok dobil »zločesto« oko in napravil drugim uroke (1). Navadno gledajo ljudje s takimi očmi vedno v tla ali pa vsaj od ljudi stran. Nespametno je take tuje ljudi ob srečanju ogovarjati (5).

Prav tako kakor človek je tudi živina podvržena nevarnosti, da dobi uroke. Zaradi tega privežejo teletu, ko ga ženó na sejem, in še posebno, če ga mislijo prodati za pleme, rdečo ruto okoli vratu (5). Kdor zagleda ali si ogleda kako lepo žival, vedno rabi tudi preprečilne vzklike. Nad živaljo napravijo tri žive vozle, če je že postala uročna. Ogle vržejo v blagoslovljeno vodo, gospodar sam pa namaže s to vodo uročni živini oči (8). Nad živaljo tudi molijo: »Blažena Devica Marija, čuvaj nam Bog, da bode na našo potrebačo!« — Potem uroke še odštejejo; štejejo pa od deset nazaj, zatem pa pihnejo na vodo. Včasih tudi zgrabijo devet žlic, jih denejo v drug lonec in potem zopet nazaj v prvega (18).

Če so krave uročne, prinesejo tri gabrove gobe in iz treh potokov vode. Vodo zavrejo in vržejo vanjo tri dlake od domačih krav. Ko je dobro zavrelo, pustijo, da se ohladi. Zatem ožaré gabrove gobe in jih vržejo v pripravljeno vodo. Po sončnem zahodu prinesejo vejo od drevesa ženskega spola in z njo kravo trikrat udarimo, potem pa jo umijejo s prej pripravljeno vodo, v kateri so pogasili gabrove gobe. To napravijo trikrat, enkrat pred sončnim vzhodom, dvakrat pa po zatonu sonca (18).

Uročno svinjo pa ozdravijo takole: Vzamejo nekaj slanine (sala) in gredó v tak kraj, kamor se ne sliši noben zvon. Tam slanino opolnoči raztopé na ognju (9).

Kakor ljudem tako tudi živini preženejo uroke z zarotitvijo: »Urošnjak je na pragu...«, le da ne razlivajo vode po žlicah, temveč jo vlijejo trikrat skozi rešeto živali na hrbet in pri tem udarimo pri vsakem polivu žival po hrbtnih kosteh; to radi tega,

da bi uroki laže šli od živine. Trije pljunki tudi tu ne izostanejo (1). Hudobno oko ne bo škodovalo živini, če tisti človek ob vstopu v hlev najprej pogleda na svoje nohte in potem šele živali (1). Da bi hud pogled ne škodoval volom, katere peljejo na sejem, jih vodnik na hlevskem pragu nekoliko pridrži, prekriža na vratu roke in kaže navzkriž fige (1). Da čebelam ne škodujejo uroki, naredijo iz izpihane jajec rožni venec (kolobar) in ga položé k čebelnjaku (1).

POGANICA.

Kdor ima boleče, rdeče oči, ima poganico. Nad bolečim očesom križajo z ono šivanko, ki je ležala na sveti večer na božičnem prtu; med križanjem govorijo:

»Samo prišlo — samo prošlo!« (Izgovoriti je treba trikrat in trikrat prekrižati.)

»Po čem prišlo — po tem prošlo!« (Izgovoriti je treba trikrat in trikrat prekrižati.)

»Po polju gredo tri device,
v rokah nesejo tri metlice,
da pometajo te krvave poganice.«

Med govorjenjem križajo, govore in križajo trikrat (1).

Očesno mreno križajo s česnom, ki je ležal na sveti večer na mizi, in govore:

»Po polju gredo tri device,
tri device in tri sestrice
in se pogovarjajo, kako bi,
da preženejo te krvave poganice« (1).

Proti očesni mreži križajo tudi s tremi nerabljenimi šivankami, ki so ležale na sveti večer na mizi, in govorijo: »O poganica, poganica, poganica! Če si ti, jaz te odganjam z Bogom, z božjo pomočjo in z božjo pomočjo svetega Vida, z močjo in svete Lucije prošnjo. Če si iz gore, hodi na vodo, če si iz vode, hodi na goro! Na gori češ najt' Jezusa i Marijo i svetega Vida. O sveti Vid, pomози ti!« Na Vidovo zjutraj poberejo s snažnim krilom pred sončnim vzhodom roso po ovsu, krilo ožmo in stočijo roso v steklenico. S to roso mažejo bolne oči (1).

Zagovor proti poganicam je še tale:

»Na polju so tri stezice,
po njih gredo tri device,
v rokah nosijo tri metlice,
z njimi izganjajo tri krvave poganice.
Prva bistri,
druga čisti,
tretja poganja poganice iz (N. N.) očesa.«

Očenaš in češčenamarijo zmolijo, izpustiti pa morajo amen (1).

»Malenk« odmolijo:

»Sveta Ana je rodila Devico Marijo, Devica Marija je rodila usmiljenega Jezusa. Jezus je za vse bolezní, za vse malenke: za krvavega, za belega, za roženega, za mesenega. Pomagaj, Bog Oče, Bog...« (23).

»Mreno« odmolijo:

»Mrena! Če si ti ta bela, če si ti ta rdeča, če si ti ta krvava, če si ti ta mesena, če si ti ta steklena, pojdi v ta globoki potok! Pomagaj Bog Oče...« (23).
(V drugo naprej.)

K Jakčevim portretom. Minulega decembra je priredil Božidar Jakac v ljubljanskem umetniškem paviljonu razstavo, na kateri je zbral razen pokrajinskih motivov z Norveškega, kjer se je lani mudil nekaj mesecev, in venca domačih dolenskih pokrajin, tudi zbirko portretov. Med njimi je bilo več oljnih slik velikega formata, največ pa portretnih risb, izvršenih z rdečo ali črno kredo. Izmed oljnih slik je vzbujala pozornost zlasti Prešernova podoba, s katero je umetnik skušal ob sodelovanju znanih prešernoslovcev oživiti obraz in zunanji lik našega največjega pesnika, kakor ga je tako nazorno popisala njegova sestra Lenka in kakršen naj bi bil po pričevanjih sodobnikov. Tudi velika slika Jakčeve matere je pokazala nemale umetnikove zmožnosti, prav tako pa tudi drugi portreti v oljnih barvah. Med njimi je posebno živ in dobro pogojen znani umetnostni zgodovinar in star sotrudnik Mladike, mons. Viktor Steska. Portret kanonika Sušnika, ki je bil tudi razstavljen, je naš list svoj čas že objavil. — Med risanimi portreti jih je bila cela vrsta, ki predstavljajo znane osebnosti iz slovenskega kulturnega življenja, slikarje (Tratnik, Smrekar, Slapernik), znanstvenike (dr. Ramovš, dr. Prijatelj), publiciste in časnikarje (Terseglav, dr. Ahčin) ter druge. S temi portreti si je Jakac v slovenskem slikarstvu ustvaril čisto osebni portretni izraz. Poudarek je na obrazu in na govorečih rokah, ki so krepko podčrtane in plastično izdelane, med tem ko je model sicer komaj z obrisi naznačen. Na ta način je položen glavni izraz v tiste dele telesa, ki so najbolj poduhovljeni, vse postransko in moteče pa je opuščeno. Zlasti ti risani Jakčevi portreti učinkujejo močno in žlahtno in je tudi njihova dekorativna vrednost znatna. Morejo služiti v resničen in dragocen okras stanovanja, mnogokrat učinkujejo celo globlje in močnejše od velikih pisanih slik. — Tako je tudi ta zadnja Jakčeva razstava pokazala, da Jakac ni le imeniten pokrajinar in odličen poznavalec pastelne tehnike, temveč da je tudi kot portretist med prvimi domačimi slikarji in grafiki.

K slikam Gojmirja A. Kosa. V generaciji slovenskih slikarjev, ki je nastopila po vojski, je ves čas ohranil posebno izvirnost Gojmir Anton Kos in si s svojim delom pridobil eno prvih mest. Njegova olja so dokaz velikega znanja in ga uvrščajo po pravici med prve slovenske koloriste. Danes objavljamo nekatera dela iz zadnje dobe, ki so bila razstavljena meseca oktobra na ljubljanski razstavi, ki jo je G. A. Kos priredil s slikarjem Malešem in kiparjem Gorštom v Jakopičevem paviljonu. Toda, žal, nudijo naše reprodukcije brez barv le blede in nepopolno predstavo odličnih originalov. V kratkem bomo pa o tem mojstru sodobnega slovenskega slikarstva objavili kaj več in prinesli tudi reprodukcije najboljših njegovih del.

Jusepe de Ribera: Pohabljeni berač. Med velikimi klasiki španskega slikarstva v 17. stoletju — Greco, Zurbaran, Velazquez, Murillo — je Ribera (1588—1656) dosegel prav odlično višino. Rodil se je blizu Valencie, živel in deloval pa v južni Italiji, ki je bila tedaj v oblasti španskih habsburških kraljev. Tako po pravici prištevajo Ribero, ki je postal voditelj neapeljskega umetniškega življenja, k italijanskim

mojstrom. Odtod tudi njegov vzdevek »lo Spagnoletto« (Španec). — Bil je značilen zastopnik španskega slikarskega naturalizma, vendar mnogo plemenitejši v izberi motivov in žlahtnejši v kretnjah, hkrati pa tudi kot izrazit slikar v barvi nežnejši in skladnejši. Mnogo podobnosti, zlasti kar se tiče smisla za resničnostno podajanje sveta, kaže njegov način slikanja s šolo, ki jo je ustanovil sloviti italijanski naturalistični slikar 16. stoletja, Caravaggio. — Po izberi predmetov je Ribera zelo bogat: rad je slikal svetniške kompozicije (znane so njegove podobe sv. Neže, Marije Magdalene, Rojstvo itd.), bavil se je tudi z mitološkimi motivi, zlasti pa je rad upodabljal verno realistične prizore iz vsakdanjega življenja, kjer se ni ustrašil nobene drznosti niti ne odurnosti. Bil je zelo priljubljen umetnik, ki pa je svoj dobri sloves tudi res zaslužil. Bil je zlasti mojster v podajanju svetlobnih učinkov, posebno v medli, na pol mračni svetlobi. — Naša slika je izmed najbolj znanih njegovih realističnih del in kaže na pol doraslega, šepastega in malce bebastega berača. Slika visi v pariškem Louvru.

K. D.

NOVE KNJIGE

Ivan Cankar: Zbranih spisov XX. zvezek. Podobe iz sanj. Romantične duše. Črtice. Politični, satirični in polemični spisi. Nova Založba v Ljubljani, 1956. Cena broširani knjigi 55 din, na pol v platno vezani 66 din, v platno 52 din, na pol v usnje vezani 90 din. — Ob koncu leta je izšel dvajseti in obenem zadnji zvezek zbranih spisov Ivana Cankarja. Dvanajst let je izdajala Nova založba te spise in ko je zdaj zadnji zvezek pred nami, moremo šele presoditi, kako ogromno je to delo in kolikšne požrtvovalnosti je bilo treba, da ga je bilo mogoče v tako neugodnih gospodarskih razmerah dokončati. Najbrž bi bila založnica omagala, če ne bi bilo slovensko razumništvo pokazalo toliko dejavnega zanimanja za to veliko delo. To je bilo pa mogoče samo zaradi tega, ker so se ljubitelji slovenske kulture zavedali, da so Cankarjeva dela najdražji zaklad, kar jih je slovenski ustvarjajoči genij v zadnjih desetletjih ustvaril in da bodo njegovi zbrani spisi temeljni kamen našega slovstva, reprezentančno delo in potrditev slovenske kulture. — Pravkar izišli zvezek vsebuje najprej zadnjo Cankarjevo zbirko, ki je izšla med vojno, nedosežne »Podobe iz sanj«. V tej knjigi, ki je kakor labodji spev pesnika, je kakor v javni izpovedi izražena vsa globoka duhovna sprememba, ki jo je Cankar pod vplivi grozne svetovne morije doživel. V teh črticah, ki so tih, pa tako goreč protest proti vojni, proti nasilju in hkrati neugasna vera v končno zmago pravice in dobrote, je Cankar dosegel npravstveni in estetski višek svojega dela. Ni dvoma, da sodijo te zares klasične črtice med najlepšo slovensko prozo, in da bodo preživele marsikatero drugo, na zunaj pomembnejše in večje Cankarjevo delo. — V tem zvezku je objavljena tudi drama Romantične duše, ki je izšla že po avtorjevi smrti, namreč leta 1922. — Priključene so še razne drobne črtice iz let 1897 do 1918, ki niso bile v zbranem delu doslej še objavljene. Med političnimi in satiričnimi spisi je zlasti zanimiv spomin na krvave dni v Ljubljani dne 20. septembra 1908. Slovenske kulturne razmere v začetku leta 1918 pojasnjuje članek »Slovenska matica«, na-

pisan z običajno Cankarjevo ostrino in jedkostjo. — Uvod in opombe zadnjemu zvezku je napisal Francè Koblar, medtem ko je vseh devetnajst prejšnjih knjig uredil in opremil z opazkami Izidor Cankar. — Mislimo, da je vsako priporočilo za Cankarjeve Zbrane spise odveč. Kdor ima kaj smisla za slovensko kulturo in je količkaj v ugodnih gmotnih razmerah, ne bo mogel prezreti tega, ne le za naše skromne razmere ogromnega dela, temveč bo uvrstil celotne Cankarjeve spise v svojo domačo knjižnico.

la.

Jakob Grčar: Deviška zemlja v krvi. Zapiske iz Sibirijske. Mohorjeve knjižnice 89. zvezek. Tiskala Mohorjeva tiskarna. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1956. — Številnim vojnim spominom se zdaj pridružuje še Grčarjev, ki je v Mohorjevi založbi že druga tovrstna knjiga. Ta popis ujetniškega življenja na Uralu in v Sibiriji ima v glavnem tri velike prednosti: sovraži grozote fronte in jih ne popisuje, je do zadnjega veran, po dnevnikih pisan zapisnik doživljajev in je prva slovenska knjiga, ki nam točneje popisuje rusko belo in rdečo revolucijo, pa tudi boje Kolčakovcev, boljševikov in prostovoljcev v Sibiriji ter tudi zgodovino slovanskih prostovoljcev na vzhodu. Dragocena je knjiga tudi zaradi opisa strahotno velike zemlje onstran Urala, »deviške zemlje«, ki pa jo je zalila po letu 1917 kri skoraj vseh narodov. Pisatelj nas vede od Galicije do Vladivostoka. Nudi pa tudi vpogled v intimno življenje ruske družine in družbe. Če je Podobirskega spis Iz svetovne vojske, ki je lani izšel pri Mohorjevi družbi, beganje Slovenca vojaka od fronte do fronte, je Grčarjeva knjiga trpljenje vojnega ujetnika, ki je po svojem srcu vse drugo prej kakor vojak. Ta zapisnik je važen dokument za zgodovino prostovoljcev, obenem glasen protest zoper vojsko in klic po medsebojnem razumevanju vseh ljudi. Knjiga je pisana prijetno kakor povest. Ljudske knjižnice, bivši vojaki, predavatelji je ne bodo mogli pogrešati.

J. P.

Po Mariji k Jezusu. Deset cerkvenih pesmi za moški in mešani zbor. Zložil Ferdinand Kalinger. Priredil Stanko Premrl. Izdal in založil Viktor Čadež. — Avtor teh melodij, Ferdinand Kalinger, je bil pred leti voditelj osnovne šole v Trziču. Umril je leta 1929. Zlagal je preproste pesmi, ki jih je s svojim zborom izvajal na koru. Istočasno je bil tam za kaplana sedanjí izdajatelj Kalingerjevih pesmi, Viktor Čadež. Pesmice so se mu tako priljubile, da jih je sklenil po avtorjevi smrti izdati. Ker so bile pesmi v prvotni obliki melodično, harmonično in oblikovno deloma pomanjkljive, jih je St. Premrl predelal, v kolikor so bile predelave potrebne. V tej končni obliki so izšle. Za izvajanje pesmi ne bodo pretežke, čeprav je prireditelj sicer preprostim melodijam podstavil moderne občutene harmonije. Modernizacija gre, če jo primerjamo z melodijo, na nekaterih mestih precej daleč, vendar ne toliko, da bi zabrisala prvotno lice melodije. Čutimo pa v celi zbirki, da sta bila na delu dva avtorja z različnimi pogledi na glasbo sploh in z različnimi odnosi do nje. Manj kritičnih poslušalcev to ne bo motilo. Kakor so pred leti glasbeno razvajeni Tržičani z veseljem poslušali te melodije v manj pravilni izvedbi ali priredbi, tako in toliko bolj bodo ugajale drugim v izboljšani izdaji.

OTROK PRI IGRANJU

Jelica Kuret

Otroku je igra potrebna kakor vsakdanja hrana. Igranje otroka pa ima svoje zahteve, ki jih mora otrokova okolica poznati in upoštevati, ker je sicer otroku igranje, če že ne nemogoče, pa vsaj težko in to v škodo otroka samega.

Otrok mora imeti pri igranju dovolj časa. Igranje je delo zaradi njega samega, je veselje nad delavnostjo. To pa je mogoče le tedaj, če izvira iz potrebe. Kjer otrok ne čuti potrebe po igranju, je igranje nemogoče. Če n. pr. odpeljemo otroka od njegovih kock, češ, naj pleše s tovariši ringarajo, se mu med igranjem lahko vzbudi potreba po tej igri. Lahko pa je tudi narobe. Igra se le prisiljen ringarajo, tako njegovo igranje ni svobodno in veselo. Da je otrok svobodno v igranju, to pa mora biti naša prva skrb. Zaradi tega pa je potrebno, da ima otrok dovolj časa za igranje. Od drugega do četrtega leta mora imeti otrok dnevno 7 do 9 ur časa za igranje. Štetiti ne moremo v to tistega časa, ki ga mora prebiti otrok ob strani svoje matere, kadar klepetata s sosedo, in tudi ne časa pri oblačenju in slačenju, čeprav se lahko tudi takrat marsikak trenutek izrabi za igranje. Še slabše pa je odmerjen čas za igranje šolarjem. In vendar mora imeti otrok dovolj časa za igranje.

Drugi pogoj za svobodno igranje je prostor za igranje. Lasten kotiček v stanovanju in na prostem sta potrebna. Otroka ne smejo motiti ne ljudje in ne stvari okoli njegovega prostora, kaj šele da bi ga celó ovirali pri igranju. Naj ne bo ta prostor pred omaro, kjer mora mati odpoditi otroka, kadar mora vanjo. Tudi naj ne bo na mizi, od katere ga mora odpoditi, ko mora na njej mesiti.

V prvem letu se igra otrok v vozičku, v posteljici ali v stajici, ki je zelo praktična, ker tu lahko brez škode poskuša tudi svoje prve korake. V drugem letu pa se že svobodno giblje po sobi in tedaj naj dobi svoj kotiček za igranje. Svobode prostega gibanja mu ne smemo kratiti. Prej smo mu spravljalje igrače v vrečo, zdaj naj dobi otrok v ta namen svojo omarico, ki mora biti dovolj nizka in brez kompliciranih odpiralcev. Zdaj mu kupimo tudi mizico in stolček. Posebno moramo paziti na tla, da se dadó lepo snažiti in da niso mrzla, ker se otrok sedaj rad plazí po tleh.

Na prostem je potrebna jama, boljše zaboj s peskom.

Prostor za igranje šolskega otroka dobiva vedno bolj značaj delavnice za ročna dela. Potrebna je miza, kjer lepi, izrezuje, žaga itd. Samo pisalnik ne zadržuje. Ureditev in opremo tega kotička prepustimo potrebi in okusu otroka. Predal z otrokovimi zakladi

pregledamo le še v nujnih primerih. Otroku se mora čutiti varnega v svojem kotičku, tu se sme tudi razgovarjati s tovariši brez prisluškovanja drugih, mora pa zdaj sam skrbeti za red, za kar dete še ni zmožno.

Zaboj s peskom postane pri šolskem otroku že preozko področje za igro. Ne smemo mu omejiti bivanja samo na ograjeno dvorišče ali vrt, temveč pustimo ga, da raziskuje večji prostor. To je v mestih seveda težko, medtem ko so otroci na kmetih in v podeželskih mestih glede tega na boljšem. Zato moramo dati mestnim otrokom za to priliko na izletih.

Takšno raziskovanje, pregledovanje je za otroka važnejše kakor potovanje. Na vseh sprehodih mu moramo dati priliko, da zadosti tej svoji potrebi in nikoli ga ne silimo, da bi moral lepo mirno hoditi, z nami. Seveda, kjer kaj takega zahtevamo iz vzgojnih vidikov, je seveda prav.

Poleg časa in prostora za igranje moramo skrbeti tudi za igrače. Otroci potrebujejo igrače. Čim manjši je otrok, tem skrbnejša mora biti izbira. Otroček, ki je navezan na svojo stajico in ki pozneje obhodi lahko le omejen prostor, si teže najde igračo kot odrasel otrok. Tudi ni še zmožen, da bi si iz najdenih stvari izoblikoval igračo; da n. pr. kostanju odstrani bodice, da si ureže palico itd. In končno je veliko igrač, ki si jih otrok z vso svojo iznajdljivostjo ne more pri-skrbeti, ki jih pa mora imeti. Lahko najde kocke, ki so mu za zidanje, iz stare krpe si zvije punčko, ničesar pa ni, kar bi mu nadomestilo slikanico.

Igrače se podedujejo iz roda v rod. Temeljne oblike igrač, ki se vedno ponavljajo, so prastare. Tako n. pr. punčke, ropotulje in drugo najdemo že pri najstarejših narodih. Te igrače vedno odgovarjajo otrokovim potrebam in so zato vedno sodobne. Poleg teh igrač pa imamo tudi take, ki uvajajo otroka v čas, v katerem živimo. Po teh igračah živi otrok na svoj način del življenja odraslih, raste v njihove skrbi in radosti, nazore in njih miselni svet. Tako ima sedanji otrok n. pr. električen štedilnik, poleg železnice in avta prodira vedno bolj zrakoplov in letalo. Je pa zelo veliko različnih načinov in oblik, v katerih igrača posreduje med svetom in otrokom. Mnogo je tudi škodljivih. Škodljive so na vsak način vse igrače, ki kakorkoli spominjajo na vojsko in vojskovanje: v zadnjem času tako moderni tanki in topovi v lesu in pločevini, potem že stari vojaki, utrdbe in podobna šara, ki naj bi že v nežnem otroku budila željo po uničevanju.

Že v začetku sem poudarjala, da je potreba po igranju izhodišče vsega pravega igranja in da je za igranje potrebna svoboda. Iz dejstva pa, da je otrok pri igranju navezan na pomoč odraslih, izhaja drugo dejstvo, da je otroku pri igranju treba vodstva in pomoči. Vzgojitelj mora otroku dati predvsem priložnost za igranje: nuditi mu mora prostor za igranje, skrbeti za zadostni čas ter pripraviti pravih igrač. Pri tem so neizbežne marsikateri žrtve, ki jih je pa lahko prenesti, če smo prepričani, da so potrebne. Semkraj spadajo razne nevšečnosti: trušč in vpitje; otrok svoje igrače raznese, na svojem prostoru ni vedno miren itd. itd. Nekoliko teh neprijetnosti si prihranimo s smotrnimi igračami, če mu damo n. pr. za napravljanje trušča namesto trdih stavbnih kock in drugih igrač — orglice ali rog. Nasprotno pa se mora

tudi otrok pri vsej svoji potrebni svobodi ozirati na soljudi in mora spoznati, da se vse ne vrti okoli njegovega igranja. Mora se omejiti na svoj prostor in čas, mora upoštevati prostor odraslih in ne sme tiščati vanj, mora razumeti, da se pri oblačenju in pri jedi ne sme igrati in da so na svetu tudi stvari, ki se jih ne sme dotakniti, n. pr. očetov pisalnik. Te meje, na katere polagoma naleti, mu dajo spoznati, da prav vse ni za igranje. Pri tem se nauči obzirnosti do stvari in do ljudi.

Ti neposredni vplivi igranja so veliko važnejši kakor posredni, pri katerih se igrajo odrasli z otrokom in ga učijo posnemanja. Zakaj kjer so otroku dani vsi pogoji za igranje in jih sme po svoji volji uporabljati, tam moramo biti previdni s predpisi. Pač pa je otrok potreben vodstva pri igranju v skupinah, kjer se otrok uči skupnega življenja z okolico.

Če je otrok drugod vodstva potreben, ga ne izvajamo neposredno, ampak ga le navajamo, da se uči iz materiala samega. Ne damo mu kock z naročilom, naj jih razvrsti po določenem redu, temveč mu damo tako igro, ki se ob njej nujno tega nauči.

Kjer vodstvo igre preide v pravo učenje, je pravega igranja konec, zakaj nepoštenost je, da imenujemo nekaj igro, kar ni.

Če hočemo otroke pri igranju voditi, moramo tudi vedeti, da je pri igranju potrebna velikanska mnogostranost pri vsem, kar delamo. Vse možnosti igre moramo do kraja izčrpati. Igranje ne sme biti nikdar razumsko.

Pri otrokovem vodstvu moramo paziti še na to, da ni dovolj, če damo otroku samo igrače, ampak omogočiti mu moramo, da igraje spozna svet na kolikor mogoče široki podlagi. Važno in vredno je vse, s čimer se otrok ukvarja, važno tudi to, kar gre le mimogrede skozi njegove roke. Slikanica, ki je otrokova stalna igrača, je prav tako upravičena kakor zelo kratkotrajne igrače, n. pr. papirnata čepica ali bobenček za napihovanje, ki povzroči veliko veselje in presenečenje; njuna vrednost je že v tem.

Videli smo, da potrebuje otrok pri igranju pomoči odraslih. Kdor napačno pojmuje svobodo v igranju, bi lahko mislil, da se sprijazni otrok s to pomočjo le zato, ker drugače ne more, jo pa vendar občuti kot neko omejitev. To pojmovanje je napačno. Otroku je vodstvo dobrodošlo, kakor mu je dobrodošla vsaka avtoriteta na pravem mestu, ker išče v svojem igranju vse kaj drugega kakor brezmejno izživljanje. Pri vsej svobodi, ki jo ima otrok pri svojem igranju, se določno kaže potreba po redu in obliki. To se kaže n. pr. v tem, da stokrat odpre in zapre pokrov kake škatle, da postavlja kocke vedno in vedno na enak način, da je zelo razočaran, če mati ne pripoveduje pravljice vedno z istimi besedami in istimi dogodki. Ta želja po obliki, po redu, po vezanosti je nasprotna utež vednemu raziskovanju in odkrivanju novih stvari pri igračah in vsako pravo igranje privede do izravnave med obojim. Naloga vodstva je, da privede do take izravnave. Zato moramo tudi poskrbeti za prave igrače; kjer je premalo igrač in otrok že ne ve več kaj z njimi početi, so potrebne nove. Kjer pa je igrač preveč, tako da se otrok z nobeno stvarjo več ne zamoti, jih moramo nekaj spraviti. Kjer ima otrok malo domislekov in se zadovolji z maloštevilnimi možnostmi igranja, mora

poseči vmes vzgojitelj in ga izpodbuditi, da se otroku obzorje razširi. Če pa se otrok hoče sam odločati glede svoje igre in igrač, naj se mu neposredno vodstvo odraslega umakne. To vodstvo je slej ko prej potrebno tam, kjer otrok ne najde ravnovesja med svobodo v igranju in njegovimi mejami, in tudi takrat, kadar otrok odraslega sam prosi pomoči (če naj mu n. pr. pokaže, kakšna so pravila kake igre). Skrbno pa moramo paziti na to, kje si otrok lahko sam pomaga in kje si ne more.

Tako so se nam v zgornjih spoznanjih pokazale vse okolnosti, ki tvorijo bistvo otrokovega igranja in ga omogočajo. Prav je, da vse to poznamo. Naš odnos do otroka dobi s tem večjo jasnost in pravilnejši smisel.¹

V NEDELJO ZJUTRAJ ALI NA PRAZNIK

Dr. B. Dragaš

To črtico posnemam iz pripovedovanja mater, ki me obiskujejo v neizmerni skrbi za otrokovo dobro vzgojo in otrokov razvoj. Naj jo kar mati pripoveduje materam, kako naj se naučé, otroka nežno in previdno navajati na delo in mu odkrivati deželo nastajajočega novega življenja...

Med menoj in mojo hčerkico je neke vrste tiha pogodba. Pozimi najdeva v sobi delo in drugo zabavo za otroka. Čim pa začutiva, da se končno bliža pomlad, hodiva sleherni nedeljo in vsak praznik navsezgodaj na vrt. Tu opazujeva vsak napredek, katerega je narava čez teden naredila. To je za naju obe tista srečna ura, v kateri sva druga drugi najbliže. V notranjosti čutiva dih tiste vsemogočnosti, ki vodi vse nastajanje in vso rast.

Tudi jaz se skušam vživeti v vse skrivnostne gibe in trepete otroške duše, ki se vzbujata, in skušam otroku kazati pravo pot.

Posebno lep je najin skupni sprehod v nedeljo, kadar diha pod svetlim nebom morje belih in pisanih cvetlic.

Od daleč slišiva zvonjenje. Na vseh vrhovih vstaja radostno petje — jubilejni koncert ptic. Na cvetovih brenčijo čebele. V tej lepi uri mi otrok prizna svoje majhne grehe in napake, katere skušava obe skupno popraviti. Skušava otroško srce zboljšati in predruščiti. Saj je vzgoja prav za prav samo ljubezen in zgled!

Z roko v roki pohajkujeva po cesti, ki jo imenujemo cesto pomladi. Stare breze se dvigajo strmo v nebo, vrbe že nosijo svetlozelen pajčolan. V bukovem listju piha pomladanski vetrček. Na tleh med lanskim listjem cvetejo vetrnice in zlatorumeni nebeški ključki ter mnogo mnogo vijolic.

V jeseni sva prinesli rastline iz gozda in jih skupno vsadili. Bali sva se že, da ne bodo pognale korenin, a so jih le. Najin trud in najina skrb sta bila letos nagrajena s hvaležnim cvetjem.

Nenadoma zastane najin korak. Brez glasu sva, ne dihava. Sonce že slika pege po tleh. Občudujeva prizore na česnji. Naš kos zopet tu gnezdi. On je naš

¹ Dobro morem uporabljati pri opazovanju lastnega otroka in pri študiju spise prof. Hildegarde Hetzerjeve, zlasti: »Spiel und Spielzeug für jedes Alter«, Dresden 1935.

v pravem smislu besede. Prav natančno ga pozna po belem peresu na repu, ker ima pozimi svojo jedilnico na zidcu našega okna. Zaupljivo naju gleda, prav nič se ne plaši črna ptička. Njene pametne oči gredo sem in tja.

Pri sončni vrtni ograji zraven bele klopi stoji naša breskev. To je posebno privlačen kraj za otroka, saj breskev nosi naše najlepše sadje.

Potrpežljivo šteje otrok številne obrodke. Breskovo deblo je že staro, krhko, vendar počasi, a nepretrgoma, do jeseni raste na njej sadež in do jesenskega sonca bodo to debele breskve. Otrok šteje in se veseli velikega števila sadov. Zakaj bi mu kalili veselje? Otrok ve, da bo komaj tretjina teh plodnic dozorela.

Morda mi bo pozneje kdaj naša stara breskev za tolažljiv spomin. Kadar bo srce mojega otroka potrebovalo tolažbe, ker mu bo spodletelo lepo upanje, ali ga bodo tlačile težke misli, tedaj ga bom spomnila na našo breskev...

Za zadnjim grmovjem naše ceste pomladi, na koncu ozke gredice leži greda moje hčerke.

Raznovrstne cvetlice cvetijo že tam: mačehe, nageljčki in druge. Vsako rastlino je hčerka sama vsadila in sama skrbno negovala. Z veliko pozornostjo zasleduje vsak napredek. Druga polovica grede je za koristne zelí. V ravnih vrstah je vsajena solata. Redkvice je že vznikla. Pripravljen je že prostor paradižnikom in zaznamovan z lesenimi paličkami. Vse skupaj je dobrodošla povrtnina za kosilo in večerjo.

Končno prideva do našega perutninskega dvora, ki je na koncu vrta in zelo priljubljeno polje za najino opazovanje. Perutnina veselo kokodaka in gaga. Čas je za valjenje. Stare kakoši naju ne zanimajo toliko. Gosaka se skoraj nekoliko bojiva; odkar goske ležejo in valijo, je hud in razdražljiv ter napada ljudi. Najprej greva do koklje — v otroško sobo našega perutninarstva. Tu se godi čudo — tu nastaja novo življenje.

Tu otrok upodablja lastno »farmo«. Koklja je seveda najlepša in najbolj koristna od vsega perutninarstva.

Kdo naj o tem dvomi? Dvanajst »otrok« ima že nekaj dni rjava postarna kokoš, »mama«, prekrasna živalca svoje vrste. Kot zlato rumeni so majhni piščanci z nežnim temnejšim bleskom. Zelo dobro se razumejo na samostojno življenje. Prinesli sva proso s seboj, da jih krmiva. Počepneva, da sva jim blizu. Otroške roke lovijo nežno in oprezno ta mehka puhasta bitja. Prav nežno materinstvo se nezavestno prebujata.

Čutim z otrokom, gladim njegove lase in mislim, kako lepo in oprezno približuje živalska otroška soba našim otrokom veliko uganko novega življenja. In nič ne ostane tako trajno in tako globoko v otrokovi duši kakor vtisi iz presrečnih otroških let...

OBLEKICA ZA SVEČANE PRILIKE

Kadar gredó deklice k prvemu sv. obhajilu ali k sv. birmi, želi vsaka mati, da bi bil njen otrok najlepši, zakaj taki dnevi so največji prazniki za otroka. Pa je tudi prav, da se starši potrudijo za lepo oblačilo svojega otroka ob takih prilikah, zakaj otrok naj ohrani najlepše spomine na te res pomembne dneve svojega življenja. Dandanes je tudi otroška moda mnogo bolj kapriciozna kot je bila nekdanj in v raznolikosti modelov nikoli ni dovolj iznajdljiva.

Obleka na naši sliki je iz belega »žoržeta« (georgette). Pri vratu in dol do ramen ima kvačkan okras iz tanke bele volne »Angora«. Ta volna je lahka kot puh in ima to dobro lastnost, da se ne umaže. Uporabljamo jo lahko tudi pri najfinejših oblekah za ovrtnike in drugo. Okrasek za to obleko je narisan v naravni velikosti na krojni prilogi te številke. Uporabljiv je za deklice od sedmega do dvanajstega leta.

Trakove kvačkamo izmenjaje z gostimi in verižnimi petljami. Delati moramo rahlo. Nasnujemo pet verižnih petelj, v tretjo verižno napravimo prvo gosto petljo, nato eno verižno petljo in v peto verižno napravimo zopet eno gosto petljo. Preden delo obrnemo,

napravimo spet eno verižno petljo. V drugi vrsti vbadamo v luknjice med dvema gostima petljama. Vsaka vrsta ima samo dve gosti in dve verižni petlji. Če hočemo širše trakove, pa napravimo izmenjaje tri goste in tri verižne petlje. Kvačkanih trakov potrebujemo za okras pri vratu in rokavih približno 10 m. Zvezdice so delane iz tanke volne »zefir«. Nasnujemo za srednji kolobarček osem verižnih petelj, jih sklenemo in napravimo v to zanko 32 šibičnih petelj; vse drugo je razvidno iz risbe na poli. Ostale kolobarje izdelamo iz trakov. Kos traka odrežemo, ga sklenemo in naberemo v kolobarček. Ko imamo trakove in zvezdice pripravljene, prerišemo vzorec na trd papir. Trakove in zvezdice pripenjamo tako, da je lice obrnjeno proti papirju, da lahko nemoteno zašijemo vse nitke. Pri kolobarjih je treba trakove na znotranji strani nabrati, da lepo ležejo po risbi. Nato šivamo mostičke z navadno belo volno. Ko so vsi trakovi in vse zvezdice zvezani, papir odstranimo. Obleka ima pri vratu, rokavih ter na spodnjem robu drobne šivane robove.

KUHARICA

Hitro pripravljena krompirjeva juha.

Dva debela, olupljena in oprana krompirja zreži na majhne kocke. Stresi jih v lonec in zalij z litrom vode, prideni vejico majarona, osoli in kuhaj četrť ure. Nato napravi prežganje iz žlice masti in moke, ga razredči z zajemalko vode, zlij v krompir, prideni še 1 do 2 žlici paradižnikove mezge in ko še nekaj minut vre, prideni kisa po okusu.

Korenje s smetano za sladkorno bolne pa tudi za zdrave.

Kuhaj dva velika, oprana korena četrť ure. Nato jih ostrgaj in zreži na kocke, stresi v kozo, prideni za velik oreh surovega masla, prilij nekaj žlic vode, pokrij in duši do mehkega. Nato prideni ščep popra, soli, žličico drobno zrezanega peteršilja in 2 žlici kisle smetane; ko vse prevre, primešaj še en rumenjaka, ki si ga zmešala z žlico mrzlega mleka, in postavi kot prikuho na mizo.

Korenjeva omaka.

Srednje debel, opran koren kuhaj četrť ure. Nato ga ostrgaj in nastrgaj na krušnem strgalniku. Deni v kozo 3 do 4 dkg surovega masla in ščep sladkorja. Ko prav malo zarumeni, prideni drobno nastrgani koren in duši, da se zmešča. Nato osoli, potresi pol žlice moke, žlico drobno zrezanega peteršilja in zajemalko juhe. Ko vse še nekaj minut vre, je omaka pripravljena.

Kuhano goveje meso v ruski omaki.

Razpusti v kozi 3 dkg surovega masla, prideni 2 do 3 sesekljanje šalotke, pol lavorovega peresa, žlico zrezanega peteršilja, nekaj žlic vina in kisa. Pokrij in praži četrť ure. Nato potresi žlico moke, premešaj in prilij zajemalko juhe; ko vse nekaj minut vre, prideni žlico nastrganega hrena in en rumenjaka, razmotan z dvema žlicama mleka. Vse dobro premešaj in pretlači na meso, ki si ga razrezala na kose in naložila na krožnik. Postavi s krompirjevim pirjem na mizo.

Kislo zelje s svinjskim mesom.

Razgrej v kozi žlico masti, prideni drobno zrezano čebulo in 15 do 20 dkg svežega, mastnega svinjskega mesa ter praži, da se meso zmešča; prideni ščep kumne in polovico na pol kuhanega kislega zelja, osoli in kuhaj pol ure. Zelju lahko prideneš kuhan ali pečen, dobro stlačen krompir.

Pečene rezine iz žemelj.

Zreži tri obrisane žemlje na mezinec debele rezine in jih položi v skledo; zmešaj $\frac{1}{8}$ l mrzlega mleka in eno jajce ter polij po žemljah, po vrhu potresi nekaj žlic bohinjkega sira in polij 15 dkg raztopljenega surovega masla.

Jabolčna jed.

Zreži na kocke dve dan stari žemlji. Polovico kock naloži v model, nanje naloži dve olupljeni in nakrhljani jabolki, ki ju potresi z žlico sladkorja in ščepom cimeta, in vrhu jabolka deni ostale kocke žemelj. Nato razmotaj eno jajce, $\frac{3}{8}$ l mrzlega mleka in 2 dkg raztopljenega surovega masla ter polij to mešanje po žemljah. Postavi jed v pečico, da se počasi speče.

Jabolčna torta.

Mešaj četrť ure 6 dkg surovega masla in 3 rumenjake. Nato primešaj nekoliko drobno zrezane limonove lupine, sneg 3 beljakov in 10 dkg moke. Ko vse narahlo premešaj, stresi v dobro pomazan, z moko potresen model in speci v srednje vroči pečici. — Pečeno in nekoliko ohlajeno torto nadevaj za mezinec na debelo, z dušenimi jabolki in deni po jabolkih sneg 1 do 2 beljakov, ki mu primešaj žlico sladkorja. Vrhu snega potresi žlico oprazenih in na drobno zrezanih mandeljnov ali lešnikov in postavi torto še za nekaj minut v pečico, da sneg nekoliko zarumeni.

Jabolčni kruh.

Nalij v skledo 6 dkg olja, prideni 10 dkg sladkorja, $\frac{1}{4}$ l mrzlega mleka, eno jajce, 25 dkg ostre moke, prideni še sneg enega beljaka in prašek. Vse prav dobro stepaj, nazadnje primešaj eno do dve olupljeni in na majhne kocke zrezani jabolki in stresi v dobro pomazan, z moko potresen model, kakor je za škofov kruh. Pečenega potresi s sladkorjem, zreži na rezine in postavi gorkega ali mrzlega na mizo.

Zdrobov jabolčni narastek s pomarančnim okusom.

Skuhaj bolj gost pšenični zdrob iz $\frac{1}{2}$ l mleka in 1 dl zdroba. Skuhanega stresi v skledo za narastke in naloži na vrh jabolka, ki jih potresi z drobno zrezanimi lupinami polovice pomaranče. Vrhu jabolka deni nadev in postavi vse v pečico, da se nekoliko zapeče. Nadev: Napravi sneg 2 beljakov in mu primešaj dva rumenjaka in žlico sladkorja. Jabolka pa takole pripravilo: Olupi 4 do 6 mošančkov, jih prereži čez polovico, izdolbi sredino in jih deni v kozo, drugega poleg drugega, polij z dvema ali tremi žlicami vina ali vode, potresi s sladkorjem in duši, da se jabolka nekoliko zmeščajo. Rižev jabolčni narastek se pripravi prav tako, kakor narastek iz koruznega zdroba in iz drobnih rezancev.

M. R.

ČARODEJEVA DELAVNICA

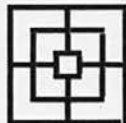
Špana.

Na hrbtni strani večine šahovnic je narisana kvadratična figura, s katero lahko igramo igro, ki jo ponekod imenujejo špananje. Podoba predstavlja tri vrtane kvadrate, ki so razdeljeni s štirimi prečnimi črtami v štiri enake dele.

Pri tej igri je treba zasesti z dodeljenimi kamni ali fižoli kolena in križišča narisane podobe. Prvi igralec prevzame bele kamne, drugi črne. Potem se lahko domenita, kateri začne. V naslednjih partijah začne zmeraj tisti, ki je prejšnjo igro zgubil. Vsak igralec ima po osem kamnov, ki jih zapovrstjo izmenoma postavljata na podobo. Komur se posreči, da v eno vrsto postavi tri svoje kamne, da torej naredi trojko, sme nasprotniku vzeti en kamen. Tri se lahko naredi na vseh dvanajstih stranicah kvadratov in na vseh štirih prečnih črtah, ki vežejo te kvadrate. Ko sta oba igralca zložila vseh osem kamnov na desko, morata vsak svoje kamne izmenoma premikati po podobi. To se zgodi na ta način, da igralec premakne katerikoli svoj kamen na sosednje križišče ali koleno. Seveda je treba zmeraj paziti in predvsem na to gledati, da bi lahko naredil trojko. Najlepša možnost zmage je takrat, kadar kak igralec naredi tako imenovano žago, to je dvojno trojko, s katero lahko počasi pobere vse nasprotnikove kamne. Trojka se namreč z odmaknitvijo enega kamna razdre in se spet naredi, ko isti kamen postavimo nazaj na isto mesto. Če kak igralec zna tako dobro narediti, da s premikanjem enega samega kamna v vsaki potezi naredi novo trojko, mora nasprotnik kmalu odnehati. Kakor hitro igralec izgubi pet kamnov in ima v igri samo še tri, mu jih ni treba več premikati samo na sosedna križišča, ampak sme skakati. To se pravi, da sme katerikoli kamenček postaviti na katerokoli križišče ali koleno. Nasprotnik je zdaj za trenutek zadržan v svoji igri, ker ne more več kar zapovrstjo delati novih trojk, kajti igralec, ki že lahko skače, mu vsepovsod preprečuje nove trojke in včasih se mu celo posreči, da še sam naredi trojko in z njo še bolj onemogoči hitro zmago svojega nasprotnika. Seveda mora biti tako zapiranje trojk zelo pazno, kajti vsak igralec bo zmeraj gledal na to, da bo na dveh krajih pripravil možnost za nove trojke: da torej nasprotnik ne bo mogel v eni potezi preprečiti obeh trojk.

Nikoli ni dovoljeno, da bi kdo vzel kamen iz nasprotnikove trojke. Če že oba igralca lahko skačeta, torej imata samo še po tri kamne na deski, mora biti vsak skok še posebej do kraja premišljen; če se zdaj komu posreči, da si kljub nasprotnikovi pazljivosti in zapiranju naredi trojko, je igra končana. Igralec, kateremu sta ostala samo še dva kamna, ne more več narediti nobene trojke.

Ponekod igrajo to igro tudi na drugačen način. Na podobi zvežejo tudi kolena ali oglišča s prečnimi črtami in s tem zelo zvišajo možnost novih trojk. Pri tej igri ima vsak igralec po dvanajst figur. Navadno te figure nadomešča navaden fižol ali kaj podobnega. — Špananje je pri nas precej razvito. Ni je že skoraj hiše, v kateri se ne bi v zimskih mesecih poskušali v špananju in si merili svojih moči.

Anekdota.

Kipar Mihael Canzio je neizrečeno rad koga potegnil. Nekoč mu je zaupal mlad kipar, da bi šel rad na zasebni ples aristokratske družine, kamor je bilo povabljen tudi njegovo dekle.

»Zakaj pa nisi bil povabljen?« je vprašal Canzio.

»Nimam sreče, da bi poznal vso puhlo gosposko!«

»Če hočeš, te bom jaz predstavil gospe grofici.«

»Hočem, toda zdi se mi, da je že prepozno...«

»Kaj še! Lepo se obleci in ob določeni uri pojdi z menoj. So sicer aristokratje, a sovražijo vsako zunanost. Predstavil te bom kar po domače.«

Rečeno, storjeno. Ko so povabljeni začeli polniti dvorane, je stopil Mihael Canzio s svojim prijateljem h gospe grofici in rekel:

»Visoka gospa, imam čast predstaviti vam svojega prijatelja kiparja B. V., ki iz vsega srca želi prisostvovati vaši prireditvi.«

»O, zelo lepo, kar prosim,« je ljubeznivo odvrnila grofica, »toda, kdo ste vi?«

»Jaz? Jaz nimam veselja prisostvovati vaši slavnosti, nima torej pomena, da bi vam pravil, kdo sem!«

Pri teh besedah se je Mihael Canzio globoko priklonil in dostojanstveno odšel.

Junak.

»To je bilo pa res junaško od vas, da ste s take višine skočili v vodo in rešili tonečega!«

»O, prosim, to je častna zadeva! Sploh pa bi rad vedel, kdo me je pahnil za njim v vodo!«

Preklic.

Pri tožbi zaradi žaljenja časti hoče sodnik doseči spravo.

»Obtoženec, vi ste tožitelju pri čakanju na pošti rekli osel. Ali priznate?«

»Ne, gospod sodnik! Rekel sem mu: majhen osel!«

»Gospod, osel ostane osel. Ali hočete to razžalitev pred sodiščem preklicati?«

»Prav rad! Izjavljam s tem, da tožitelj ni majhen osel!«

Nerodno povedano.

Snubec: »Tu v prahu klečim pred vami!«

Ona: »Kaj govoričite o prahu! Pri nas ga vsak dan pobrišemo!«

Na vsak način.

Žena: »Kaj praviš, stari, ali je bil tisti golob, ki je prinesel Noctu zeleno vejico v ladjo, moškega ali ženskega spola?«

Mož: »Na vsak način moškega, drugače ne bi mogel držati tako dolgo kljuna zaprtega!«

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Številnica.

(Kralj Alojzij, Celje — 14 točk.)

10, 11 — 14, 12, 7, 4, 5 — 12, 14, 7 — 6, 15, 10, 7 — 14, 7 — 12, 14, 7 — 14, 15, 8, 7, 6, 7, 10, 13 — 1, 7 — 8, 5, 16, 11 — 1, 2, 3, 18, 7, 19, 10, 13 — 20, 5 — 17, 8, 5, 18, 11 — 21, 12, 7, 4, 13.

Ključ: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 = mesto v Sloveniji; 15, 5, 16, 7, 17, 11 = mesto v Slavoniji; 18, 8, 11, 19, 20, 11 = del njive; 14, 12, 15, 10, 7, 21 = težka zlitina.

Konglomerat.

(Radoš, Stari trg. — 18 točk.)

S O Č
S A R V E T I
X A T L Ž U T
S K A S - H R B O U T E
V S Z V O T O D D
V X I B E Z < T
E P I A O J V
M Z N V L V
A N K

Poročilo.

(Jože Juter, Maribor. — 17 točk.)

Neki finančnik je poslal banki ček v izplačilo. Toda denarja ni dobil, pač pa tole sporočilo:

Jpiskar slak veljk.
Tajnik: P. Od.
Zapisnikar: J.E.
Poslanik: B. Ne.
Poveljnik: A.

Vremenska.

(Demšar, Poljane. — 5 točk.)

Atebo onitel orbod apel tredej atevs.

Številnica.

(Nace Cuderman, Tupaliče. — 16 točk.)

17	I	7	IV	I	8	1
II	12	10	II	12	5	IV
8	I	22	8	V	10	II
23	IV	G	—	F	11	I
14	IV	16	12	IV	5	IV
10	II	I	—	E	12	16
II	4	V	1	II	12	10
II	23	IV	11	I	14	IV

Planine.

(Castor & Pollux, Maribor. — 20 točk.)

Koledar.

(Janko Moder, Dol. — 12 točk.)

Marec

Ponedeljek	1	Albin, mučenec, š.
Četrtek	4	Kazimir, spoznavalec
Sobota	6	Friderik, m.
Sreda	10	Štirideset m.
Petek	12	Gregor Veliki.
Sobota	13	Rozina, vdov.
Ponedeljek	15	Klemen H., spoznav.
Torek	16	Hilarij in Tacit, m.
Torek	23	Viktorin

Črkovnica.

(Aleš Francé, Ljubljana. — 11 točk.)

b j s č d
l m i č e
j g z l o
d e v i e
e e e o e

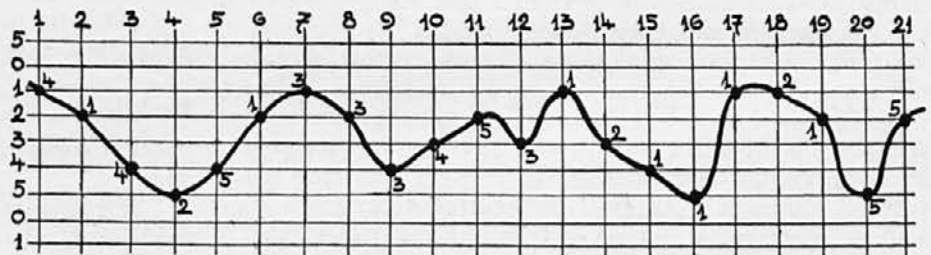
Dva pregovora.

(Pepe, Kropa. — 19 točk.)

Prvi: Vaš gre za pet kron.
Drugi: V Pazo? To pa niti ni mo-goče!

Marec.

(Francé, Mošnje. — 6 točk.)

Vremenska uganka za marec.

(H. M., Ljubljana. — 15 točk.)

4, 5 — 15, 18, 16, 5, 3 — 19, 1, 2, 7 — 12, 19, 4, 7, 3, 5 — 11, 1 — 13, 1, 16, 5 — 20, 5, 9, 5, 11, 5 — 8, 7, 6 — 10, 1, 9, 7 — 17, 14, 1, 19, 5, 11 — 15, 13, 5, 17 — 19 — 6, 9, 5, 19, 5 — 11, 1, 21, 5, 11, 5.

Ključ: 2, 1, 9, 20, 1, 10 mazilo; 19, 5, 4, 5, 14 del dneva; 6, 7, 8, 5, 11, 1 zver; 15, 17, 12, 21, 5, 3 geometrijsko telo; 13, 18, 16, 13, 1, 11 rastlina.

Napis.

(Videčnik Aleksander, Celje. — 10 točk.)

21, 20, 13, 4 — 7, 13, 25, 3, 25
21, 20, 13, 4 — 22, 25, 7, 5.

Kvadrata.

(Tek, Ljubljana. — 9 točk.)

č č o e g p p l i a
n d j e a n d n e t
s e j v j o t o j v
v č v a i t j n a a
n d n e e s r g r i

Istopisnica.

(Efes, Bohinj. — 8 točk.)

Kjer so —, tam tudi —.

Posetnica.

(France, Črnuče. — 7 točk.)

Stanko Rastasam

Vic

Sestavnica.

(France, Mošnje. — 13 točk.)

34a, 51i, 12n, 12m, 25h, 12s, 52p, 11j, 12k, 53e, 24r, 12d, 12m, 34e, 55e.

Rešitev ugank v februarški številki.

Spomenik. Ban, ena, sto, kozolec, slanina, Jezus Marija, Koromandija, paprika, pratika, sin, ono, osa, tla, sloka, komar, Krašnja, kapetan, gosli, kitara. V srednji navpični vrsti bereš: Anton Martin Slomšek.

Številnica. Štej od »L« nazaj ali naprej, kakor kaže predznak. Dobiš: Imenitni dolžniki so slabi plačniki.

Računska uganka. Iz vsakega števila črtaj številke, ki so v ključu. — Mladika.

Odbiralnica. Ali si že poravnal naročnino?

Japonski slikar. Razdeli abecedo v pet skupin. Jemlji po levih odcepkih vrsto, po desnih pa črke iz tiste vrste. Začetek na levi zgoraj; smer kazalca na uri. Dobiš:

Ne sila, spretnost vence zmage žanje, modrosti gre pred naglico priznanje! N.

Pregovor. Začni v sredi in beri navzven, da dobiš: Iz malega rase veliko.

Dopolnilna uganka. Naprej, predal, Zapuže, pastir. — Predpust.

Besednica. Sodra, žica; Sodražica.

Vremenska uganka za svečan. Črke »svečan« so zapovrstjo prve črke abecede. Dobiš: Ko svečnica pride, skoraj zima odide.

Številnica. Vzemi 15. črko v spodnjem stavku. Potem 12. proti levi, 32. proti desni, zopet 32. proti levi itd., da dobiš: Vsi so zoper vsakega, vsak je zoper vse.

Za pust.

Gospodar predivo mlati, vozi drva stara mati, gospodinja deklo brije, hlapec z nosa solze vliva.

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljalci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

Naša sodelavka, pesnica Draga Kranjc Beloglavec, je 16. februarja letos po kratki boleznici pri Sv. Vidu pri Ptujju umrla. Naj v miru počiva! — Več bomo poročali v prihodnji številki.

Aprilska številka Mladike izide za veliko noč.

Pavel Bobnar. Črtica Ujeta je mladostna romantika. Zelo je sentimentalna, jedra pa ima tako malo! Današnja literatura mora pač svetu kaj več vedeti povedati kakor to, kako dekleta omahuje med dvema fantoma, za koga naj bi se odločila. O kakem slogu pri vas ni še mogoče govoriti. Pesmi ni mogoče porabiti, ker so še iz — Gregorčičeve dobe. Kako daleč ste od resničnega današnjega življenja! To ni rožnato ali mladostno drhteče, temveč kruto vsakdanje, da boli in mnoge tlači. Tega bi bilo treba zajeti in vsemu iskati globljega smisla. To bi bila šele resnična lepota.

Boris Juvan. Prosiš, da bi kar v prvi naslednji številki objavili tvoje pesmi. Naj bo!

Ve knjige, polne učenosti,
moj neizčrpni ste zaklad,
iz vas učil se bom modrosti,
ki rodil mi nekaj bode sad.

Torej: Ena se tebi je želja spolnila! Prosim pa, ne pošiljaj več, ker do osme šole ne boš še nič dobrega napisal.

Marcel Furlan. Poslali ste nekaj verzov, slabo ponarejenih po narodnih pesmih, in pišete: Za danes naj zadostuje, pa drugič še veliko. — Prosim, nikar! Mora biti vsaj petkrat boljše.

Marinko. Pišete: »Tu pošiljam nekaj prvih del iz svoje kovačnice. Vem, da je slabo, vendar pošiljam, da bi slišal pravo sodbo. Veste, včasih se mi zelo smilijo tisti Vaši pesniki in pisatelji, ki jih v ocenah s klicaji, vprašaji, pikami itd. mučite. Zakaj vendar tako neusmiljeno? Nekoliko tudi meni pogledjte skozi prste!« — Kako so pesniki res občutljivi! Ko bi ti, dragi fant, le vedel, kako mehke rokavice ima urednik! Mislim pa, da klicaj ali vprašaj še ni nikogar v srce zadel, le na slaba mesta je opozoril. Kaj bi bilo šele, če bi moral urednik tudi rdečilo uporabljati! Če bi urednik nikoli ne povedal odkrite resnice, bi moral menda brati ves mesec samo take pesmarje, ki kujejo in se spakujejo. — Prosiš, da bi pregledal skozi prste. Kajpak, nič ne bom navajal, bo najbolje. — Neroden si še, a čutiš in slutiš pa prav, kje je pesem. Drži se za zdaj domačega hišnega lista! Pa tistim, ki bodo o neusmiljenem uredniku govorili, povej, naj imajo tudi sami z njim kaj usmiljenja in mu s tem, kar imajo sami za slabo, prizanesejo.

T. Spis ni poraben. Za eno instrukcijo bi rad zaslужil s svojimi spisi kar vsak mesec! Tisti list, ki bo tej prošnji ugodil, še ni ustanovljen. Slišati pa je, da bo kmalu začela izhajati nova slovenska revija: »Snet«, ki bo pričevala neumnosti iz vsega slovenskega tiska in je naročiti sploh ne bo mogoče, temveč se bo dobila le v trafikah. Morda bodo pri tem listu tako radodarni, da te bodo uslišali.

Gorski. Pišete: »Ko sem prebiral Mladiko, izposojeno od prijatelja, je zagorel v meni z vso močjo plamen hrepenenja, da bi tudi jaz postal vsaj skromen delavec na polju slovenske literature. Sem sicer že dalje časa mislil na to z vso resnostjo, vendar se še nisem prej kdaj približe seznanil s to stvarjo. Iz priloženega boste morda spoznali, sem li sposoben za ta posel...« — Prijatelj, občudujem vašo načitanost in spretnost, toda za književnega delavca je treba še vse kaj več kakor sta naravna sposobnost in veselje. Ko boste slovenske revije brali vsaj nekaj let in se potem spet poskusili, tedaj spet kaj pošljite. Iz poslanega vidim, da ste talent, ali kaj, ko vam vsega manjka, da bi se razvili v smer, kamor se želite. Nič zato, srečni boste bolj, če živite v razmerah, kjer ste, in ne mislite na nemogoče. — Glede naročbe lista se obrnite na upravo Mladike v Celju.

Valant. Popis višarske procesije pošlji Naši Zvezdi, tja spada, pa boljši naj bo! Rokopis lahko dobiš v uredništvu.

Zorman. Črtica je zdaj lepša, izroči jo dijaškemu listu. Živalnosti in izvirnosti ima premalo. Pozna se ji, da je prekovana. Rokopis dobiš v uredništvu.

MISLI

Slovenski roman.

Mnogokrat slišim besedičiti širokoustneža: zdaj bom začel pisati roman, povest svojega življenja. Hvala Bogu, da pri večini teh ostane pri obljubi!

Drugi, ki so kaj kritika, pravijo zopet: moram še prej prebrati precej leposlovja, da v svoje zadoščenje ugotovim, da ni nikjer take misli, kot jo imam jaz za slovenski roman. Če ga pa slučajno napiše, je to najpreprostejši roman!

Časopisje.

Ali ni smešno, da imamo kopico časopisov, a resnico izveš le »privatno«, mogoče v uredništvu lista. Živi časopisi, ki gredo od ust do ust, so torej tudi še danes najboljši.

Leposlovje.

Dvajseto stoletje je dokončno ugotovilo, da so vsi vrhovi v literaturah narodov za nami. Ali kaže to na propast duha? Ali so se narodi literarno izživeli? Ali jih nobena drzna misel ne reši več?

St. L.

UGANKARJEM

REŠILCI UGANK IZ FEBRUARSKE ŠTEVILKE

Vseh 200 točk so dosegli: Miklavčič Franja, Kržišnik Angela, Bulovec Ivo, Mihelčič Franc, Modrinjak France, Župnijski urad, Pišec; Rošker Justina, Sodja Franc, Cesar Anton, Mlakar Jožef, Papler Julka, Perkavec Albin, Erjavec Malči, Demšar Viktor, Jeraša Janez, Saksida Serafin, Počivalnik Danica, Kržišnik Helena, Kapš Stanko, Cirilska knjižnica, Ljubljana, Tavčar Martin, Dobrovolje Alojzij, Lavrič Andrej, Samostan Stična, Švarc Alberik, Kunstelj France, Zajec Alojzij, Kalan Luka, Jeglič Stanko, Jan Lovre, Zorman Viktor, Kosmač France, Ložar Janez.

Loparnik Vlado (118), Trebše Alojzij (156), Jere Anton (150), Cuderman Ignac (120), Lukovšek Ivanka (158), Kocmur Pavla (158), Kiferle Danica (119), Habe Marija (119), Turk Ida (112), Gruden France (152), Šušteršič Franc (142), Kalan Minka (142), Imperl Peter (180), Pintar Janez (164), Pipan Jelica (144), Petelin Mimica (144), Petelin Francka (144), Aleš Franc (146).

Ornik Cilka (96), Nartnik Marija (74), Vodopivec Anton (92), Videnšek Ana (95).

Kantušer Blaž (52).

Izzrebani so bili: Za 1. nagrado: Demšar Viktor, cestni nadzornik, Rožna dolina, IX. cesta št. 24 a, Ljubljana. — Za 2. nagrado: Aleš Franc, Ljubljana, Sv. Petra nasip 51; Pipan Jelica, učiteljica, Gorenja vas, Trata. — Za 3. nagrado: Petelin Mimica, učiteljica, Ribnica na Dolenjskem; Lukovšek Ivanka, učiteljica, Javorje, Poljane nad Škofjo Loko; Bulovec Ivo, Radovljica.

POMENKI

Zmago, Ljubljana. Tvoj nasvet glede žrebanja je že stalno v praksi. Uganka je dobra in jo priobčim. Še pošlji!

France Kosmač, Ljubljana. Nekoliko si le popustil v svoji varčnosti, vendar bi te prosil, da si za prihodnje ogledaš zadnjo stran Mladike, pa potem prav nepristransko presodi, ali si prav naredil, ko si tako poslal. Še napreduj! Možnosti imaš še veliko!

Gradaški, Ljubljana. Najbrž bom kaj izbral. Le še se oglasi!

F. K., Ljubljana. Še mi pošlji in kaj boljšega!

Prokijon, Ljubljana. Tvoje pošiljke sem zelo vesel, še bolj neskajeno pa bi bilo moje veselje, če bi rešitve zapisal samo po eni strani. Upam, da mi boš v prihodnje prihranil nepotrebno delo, ki ga bom imel s prepisovanjem.

RAZPIS NAGRAD ZA MAREC

Za 1. nagrado: Knjige iz Mohorjeve založbe v vrednosti 80 din. — Za drugo nagrado: Obtežilnik za pisma (mrtvaško okostje), vrednost 40 din. in knjige iz Mohorjeve založbe v vrednosti 30 din. — Za 3. nagrado tri knjižne nagrade iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 20 din.

Zakaj se je tako ustrašil?

Ker tako umazane vode pri perilu še ni videl nikdar. Ali je njegovo perilo res tako zelo zamazano? Bog obvaruj! Gospa Ivanka takoj pojasi uganko. Terpentinovo milo Zlatorog ima v svoji obilni, gosti in beli peni to izredno moč, da izvleče iz perila vso nesnago. Čim čistejša je perilo oprano, tem temnejša je voda.

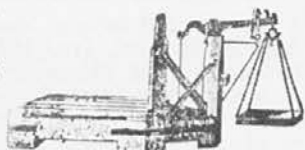

Zlatorogovo TERPENTINOVNO MILO

KAROL USSAR

TOVARNA TEHTNIC
MARIBOR
Plinarniška 17

Izdeluje vse vrste tehtnic kakor tudi uteži ter prevzema vsa v to stroko spadajoča dela. — Zahtevajte cenik. — Cene brezkonkurenčne.

Vsi javni delavci

duhovniki, učitelji in voditelji ljudstva, sploh vsi, ki se zanimajo za katerokoli področje in vprašanje modernega družabnega in zlasti še javnega življenja, naj naroče monumentalno Gosarjevo delo

»ZA NOV DRUŽABNI RED«

Za velikonočno dobo priporočamo

DR. FR. KS. LUKMAN

MARTYRES CHRISTI

(Kristusovi mučenci.) V tem prekrasnem delu so zbrana poročila o mučeništvih v prvih treh stoletjih. Cena broš. 57 din (76), vez. 69 din (92).

PROF. ŠT. KOCIJANČIČ

KRISTUSOVO ŽIVLJENJE IN SMRT

Premišljevanja in molitve, zelo primerna za postni čas. Delo obsega 1012 strani. Cena obeh delov skupaj: broš. 9 din (12), vez. napol v platno 56 din (48), napol v usnje 51 din (68).

VIKTOR KOPATIN

PASIJONSKI MOLITVENIK

Molitvenik vsebuje razen običajnih molitev še pasijonske pobožnosti. Knjižica je priročne oblike in obsega 288 strani. Cena z rdečo obrezo 12 din (16), z zlato obrezo 21 din (28).

DR. JOŽE POGACNIK

VELIKI TEDEN

Razlaga in liturgija velikega tedna do vključno bele nedelje. Za vse obiskovalce božjega groba najboljši molitvenik. Cena v platno vezanemu izvodu z rdečo obrezo 20 din (28), z zlato obrezo 50 din (40), v usnje vez. z zlato obrezo 42 din (56). (Številke v oklepajih pomenijo cene za neude.)

V zalogi imamo še razne druge nabožne knjige in molitvenike. Obširen opis vseh teh knjig pošilja na zahtevo brezplačno DRUŽBA SV. MOHORJA V CELJU

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

CELJE • LJUBLJANA • MARIBOR

Obrestna mera za vloge znaša do 5%

Za vloge in obresti jamči Dravska banovina z vsem premoženjem in vso davčno močjo!